

ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים
VETERAN'S UNION OF WORLD WAR II – FIGHTERS AGAINST NAZISM
СОЮЗ ВЕТЕРАНОВ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ – БОРЦОВ ПРОТИВ НАЦИЗМА

לכל איש יש שם. שמך גיבור

קורות חיים ועדויות של מי שניצלו בשואה ולחמו בנאצים – 1945 – 1941

גרסה עברית ראשונית של מפעל עדויות וסיפורי חיים שנאספו בשנים האחרונות ומוצאים לאור ברוסית ע"י ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמון בנאצים

חלק א'
2023

תוכן

5.....	ברוך שוב
7.....	יון דגן
8.....	איזי אברוטין
10.....	אידה אובולסקי
11.....	לב אובסישר
14.....	ריבה אורמן
15.....	יפים איזבינסקי
16.....	איליה אימיאניטוב
17.....	מיכאל אינקלס
20.....	נחום אלשנסקי
22.....	זליק בונקס
23.....	אלי ביידר
24.....	מיכאל בייטמן
25.....	מרקס ביצ'וצקי
26.....	לזר בלגה
27.....	יורי גוטמן
29.....	קרל גולדמן
31.....	סמיון גורביץ'
32.....	סמיון גורליק
34.....	רינה גטובסקי
35.....	ישראל גיטמן
37.....	איליה גלוסקין
39.....	יוסף גליצקי
41.....	איליה גרבר
42.....	מיכאל גרצברג
44.....	סבלי דוחובני
45.....	מויסיי דורמן
47.....	פבל דיבקין
49.....	ארקדי דעאל
50.....	לזר דרויאן
51.....	יעקב דריקר
52.....	ולדימיר הייכמן
53.....	יוסף וול
55.....	אווה וטר
56.....	שלמה ויברנד
57.....	גריגורי ויינשטיין
59.....	סולומון וייס
61.....	משה וייצמן
64.....	וולף וילנסקי

65.....	לאוניד וכטרמן
67.....	בנימין ורסקיין
69.....	איליה ורשבסקי
70.....	אנטולי ורשבסקי
71.....	נאום ז'ולודוב
72.....	מיכאל זולוטריוב
74.....	מטביי זורין
75.....	ויקטור זלגלר
76.....	מיכאל ז'רובסקי
77.....	אנטולי זרצקי
79.....	סמיון זרצקי
80.....	מיכאל חודוס
81.....	נתן (נוסון) חיין
83.....	סוליה חפוב
84.....	אברהם חסין
85.....	אלכסיי (לב) טוביס
87.....	מארק טייץ
88.....	יעקב טננבאום
90.....	מיכאל טרכטנברג
91.....	אנטולי יאנקובסקי
93.....	רומן יגל
96.....	מריה יסנוגורודסקי
98.....	איליה כוגן
100.....	בוריס כוגן
102.....	גרגורי כ"ץ
103.....	יליזבתה לבקוביץ'
104.....	גריגורי לוין
106.....	יליזבתה לטמן
107.....	לב ליברמן
110.....	יעקב ליפוביצקי
112.....	חנן לסקוב
113.....	לובוב מזיי
115.....	משה מלכיס
116.....	רחמין מתתוב
118.....	ישי נוסנובסקי
119.....	לובוב ניקולסקי
121.....	צטקיל נפתלייב
122.....	בתיה סולוביוב
124.....	אסתר סולוביוב
126.....	פיודור סופרפין
127.....	מקס סורין

ברוך שוב

נולד בוויילנה ב-1924. ב-1939 ברית המועצות כבשה את ליטא, וביוני 1940 סיפחה אותה. ברוך התחיל ללמוד במכון פוליטכני. ביוני 1941 הגרמנים כבשו את וילנה והחלו רציחות המוניות של יהודים בפונאר.

הוא הצליח למצוא עבודה במוסך בו תיקנו רכבים של הצבא הגרמני. בספטמבר, במסגרת מה שנקרא "אקציית המעבר לגטו השני", כשהגרמנים ועוזריהם הליטאים ריכזו יהודים במרכז העיר ומשם שלחו אותם לגיא ההריגה בפונאר,

ברוך שוב

ברוך ואחותו הבכורה ציפורה הסתתרו במשאית ואחר-כך ברחו והגיעו לעיירה רדושקוביץ. שם ברוך מצא עבודה במוסך צבאי. ב-11 במרץ פקדו הגרמנים על כל היהודים להתכנס בכיכר הראשית של העיירה. ברוך הסתתר במוסך. משם הוא ראה איך תור ארוך של אנשים עם ילדים ומטלטלים התקדם לעבר מבנה שעמד מרחוק. בערב המבנה נשרף ונדף ממנו ריח של בשר שרוף. באותו יום נרצחו 830 יהודים, וביניהם גם אחותו ציפורה. הגרמנים הקימו ברדשקוביץ גטו, שם ברוך המשיך לעבוד. באביב, צעירים מהגטו, בהנהגתו של ברוך, הקים ארגון מחתרתי. נאסף כסף ברוך שוב לרכישת נשק, והתקבלה החלטה לברוח ליער אל

פרטיזנים. אז הגיע מסר מאימו שהייתה בגטו וילנה. ברוך ביקש להעבירו לשם והוא קיבל רשות לשוב לעיר הולדתו. בוויילנה הוא התחיל לעבוד במפעל. ברוך וחברו יעקב (קובה) קושקין הצליחו להשיג אקדחים. עם נשק ביד הוא הצטרף לארגון מחתרתי.

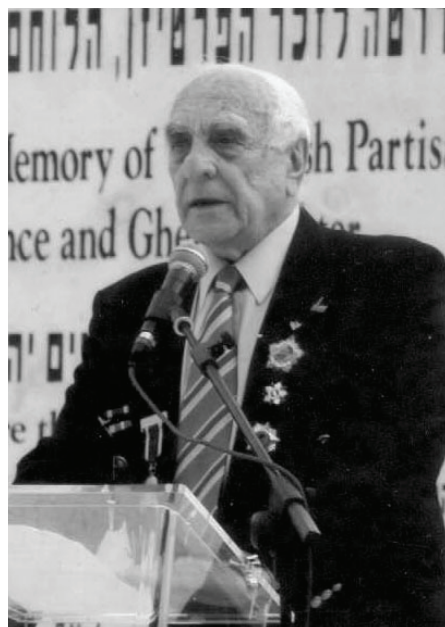
בספטמבר 1943 התחילו הגרמנים לערוך פשיטות בגטו. לוחמי המחתרת התנגדו והצליחו לפרוץ דרך ליער רודניה, אל הפרטיזנים. שבועיים לאחר מכן חוסל גטו וילנה.

ברוך הצטרף לחוליית צנחנים סובייטיים שפעלו בעורף הגרמנים. הוא השתתף במבצעי פיצוץ מסילות רכבת וגשרים ובהתקפות על סוירים ועל יחידות חיל מצב

גרמניות. ביולי 1944 נכנס הצבא האדום לווילנה. ברוך הגיע לעיר ונודע לו שכל משפחתו נרצחה. הפרטיזן נהיה לחייל בצבא האדום, לחם, נפצע ופגש את סוף המלחמה בבית החולים. מספר חודשים אחרי שחרורו מהצבא, החליט לעלות לארץ ישראל.

הוא עבר דרך הונגריה, רומניה ואיטליה, משם הפליג על ספונה של האונייה

'פטריה' "2 וירד ממנה על החוף בקיבוץ שפיים באוקטובר 1945. כלוחם בעל ניסיון הוא נדרש לצבא היהודי. הוא הצטרף לארגון ההגנה, שהייתה לגרעין של צבא הגנה לישראל. בהמשך גויס לחטיבת גבעתי. במלחמת השחרור הוצב חיל האוויר, שם שירת כטכנאי. אחרי מלחמת השחרור בחל לעבוד בחברת אל-על. הוא סיים קורס מהנדסי תעופה ועבר בתעופה האזרחית את כל מדרגות הקריירה, עמד בראש מחלקת ההנדסה של החברה ואחר-כך נעשה למהנדס הראשי של חברת אל-על, ופרש מהחברה אחרי 33 שנות עבודה.

ברוך שוב

ברוך פעל שנים רבות להנצחת זיכרון השואה והגבורה. הוא עמד בראש ארגון

הפרטיזנים, לוחמי המחתרות והגטאות, היה חבר בדירקטוריון "יד ושם", בוועדה המעניקה את תארי "חסיד אומות העולם", בוועד הציבורי להקמת מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה, וכן היה מרצה בנושאי האנטישמיות והמאבק בהכחשת השואה.

היה נשוי לנלי, אב לשניים וסב לשמונה. מחבר הספר "מעבר לשמי העננה". נפטר ב-2020.

יון דגן

יון דגן נולד ב-1925 במוהילב-פודולסק. ביולי 1941 התנדב לצאת לחזית במסגרת גדוד שהיה מורכב מתלמידי כיתות ט' – י'. הוא לחם בדיוויזיית החי"ר 130. בקרבות ליד אומן, תוך יציאה מכיתור, נפצע ברגלו. בבית החולים בפולטבה בנס לא כרתו את רגלו. ביוני 1942 שובץ בגרוזיה לגדוד הרכבות המשוריינות ה-42, שהגן על גזרות מוזדוק ובסלן. ב-15 באוקטובר 1942 נפצע כמפקד כיתת מודיעין קרבי תוך ביצוע משימה בעורף האויב. כשהשתחרר מבית החולים, סיים בהצטיינות את תפקידו כמפקד בית הספר לשריון בעיר צ'ירצ'יק שבאוזבקיסטן וקיבל דרגת סגן משנה. ביוני 1944 מונה לתפקיד מפקד טנק והשתתף במבצע התקפה בבלארוס. בהמשך התקדם לתפקיד מפקד מחלקת שריון. בהמשך הוא כתב על אותה תקופה: "הרגשנו, שאנחנו הולכים למות, ולא היה אכפת לנו, איפה יהרגו אותנו – בהתקפת שריון בבריגדה שלנו, או בשורות חי"רניקים בגדוד ענישה".

הוא היה לאחד השריונרים הסובייטיים המפורסמים: צוותו השמיד 12 טנקים גרמניים (בהם "טיגריס" אחד ושמונה "פנצר") וכן ארבעה תותחים מתנייעים (בתוכם "פרדיננד" אחד), והרבה תותחים, מרגמות, מקלעים וחיילים.

הוא נכווה ונפצע ארבע פעמים מלמעלה מעשרים רסיסים וכדורים. אחרי המלחמה סיים לימודים במכון ממלכתי לרפואה בצ'רנוביץ, עבד במכון לאורתופדיה בקייב ובמרפאות שונות של בירת אוקראינה. ב-1965 קיבל תואר דוקטור. ב-18 במאי 1959 ביצע השתלת אמה, לראשונה בתולדות הרפואה. "ברואי את מעשה הגבורה האציל של הרופאים, שהצילו את חיי החיילים הפצועים, החלטתי להיות רופא. ועל בחירת המקצוע אף פעם לא הצטערתי" – הוא נזכר.

יון דגן

ב-1977 עלה לישראל, שם שימש כרופא במשך למעלה מעשרים שנה.

חיבר 90 מאמרים מדעיים ומספר ספרי שירה וסיפורת ("מבית עבדות", "שירים מתיק שדה", "עמנואל וליקובסקי", "דיוקני מורים", המלחמה אינה מסתיימת לעולם", "הולוגרמות", "סיפורים אמיתיים על בלתי אפשרי", "ארבע שנים", "שירים", "יורשי אסקלפיוס" ועוד). שירו "חברי בגסיסה" כלול בכל אנתולוגיות שירת החזית הרוסיות. הוא קיבל עיטורים ומדליות של ברית המועצות ושל מדינות אחרות. היה מועמד פעמיים לתואר גיבור ברית המועצות (בפעם השנייה המליץ להעניק לו את התואר מפקד החזית הבלארוסית השלישית גנרל איוון צ'ניאחובסקי), אבל בשתי הפעמים קיבל עיטורים פחות יוקרתיים.

איזי אברוטין

איזי אברוטין נולד ב-1 באוגוסט 1917 במושבה החקלאית היהודית בופרובי קוט בפלך חרסון שבאוקראינה.

הוא סיים בית ספר ומכללה וקיבל מקצוע של טכנאי.

ב-1938 גויס לצבא האדום והוצב בפלוגת מודיעין קרבי של דיוויזיית הרגלים ה-84. עוד בהיותו בשירות סדיר היה בכוח שליווה בפולין את שר החוץ הגרמני ריבנטרופ אחרי חתימת ההסכם בין גרמניה הנאצית לברית המועצות. אחרי חלוקת פולין בין הגרמנים לסובייטים העבירו את הדיוויזיה בה שירת איזי למדינות הבלטיות, שסופחו לברית המועצות.

מבחינתו, המלחמה החלה כבר ב-21 ביוני 1941 הפלוגה אליה השתייך, שהתאמנה באותו יום "על יבש", נתקלה בקבוצת גרמנים חמושים מיחידת "בנרנדנבורג" 800 שהתחפשו לחיילי הצבא האדום.

במהלך המלחמה השתתפה פלוגתו בכל הקרבות. היא עברה דרך ארוכה, תחילה בנסיגה מהארצות הבלטיות מזרחה לסטלינגרד, ומשם מערבה עד לווינה.

איזי וחבריו לנשק פעלו בחוליות קטנות לאיסוף מודיעין ולתפיסת שבויים לשם קבלת מידע. באחת הגיחות הללו נפצע איזי בפעם הראשונה. הוא סרב להתפנות לבית חולים כי פחד שלא יוכל לחזור לפלוגתו שהשתתפה באותה עת בכיתור צבא פאוליוס, באזור סטלינגרד.

על אחת האפיזודות של המערכה הזאת גילה איזי עובדה מעניינת: לוחמי המודיעין שמו לב לכך שלפני הגעת מטוסים עם אספקה, הגרמנים הדליקו מדורות שמוקמו בצורה מיוחדת. החיילים הסובייטיים קלטו את השיטה והחלו לעשות את אותו הדבר. וזה עבד. כך לוחמי הצבא האדום טעמו עוגות יבשות, בשר משומר ושאר מטעמים שהיו מיועדים לצבא האויב... בשנות המלחמה עבר איזי יחד עם הרוסים את כל מדורי הגיהנום ואף פעם לא נתקל באנטישמיות. כולם לחמו ביחד, כתף אל כתף, מבלי להתייחס למוצא וללאום. כאשר נודע לו שגרמנים הוציאו להורג את כל תושבי

איזי אברוטין

העיירה בבורובי קוט ובתוכם גם את משפחתו הגדולה, וכי לאחר מכן השליכו את גופותיהם לבור מים בקצה הכפר, הוא הכה בנאצים מתוך מניע שהפך אישי הרבה יותר, וכך עד בוא יום הניצחון. הוא התקדם עם הכוחות הלוחמים לאוקראינה, משם לרומניה ולאוסטריה (שם היה בסוף המלחמה).

לאחר שחזר למושבה אחרי המלחמה ועלה על קבר האחים, החל להיאבק על כך שבמקום תוקם אנדרטה לזכר קורבנות הטבח שעוללו הנאצים.

הוענקו לו עטורים ומדליות רבים על גבורתו. איזי מצא קרובי משפחה בחרסון והתחיל לעבוד במפעל רהיטים, הקים משפחה והשתתף באופן פעיל בחיי החברה של העיר.

אחרי שלושים שנה של החיים יחד אשתו נפטרה ממחלה קשה. בחלוף מספר שנים פגש אהבה חדשה.

ב-23 במאי, 1991 בגיל 74 עלה לישראל עם משפחתו החדשה. כאן הוא המשיך להיות פעיל בחיי חברה, עזר במחסני צה"ל, שתף כלים בבית כנסת, חילק מזון לנזקקים, השתתף בעבודות המועדון "60+" ובעבודת "הבית החם".

ב-2004 הוא קידם את ההחלטה שבאילת תוקם אנדרטה לזכר היהודים שלחמו במלחמת העולם השנייה. האנדרטה הוקמה ב-2007 בפרק פרדקין.

ב-2008 זכה איזי אברוטין בתואר יקיר העיר אילת.

אידה אובולסקי

ביולי 1941 הייתה אידה בסך הכל בת 18 עת שיצאה לחזית לנינגרד. העיר בה גדלה וסיימה בית ספר תיכון הייתה עכשיו בסכנה. לאידה נודע, שבחזית דרושים אלחוטנים, והיא רכשה את המקצוע הצבאי הזה. היא גם למדה להיות תצפיתנית קדמית.

משימתה הייתה לזחול על הקרקע עם מכשיר קשר על הגב, לכוון אש תותחים ולספק קשר רציף בין המפקדה לבין הכוחות בקו הקדמי.

יחד עם קבוצת סיירים היא חצתה את ביצות סיניאבינסקי שבקרבת העיר הנצורה. בחורף 1941 הן היו מלאות בגופות הגרמנים, שלא הצליחו לפרוץ לנינגרד. גם לא מעט חיילים סובייטיים נפלו במקום.

באחת הפעמים הגרמנים זיהו את הכוח וירו עליו מטווח קצר, ואך בנס אידה לא נפגעה. היא נשארה לבדה, אבל אף אחד לא ביטל את משימתה כתצפיתנית קדמית למפקדה, וכך היא נאלצה גם להעביר את המידע הנחוץ ובמקביל גם להשיב אש. היא כבר לא ציפתה שתישאר בחיים, אלא שברגע האחרון ממש הגיעה אליה עזרה.

בהמשך שרתה אידה ביחידת ב'חזית הבלארוסית הראשונה', הגיעה עד ברלין

וסיימה את המלחמה בפראג. קיבלה שני עיטורי התהילה זו מדרגה שנייה וזו מדרגה שלישית, מדליות "על אומץ לב", "על הישגים בקרב" ו"על הגנת לנינגרד". כבר בארץ, בחלוף 65 שנה היא קיבלה מדליה נוספת מרשות העיר פטרבורג לציון 65 שנה לשחרור לנינגרד מהמצור.

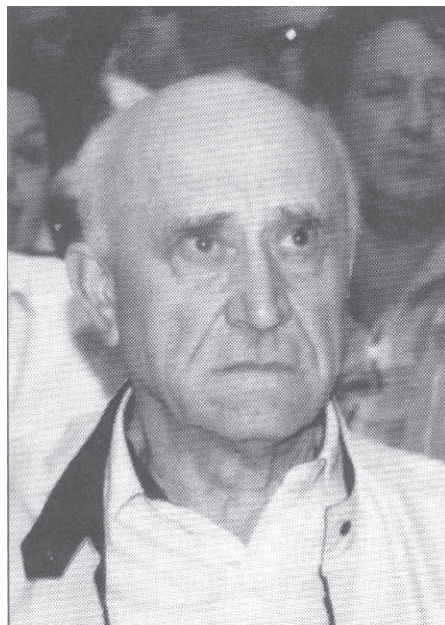

אידה אובולסקי

לב אובסישר

נולד בדצמבר 1919 בבלארוס. סגן אלוף בחיל האוויר הסובייטי, וטרן מלחמת העולם השנייה שעוטר בעיטורים ומדליות רבות. אחרי המלחמה סיים את האקדמיה של חיל האוויר במוסקבה. ב-1961, אחרי שחרורו מצבא בריה"מ, סיים את לימודיו במכון לכלכלה הלאומית במינסק ועבד במוסדות למחקר מדעי. ב-1971 החליט לעלות לישראל, אבל רק ב-1987 קיבל מהשלטונות היתר לעזוב את ברית המועצות. במשך 16 שנים היה אחד הפעילים הבולטים למען מימוש זכותם של יהודים לחיות בארץ אבותיהם. הוא נפטר בירושלים ב-21 ביולי 2007.

באחד הראיונות סיפר על התרשמויותיו מהחזית: "גיחות הקרב הראשונות והלא בטוחות, התחושה של סכנת נפשות אמיתית המרחפת מעליך שחשים אותה בפעם

לב אובסישר

הראשונה, ההצלחות הראשונות בקרב – בקיצור – קלידוסקופ חוויות שלם. כאשר הגעתי לחזית, עוד לא מלאו לי 22 שנה. אני זוכר, איך בדצמבר תקפו מפציצים גרמניים את שדה התעופה שלנו בספס-גורקה, את התחושה המטורפת של חוסר אונים ואימה של גברים חזקים שנשכבו על הקרקע תחת ההפצצה. דווקא ערב ההפצצה שוחחתי עם פקודי על יוזמה ואומץ לב בקרב, ואני דמיינתי לעצמי צחוקים וחיוכים אירוניים שלהם אחרי ההפצצה הזו בנוגע לאותו קומיסר הנשכב תחת ההפגזה, לא מעז להרים את ראשו. בהפסקה בין גיחות המפציצים הגרמניים קמתי ורצתי אל המטוסים שלנו שעמדו בקצה יער. נכנסתי לתא של אחד המטוסים ופתחתי באש מקלע לעבר

הגרמנים. הגיחה הבאה שלהם כבר כוונה נגד חניית המטוסים ולא על מנת לפגוע במסלול ההמראה. למזלנו, האבדות לא היו קשות.

בעת ניתוח האירוע במטה קיבלתי הערה מהמג"ד על היוזמה המיותרת שאפשרה לאויב לזהות את מקום החנייה של מטוסינו. ארחי זה לך תיתן דוגמא אישית... הגיחות הראשונות של הבריגדה לוו בהרבה מאוד אבדות. אנחנו רק התחלנו ללמוד להילחם.

בחורף ארבעים ושתיים נתנו סיוע לקבוצת יחידות של הגנרל יפרמוב, שפעלה ליד ויאזמה בעורף הגרמנים. מדובר לא רק בתקיפות מן האוויר את הגרמנים. אנחנו גם העברנו לכוחות המכותרים תחמושת ומזון ופינינו פצועים. את הטיסה הראשונה לאזור המכותר הוחלט לבצע בשעות היום. שתי טייסות המריאו במבנה לביצוע המשימה.

גובה טיסה נמוך, מהירות נמוכה ומבנה סגור בשעות היוו פיתוי לא רק עבור מטוסי תקיפה וכוחות הנ"מ של האויב, אלא גם עבור כל שאר כוחותינו. חששנו מזה עוד לפני ההמראה, וכאשר חצינו את קו החזית, הפכו השערותינו למציאות. כל מי שרצה לירות בנו מן הקרקע עשה זאת. זיקוקי די נור ציוריים למדי של צרורות מקלעים כבדים, פגזי נ"מ, תתי-מקלע ויריות בודדות מרובים – את כל אלה פגשנו איך שחצינו את קו החזית, והם ליוו אותנו לאורך כל הטיסה מעל השטח הנשלט על ידי הגרמנים. הטייסת הראשונה שלנו בפיקודו של המפקד המנוסה פוילוב טסה למרות הכל אל המטרה. לפתע המטוס של סגן ילין מכוחותינו התחיל לצלול לעבר הקרקע, נפגע מצרור של מקלע. לא עבר זמן רב והופל עוד אחד מהמטוסים שלנו. תקוותנו, שאחרי שנעבור את קו החזית האש תיחלש היו נתבררו כתקוות שווא. בגיהנום הזה אנחנו המשכנו להתקדם אחרי המפקד שלנו ולתמרן עד שהגענו ליעד וביצענו את משימתנו. גילויי גבורה והקרבה עצמית לא היו נדירים באותה עת."

בקורות חייו האוויריים אובסישר ישנו דף שנכנס לתולדות מלחמת העולם השנייה: השתתפות בלקיחתו בשבי של פילדמרשל פאולוס, מפקד הכוחות הגרמניים המכותרים באזור סטלינגרד. כך נזכר אובסישר:

"בגובה של 1200 – 1300 מטר הורדנו גז, והמטוס גלש כמעט ללא רעש אל האזור המיועד. המטוס "נכנס לסיבובים במעגל קטן" ואנחנו מתחילים להכריז: *Achtung, Achtung! An die im Raum von Stalingrad eingekesselten, deutsche Offiziere und Soldaten!* ", "שימו לב! שימו לב! אל החיילים והקצינים הגרמניים המכותרים באזור סטלינגרד!", "הזהדה הקריאה בשמיים הקפואים. הטקסט נמסר תחילה למטה פיקוד הפילדמרשל ואחר-כך פעמים רבות – בנקודות השונות במעגל הכיתור. בהתחלה הייתה דממה. אחר-כך, בעודי מקריא את הטקסט, המטוס עושה טס ב"רונדלות" בסיבובי מנוע נמוכים, אט אט מתחיל לאבד גובה 700... 600... 500 מטר מתחתנו. ובגובה הזה הכל התחיל. צרורות של "ארליקונים" פלחו את האוויר ממש לידנו. התעוררו המנוולים! אני צועק לרמקול: *„Nicht schießen sonst warfe ich Bomben an,“* - "אל תירו, אחרת אטיל פצצות" ... ואני משתדל לקרוא עד הסוף את האולטימטום: *„Gibt euch gefangen,“* - "תיכנעו!". אחרי המילים הללו נפתחה מהקרקע

אש תופת – התפוצצויות של פגזים, צרורות ממקלעים ותתי-מקלע. נאלצנו לתת את מלוא הגז מלא ותוך הנמכה טוס לעזוב את זירת אש הנ"מ, להסתלק ולהגיע למקום בטוח. שוב עולים ויוצאים ל"ביקור" אצל יחידות גרמניות אחרות, שגם הן תשמענה. אותו סיפור – אש תופת. אל מטה הפיקוד של פאולוס אני חוזר במחצית השנייה של הלילה ואז מקריאים את האולטימטום בפעם השנייה. והגרמנים כבר מחכים לנו. חוזרים הביתה – וגוף המטוס נראה כמו מסננת. אני זוכר איך בגובה של 300 מטר באש תותך "ארליקון" נפגע מכשיר השידור שלנו. הטכנאים עמלו במשך יומיים לתקן את מגבר הקול ואת המטוס, ואנחנו בינתיים נחנו. סך הכל ביצעתי 24 גיחות בתור איש צוות אוויר.

איך נשארנו בחיים אחרי גיחות שכאלה? קשה לי עד עכשיו להאמין... כל גיחה כזאת אני יכול להשוות רק למעשה לוליין המהלך מתחת לכיפת קרקס על חבל דק ללא רשת בטחון בעיניים מכוסות. הסיכון להיהרג היה בערך כזה... אחרי שפאולוס נלקח בשבי הוזמנו למפקדה הפוליטית של החזית. שם כבר היה המרשל רוקוסובסקי. הוא ניגש אליי ואמר: "תודה לך על ביצוע מעולה של המשימה המיוחדת. אפילו הפילדמרשל האזין לשידורים שלכם". והוא פנה אל ראש המפקדת הפוליטית של החזית גנרל גלאג'ב: "לא תשכח למסור לדיוויזיה את הפקודה שלי, שבתום המבצע יש להמליץ להעניק לחברי הצוות תואר של גבורה?".

"לא שכחתי, המפקד, הפקודה הועברה", השיב אז גלאג'ב. חלפו מספר חודשים, וגלאג'ב הגיע למסור לגדוד שלנו את הדגל של "נס גוורדיה". ארגנו סעודה, הכינו שולחנות, שרו שירים: "נשתה לחיי מולדתנו האהובה, נשתה ונמזוג שוב". ... גלאג'ב קרא לי להגיע אליו: "אתה מיטיב לשיר, רב-סרן. ואגב, איפה כוכב גבורה על סטלינגרד?" עניתי לו: "על סטלינגרד הצוות לא קיבל עיטורים". "איך לא קיבל עיטורים!?! – התרגז. – למפקדת הדיוויזיה נמסרה הוראה של מפקד החזית לעטור את כל חברי הצוות שלכם במיוחד!". עניתי בבדיחותה: "אולי זאת הייחודיות – כלל לא להעניק עיטורים". בנוכחותי, גלאג'ב קרא אליו את מפקד הדיוויזיה ומפקד הבריגדה וחזר על שאלתו. אני מבקש אישור לעזוב וחוזר אל השולחן. בסופו של דבר לא קיבלתי כלום. כמו שזה קרה לא פעם, שכחו ממני מסיבות בלתי מובנות..."

אחרי עלייתו ארצה, אובסישר היה ממייסדי ברית וותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים ובמשך למעלה משבע שנים עמד בראשה. הוענקה לו דרגת "אלוף משנה של כבוד בחיל האוויר של צבא הגנה לישראל." בפירת התהילה של הסניף הירושלמי שמורים חפצים אישיים של אובסישר, הקשורים לפעילותו הציבורית

ריבה אורמן

ריבה נולדה ב-05.01.1923 בעיר דובוקר, מודלובה של היום. לפני פרוץ המלחמה היא הספיקה לסיים את לימודיה התיכוניים וכן קורסי הכשרה של הנהלת חשבונות, והחלה לעבוד במקצוע זה, עם תוכניות להתקבל ללימודים אקדמיים בהמשך. אלא שהמלחמה שפרצה שיבשה את תוכניותיה.

ב-10.10.1942 ריבה גויסה לצבא. במשך שנה היא שירתה בחטיבת חי"ר במילואים. בהמשך היא שובצה לתפקיד השלישה של ביה"ח הצבאי החטיבתי מס' 173. במסגרת תפקידה היא השתתפה בלחימה בערים סטלינגרד, וורונז' ואודסה. את יום הניצחון פגשה ריבה ברחובות ברלין, בתפקיד של חיילת הכוונת תנועה ליד שער ברנדנבורג.

על חלקה בקרבות היא זכתה בעיטור מלחמת המולדת מדרגה ב' וכן במדליות "על הצטיינות בקרב", "על הגנת סטלינגרד", "על כיבוש ברלין" ו"הניצחון על גרמניה".

בתום המלחמה שבה למולדובה ועבדה בתור חשבונאית וככלכלנית בחירה, וב-

1990 ריבה עלתה ארצה והתיישבה בבית בתה, בכרמיאל. כאן היא נטלה חלק פעיל בעבודה של ארגון הוטרנים המקומי.

ריבה אורמן

יפים איזבינסקי

נולד ב-1926 בעיירה רציצה שבבלארוס. באותה שנה עברה משפחת איזבינסקי לכפר אַראַנדה בקרים, שם הוקם אז קולחוז יהודי על שם לנין. באותו קולחוז עברו ילדותו ונעוריו של איזבינסקי. עם פרוץ המלחמה נאלצה משפחתו לעזוב את הקולחוז ולהתפנות לבאקו, ומשם – לעיר אזרית קטנה בשם זאקאטאלי. שם גם גויס יפים הצעיר ב-1943 לצבא האדום. הוא עבר קורס צלפים בבאקו.

יפים איזבינסקי

לאחר שקיבל דרגת סמל נשלח איזבינסקי לחזית האוקראינית השלישית. שם החלו חייו כלוחם. יפים חיסל למעלה מעשרה חיילים וקצינים גרמניים ועל כך קיבל את עיטור הצבאי הראשון שלו. אבל במהרה נאלץ הצלף לשנות את מקצועו הצבאי. הוא נשלח לקורס קשרים בלְנקוֹרְן ובהמשך שירת בתור קשר בסבסטופול, על ספינת הקרב "גלובוס". כאן הוא קיבל את בשורה המשמחת אודות בוא הניצחון. הוא המשיך לשרת בצ"ע עד שנת 1949, אז סיים את שירותו בדרגת סגן משנה. אחרי שחרורו לימד צעירים את המקצוע הצבאי. קיבל עוד מספר עיטורים על השתתפותו במלחמה.

ב-1992 עלה יפים עם משפחתו לישראל. כאן הצטרף מיד לתנועת הוטרנים. הוא היה אחד החברים הפעילים ביותר של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו נגד הנאצים, בסניף פתח תקווה.

איליה אימיאניטוב

נולד בעיר וילנה ב-1926. אביו היה סוחר מהגילדה השלישית ואימו רופאה. עד לשנת 1939 הוא למד בגימנסיה ריאלית יהודית. כאשר וילנה נמסרה לליטא, עברה המשפחה לעיר גלובוקי בבלארוס ואחר-כך לסלונים.

ביום השני לפלישה של הנאצים איליה הגיע ברכבת למינסק, יחד עם אביו ואחותו. שם, ב-24 ביוני, הם שרדו הפצצה איומה וכבר למחרת עזבו את מינסק.

משפחת אימיאניטוב הצליחה לעלות

לרכבת שהביאה אותם למחוז סרטוב.

משם הם עברו לאלמטי אז בירת קזחסטן.

ב-1942 התקבל איליה לבית ספר של חיל

האוויר בסמיפלטנינסק. אחרי סיום לימודיו

בבית הספר הזה הוא גויס לצבא. ב-1944

איליה שובץ לגדוד תותחים מס' 670 של

דיוויזיית חי"ר ה-200 שם שימש כוון

בצוות של תותח ה-76 מ"מ. הוא השתתף

בשחרור דווינסק (כיום דאוגבפילס,

לטביה), ורשה, בידגושץ' וגדנסק (פולין).

הוא סיים את המלחמה בעיר ויטנברג;

השתתף במפגש של חיילי הצבא האדום

עם החיילים האמריקניים על גדות האלבה.

אחרי הניצחון המשיך לשרת בצבא וקיבל

דרגת סג"מ. זכה במדליות "העוז", "בעד

איליה אימיאניטוב

שחרור ורשה", "ניצחון על גרמניה" ובעיטור מלחמת המולדת מדרגה שנייה.

השתחרר בחורף 1947, אז נודע לו שאימו נספתה ב-1943 בגטו וילנה. הוא

הגיע למינסק, שם עבד במפעל רדיו והתגורר בביתו של בן דודו שאף הוא עבד

באותו מפעל. לאחר מכן עבר לעבוד מפעל לאופטיקה ומכניקה. פרש לגמלאות

ב-1985 ממקום עבודתו האחרון – מפעל הטרקטורים של העיר מינסק.

עלה ארצה ב-1991 והצטרף לברית וותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו

בנאצים. בשנת 2002 נבחר ליושב ראש ארגון הוותרנים במקבצי הדיור לגמלאים

עולים "רוממה" בחיפה, ועמד בראשו במשך 10 שנים.

מיכאל אינקלס

בין העיטורים שקיבל מיכאל אינקלס יש מדליות על הגנת אודסה, סבסטופול וקווקז. הן משקפות דרך תהילה של וטרן מלחמה, תותחן של בצי הסובייטי ... מיכאל נולד ב-1919 בעיר קורסון-שבצ'נקובסקי למשפחת פועלים יהודית, בה היו כבר בת ושני בנים. לקראת גיוסו לשירות סדיר ב-1939 הוא סיים בית ספר חקלאי ושנת לימודים אחת במכון לכריית עפרות בקריבוי רוג. הוא היה חזק ומוכן לכל עמל. מיכאל עסק בספורט וסיים קורס מדריכי צניחה. כשהגיע ללשכת הגיוס ונשאל, היכן הוא מעדיף לשרת, הוא ענה:

מיכאל אינקלס

- הייתי מעדיף את הצי. אני יודע ששם קשה יותר, אבל שם מעניין יותר ויש יותר רומנטיקה. קראתי הרבה על מסורת הימאים, על אחוות הימאים והעזרה ההדדית, אני בריא וחזק, אינני פוחד מקשיים ורוצה לראות את העולם. אולי גם מדי ימאי יתאימו לי.

- כן, אבל תצטרך לשרת שנתיים נוספות? - לא נורא. הן תחלופנה... אבל במשך שנתיים אלה אני אלמד יותר על הים ועם עיניים פקוחות אוכל להחליט האם לבחור לי מקצוע הימי".

בלשכת הגיוס השתדלו להתחשב בבחירתו של מיכאל ושלחו אותו לשרת בבסיס של חיל הים בניקולייב. אלא ששם, במקום שישובץ לשרת על סיפונה של ספינה

שיבצו אותו ליחידת הגנה אווירית של אגד תותחנים. אף כי היה מאוכזב, הוא לא נואש, כי היה בטוח שעם הזמן יצליח לקבל אישור העברה.

כבר בימיה הראשונים למלחמה מיכאל עבר טבילת אש: הוא השתתף בהדיפת התקפות מטוסים גרמניים על מתקנים שונים בעיר ניקולייב. סוללות ההגנה האווירית יצרו מסך אש והכריחו את מטוסי האויב לאבד כיוון, להתרחק ממטרותיהם ולהטיל חלק ניכר מפצצותיהם מעל הים. אבל הפעילות המוצלחת של סוללות ההגנה האווירית לוו באבדות בכוח אדם ובאמל"ח.

הגרמנים הפציצו בעקשנות את מתקני 'מספנות הים השחור ע"ש אנדרה מרטי' בהן עמדו לסיים באותם ימים את בניית שוברת הקרח "מיקויאן". על מנת להציל את הספינה, נאלצו להוציא אותה לים, עוד בטרם עברה ניסויים.

באותם ימים הוחלט להפוך את "מיקויאן" לספינת קרב ולשלוח אותה לעזרת כוחות היבשה הסובייטיים, שניהלו קרבות בלימה קשים באזור אודסה.

על הספינה הורכבו 5 תותחי 130 מ"מ, 4 תותחים נגד מטוסים בקוטר 75 מ"מ, 4 מקלעים ונשק נוסף. מונה סגל פיקוד בראש המפקד, אלוף משנה ס' סרגייב, וגובש צוות שכלל ימאים ותותחנים מהבסיס בניקולאיב ובהם אינקלס, לצד ימאים אחרים ומתנדבים מקרב עובדי המספנות.

כשהגיעה לקרבת אודסה אוניית הסיור "מיקויאן" נוספה למערך הגנת החופים של העיר. היא הפנתה את תותחיה אל עמדות הדיוויזיות הגרמניות והרומניות הצרות על העיר והחלה להפגין.

בליל ה-22 בספטמבר היא השתתפה בחיפוי אש לפעולת הנחתת נחתים ליד הכפר גריגורייבקה. באש תותחיה הושמדו שתי סוללות אויב ומספר אובייקטים צבאיים נוספים. כתוצאה מכך, נחיתת הכוחות הרומניים שהתקדמו לעבר אודסה באזור פונטנקה נהדפו למרחק של 10 ק"מ ואיבדו למעלה מאלפיים חיילים.

מיכאל נזכר שבכל ימי פעילותה של אניית הסיור בקרבת אודסה היא הותקפה ללא הפסקה על ידי מטוסים גרמניים, אבל היא תמיד ניצחה, בזכות תמרון מיומן ופעולות מוצלחות, לא רק של תותחני הנ"מ שלה אלא גם של התותחנים הימיים. לשם כך הורחבו פתחים במגנים הקדמיים של התותחים באמצעות ריתוך חשמלי. באחד הקרבות הותקפה אניית הסיור על ידי שלושה מטוסי "יונקרס" בבת אחת. אחד מהמטוסים נפגע מאש התותחים, עלה באש והחל ליפול ישירות על הספינה. הספינה תמרנה והמטוס נפל לים.

קרבת ההגנה על אודסה נמשך חודשיים וחצי מה-5.8.41 ועד 16.10.41. פעילות הכוחות של הצי הסובייטי גרמו לדיוויזיות הגרמניות ולכל הצבא הרומני לסגת מהעיר למרחק של 10 – 15 ק"מ. הדבר נתן אפשרות לסיים בהצלחה את מבצע הפינוי מהעיר.

בנובמבר 1941 לפי פקודת ועד ההגנה הממלכתי פורקו מ"מיקויאן" התותחים והמקלעים, היא עברה לבסיס בבטומי ושם נהייתה שוב שוברת קרח. אינקלס שובץ בצוות של אחד מתותחי ה-130 מ"מ שפורקו מהספינה, מהם נוצרה סוללה נפרדת, שתפסה עמדות ברמות איזור אוצ'מצ'ירה באבחזיה, שם נבנו עמדות פיקוד, בונקרים לאכסון תחמושת וכו'. בקיץ 1942 לקחה הסוללה החדשה חלק

פעיל בהשמדת צנחנים גרמניים שהונצחו באוצ'מז'ירה ואחר-כך כוח מטפסי הרים גדול, שניסה לעבור את הרי קווקז באזור סוצ'י.
בתום הקרבות בקווקז מיכאל נשלח לקורס קשרים, בסיומו קיבל דרגת סמל משנה ושובץ בתור קשר בספינת הדגל של צי הים השחור "סבסטופול" ועל סיפונה ב-5 בנובמבר 1944 הוא נכנס לנמל סבסטופול המשוחררת.
אחרי המלחמה אינקלס שירת עוד 3 שנים והשתחרר ב--1948 בדרגת נגד מתפקיד מפקד סירה משוריינת.
מ-1996 הוא התגורר עם אשתו דורה בבאר שבע. הם הכירו עוד לפני המלחמה, כשלמדו בבית הספר המקצועי והתחתנו ב-1942 כשמיכאל שירת בצי. בני הזוג חיו יחד יותר מ-70 שנה. נולדו להם שלושה בנים ובת וכן 4 נכדים ו-4 נינים.

נחום אלשנסקי

נחום אלשנסקי נולד ב-1917 בבלארוס ליד בופרוויסק. אחרי שנה נולד אחיו ואחר-כך שלוש אחיות. הילדים התחילו ללמוד בבית ספר יהודי, ביידיש, עד שבשנות ה-30 סגרו את בית הספר היהודי. אחר-כך היו בברית הנוער הקומוניסטי ובבית ספר לקשרים צבאיים בלנינגרד. ב-1939, אחרי סיום בית הספר, הוא נשלח לנקודה הדרומית ביותר של ברית המועצות, קושקה.

בסתיו 1941 נחום הגיע לחזית בדרגת סגן. הוא סיים את המלחמה בדרגת רב סרן בתפקיד ראש יחידת הקשרים של דיוויזיית חיל רגלים. על מעשי גבורתו אך מעט, אבל עיטורי הקרב הרבים להם זכה מדברים בעד עצמם: עיטור הדגל האדום, שני עיטורי הכוכב האדום, שני עיטורי מלחמת המולדת ומדליות רבות.

כך חייו כאב הוא את אשר אירע למשפחתו. בחודשים הראשונים של הכיבוש רצחו הנאצים 78 מקרובי משפחתו מצד אביו ומצד אימו, ביניהם הוריו ושלוש אחיותיו. רק אחיו שרד והיה עד סוף המלחמה במחנה ליד קנדלקשה.

ב-1945, בעת חופשה במוסקבה, הכיר נחום את קלרה גולדנברג, סטודנטית בשנה הרביעית במכון מס' 2 לרפואה. כבר בנובמבר באותה השנה הם התחתנו במוסקבה.

ב-1947 נולד בנם מיכאל. אחרי המלחמה

נחום שירת ברומניה עד 1948, אחר-כך העבירו את יחידתו לאזור מוסקבה ומשם לבלארוס. הוא קיבל דרגת סגן אלוף. באמצע שנות ה-60 הוא השתחרר מהצבא. בבירת בלארוס הוא התיידד עם יהודים מקומיים. יחד הם עקבו בעניין רב אחר הצלחותיה של מדינת ישראל הצעירה. ניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים חיזק את נטייתם הציוניות ומשפחת אלשנסקי קיבלה החלטה לעלות לארץ. דרכו של נחום למולדתו ההיסטורית הייתה קשה: ב-1971 הגישה משפחתו בקשה לעבור מברית המועצות לישראל, וכך התחילו ארבע שנות סירוב, התעללות ורדיפות. אז נחום עשה צעד אמיץ – הוא וויתר על עיטורי גבורתו, מה שעורר

נחום אלשנסקי

תגובות בעולם. שללו ממנו את דרגות הקצונה והפנסיה הצבאית. עקבו אחריו, האזינו בסתר לשיחות הטלפון שלו, ערכו חיפושים בביתו, הזמינו אותו לחקירות. הקג"ב פתח תיק נגד נחום, אבל הם לא העזו להכניס וותיק מלחמה לכלא בתור "בוגד במולדת..."

ב-7 ביולי 1977, בכנס הראשון של ברית וותיקי המלחמה – עולי ברית המועצות, אלשנסקי נבחר לתפקיד יושב ראש המועצה המרכזית. בארץ העריכו את מאבקו של נחום למען העלייה. הוא קיבל דרגת אלוף משנה בצה"ל.

נחום אלשנסקי עם חברים

בהיותו היושב ראש הראשון של המועצה אלשנסקי גיבש את הקו המנחה של פעילות הברית. הוא הקדיש זמן רב לעבודה על חקיקה בנושא גמלאות והנחות עבור ותיקי מלחמת העולם השנייה. היה בין הראשונים שהעלו את השאלה בדבר הכרה ביום הניצחון על גרמניה הנאצית כיום חג רשמי במדינת ישראל.

בערי ישראל הוקמו 17 סניפי ברית הוטרנים. התחילה עבודה פורייה למען שיחזור האמת ההיסטורית בנוגע להשתתפותם של לוחמים יהודיים במלחמת העולם השנייה - גבורתם, אומץ ליבם ותרומתם הרבה לניצחון על

הנאצים. במקביל, שימש נחום גם בתפקיד המזכיר הכללי של התאחדות עולי ברית המועצות. ב-15 בפברואר 1991 נפטר אלשנסקי ממחלה קשה.

זליק בונקס

זליק נולד בעיר אוריוול שברוסיה בשנת 1922. מימי המלחמה הראשונים בונקס בן ה-18 לחם בחזית יחד עם צוערי בית הספר לשריון שבו למד. באחד הקרבות הוא נפצע קשה ונפל בשבי כשהוא מחוסר הכרה. בתור שבוי נשלח לגרמניה לעבודות כפייה, שם יצר קשר עם קבוצת מחתרת אנטי-נאצית שפעלה בחבל הסודטים בצ'כוסלובקיה הכבושה, השתתף בפירוק משמר גרמני מנשקו וגירושו ונלחם נגד הנאצים יחד עם לוחמי ההתנגדות הצ'כית. מאוחר יותר הוענקה לו על כך מדליית "לפרטיזנים הרוסיים של פודקורז'יה". באפריל 1945 חזר לצבא הסובייטי, הועלה בדרגה ושירת בתור קצין.

זליק בונקס

אחרי המלחמה הוא סיים לימודים במכון פדגוגי, התמחה בפקוטלה לפילולוגיה, קיבל תואר "עובד תרבות מצטיין של הפדרציה הרוסית", עבד שנים רבות בתור מנהל של המכללה העירונית לתרבות וכן במרכז לתיירות לילדים בעיר אוריוול. בשנות ה-90 בונקס עלה לישראל והיה פעיל בתנועת הוטרנים. היה אחד ממקימי מוזיאון תהילת הקרב בבני עייש, מחבר החוברת "לנצח בזיכרון העם", שהורכבה על סמך חומרי המוזיאון, מארגן צילומי סרטונים על וטרנים שלחמו בחזיתות של מלחמת העולם השנייה והשתתפו בכיבוש ברלין. בשנת 2017 פרסם ספר זיכרונות "הרגו אותי... בהודעת פטירה (רישומיו של שבוי מלחמה)".

אלי ביידר

נולד ב-1921 באוקראינה, בעיירה היהודית דינוויץ, ליד קמניץ-פודולסקי. אביו היה אחד ממייסדי הקולחוזים היהודיים הראשונים. אלי למד בבית ספר יהודי.

אלי ביידר

בגיל 15 התייתם מאימו. דודתו, אחות אימו, לקחה אותו למשפחתה שהתגוררה בקייב, שם הוא המשיך ללמוד בבית ספר יהודי. אחרי שלוש שנים קיבל תעודת בגרות ומייד גויס לצבא האדום ושובץ בחיל השריון. בהתחלה שירת בארצות הבלטיות. בהמשך נשלח לאקדמיה לרופאה הצבאית בלנינגרד. גם לאחר פרוץ המלחמה המשיך ללמוד עוד שנה באקדמיה בלנינגרד הנצורה. הוא זוכר כיצד עברו חברי האקדמיה ב"דרך החיים", נתיב התחבורה היבשתי שנסלל על קרח האדם לדוגמה מהעיר הנצורה לשטח הלא-כבוש של ברית המועצות – בדרך לסמרקנד שבאוזבקיסטן. שם למד הוא שנתיים, היה אחד הצוערים הטובים ביותר, אבל יחד עם צוערים יהודיים נוספים הוא סולק מהאקדמיה בשנת הלימודים השלישית.

החליטו לעשות לו הסבה לקשר. אחרי

קורס הקשרים נשלח אלי לחזית ונהיה מפקד של מפקדת הרדיו של טייסת ארוכת טווח בקורפוס הראשון של החזית הבלארוסית השנייה. שם הוא שירת עד סוף השנה. על גבורתו זכה לעיטור הכוכב האדום ולמדליות "על הישגים בקרב", "על הגנת לנינגרד" ו"ניצחון על גרמניה הנאצית".

אחרי המלחמה שירת בצבא הסובייטי עוד 18 שנים. הוא היה סגן המפקד של גדוד התמיכה הטכנית של אותו הקורפוס. השתחרר ב-1963 בדרגת רב סרן.

אלי הגיע עם משפחתו לעיר גורקי, שם הציעו לו תפקיד של מהנדס באחד ממכוני המחקר, אבל היה לו חלום שליווה אותו כל חייו – לפרסם ספר משיריו בשפת אימו - יידיש. עוד בילדותו התגלו כישוריו כמשורר. במרוצת השנים נטייתו התחזקה. כאשר התגורר בקייב, הוא זכה להכיר את הסופרים היהודיים דוד הופשטיין והרשל פוליאנקר. והם תמכו במשורר הצעיר. רבים משיריו פורסמו ולא רק בברית המועצות, אלא גם בארצות הברית, צרפת ופולין.

ב-1990 עלה יחד עם משפחתו לישראל. כאן נפתחו אפשרויות רבות עבור יצירתו. שבעה ספרי שירה ביידיש מפרי עטו רואו אור בארץ, אלי היה לחבר באגודת סופרי היידיש בישראל. בנוסף, היה מבין הדמויות המרכזיות בסניף הירושלמי של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים. כל משפחתו – 5 דורות – מתגוררת בירושלים.

מיכאל בייטמן

נולד ב- 1924 בכפר נובוסלצ'י ליד ז'יטומיר וחלם להיות ימאי. ערב המלחמה היה לצוער בבית הספר של חיל הים בקייב. כשפרצה המלחמה מצא את עצמו בקירגיזיה ההררית, לשם פונה בית הספר. אחרי הכשרה מזורזת הנחת בייטמן בן ה-18 יצא לחזית והשתתף בקרב באזור מוסקבה בו נפצע לראשונה. בתום מספר חדשים בבתי חולים, הוא שב לחזית – הפעם ליחידת המודיעין הקרבי של דיוויזיית הגוורדיה ה-12.

השתתף בקרבות קשים בקשת אוריוול – קורסק ב-1943, בחצייה נשל הר הדניפר ללא אמצעים, ללא סירות ורפסודות, ביצות אין-סופיות ליד פינסק שברוסיה הלבנה...

בעקבות הקרבות ליד ריגה סבל מזעזוע מוח קשה, אך ברח מבית חולים והצטרף לחבריו ביחידה, שאז כבר לחמו בשטח פולין. בפרברי ברלין נודע לו על כניעת הצבא הנאצי. מיכאל קיבל את עיטור הכוכב האדום, עם עיטורי מלחמת המולדת

מיכאל בייטמן

מדרגה ראשונה ושנייה, את מדלייה העוז ומדליית "הניצחון על גרמניה". לאחר שחרורו מהצבא סיים לימודים במכון למשפטים בקייב, עבד בתור חוקר, התחתן וגידל שני בנים... התאלמן אחרי 45 שנות נישואין ועלה לישראל עם בניו. למיכאל שני נכדים וחמישה נינים. מתגורר בבת ים והיה שותף פעיל בעבודת הסניף ברית הוטרנים בעירו.

מרקס ביצ'וצקי

נולד ב-1923 באזור יליסבטגראד (כיום קרופניצקי) שבאוקראינה. סיים את לימודיו בתיכון בהצטיינות וב-20 ביוני 1941 התקבל לבית הספר לתותחנים באודסה. כעבור יומיים פרצה המלחמה, בית הספר פונה לסוחוי לוג, מעבר להרי

מרקס ביצ'וצקי

אורל, תקופת הלימודים קוצרה מ-4 שנים ל-6 חדשים, וכבר בפברואר 1942 הוא קיבל דרגת סגן ונתמנה למפקד מחלקה באגד ארטילרי 156 שאורגן בסטלינגרד, יחידה שבמסגרתה הוא לחם נגד השריון הגרמני שהתקדם אז מזרחה. הוא השתתף בקרב על סטלינגרד, לוחמה עקובה מדם שהתחוללה ברחובות העיר. בהמשך השתתף בקרבות לכיבוש העיר אַלפינג בפרוסיה המזרחית (כיום אלבלונג, פולין), חצה את נהר האודר המערבי ויצא בסוף המלחמה לקו הנהר אלבה. שם, בבוקר ה-8 במאי נפגשו לוחמי האגד שלו עם כוח חלוץ של הארמיה הבריטית השנייה ושמעו ברדיו על כניעתה ללא תנאי של גרמניה הנאצית.

אחרי הניצחון הוא עוטר בעיטורי הכוכב האדום ומלחמת המולדת מדרגה שנייה. הוא השתחרר מהצבא רק אחרי 15 שנים, בדרגת רב סרן. ב-1967 הוא סיים לימודים במכון פוליטכני, היה מרצה בפקולטה להנדסת כוח תרמי, וב-1992 עלה ארצה, התיישב בערד והצטרף לסניף המקומי של ברית הוטרנים, שם פעל עד יום מותו.

לזר בלגה

נולד ב-1926 בעיר ניקולייב, לא הרחק מקייב בירת אוקראינה. היה בן 15 עת שפרצה המלחמה. אביו גויס לצבא מייד והאם עם שלושת ילדיה פונתה בהתחלה לגדה המזרחית של הדנייפר ואחר-כך הצליחה לעלות לרכבת שיצאה לקזחסטן. לזר התחיל לעבוד במפעל ועזר למשפחתו לשרוד.

ב-1944 הוא גויס לצבא, סיים קורס קשרים ויצא לחזית הבלארוסית השנייה. השתתף בקרבות העזים לשחרור רומניה, הונגריה וצ'כוסלובקיה והיה אחד משלושת הקשרים בפלוגת הקשר ששרדו עד לניצחון, עליו שמע בפראג המשוחררת. אבל אחרי הניצחון, בניגוד לרבים אחרים, הוא לא שב הביתה. את הדיוויזיה שלו העבירו למונגוליה, שם היא הצתה את מדבר גובי ואת הרי חנינגן ויצאה לגבול עם סין. הוא השתתף בקרבות עם צבא יפן שהוכנע סופית ב-9 בספטמבר 1945. אחרי הניצחון המשיך לזר לשרת בצבא הסובייטי עוד 34 שנים והגיע לדרגת אל"ם. על השתתפותו במלחמות נגד גרמניה ויפן הוא קיבל 18 עיטורים

לזר בלגה

ומדליות. אחרי שחרורו מהצבא התגורר בבירוביג'אן שבחבל האוטונומי היהודי. ב-1996 עלה לזר לישראל עם משפחתו הגדולה והתיישב בכרמיאל, בה הצטרף לפעילות הסניף המקומי של ברית הוותרנים ועבד עם וטרנים בשכונת גבעת רם.

יורי גוטמן

"אני בטוח שלכל מי שחיי חיים ארוכים היו מקרים שבהם חייו היו בסכנה. כאשר זאת סכנת נפשות והאדם נשאר בחיים, אומרים שהוא נולד מחדש. יש אומרים שאלוהים עזר לו לשרוד. ואלה שאינם מאמינים באלוהים, אומרים שזה מזל. גם

יורי גוטמן

אני סבור שאלוהים לא קשור לזה. אם הוא אפילו קיים איפשהו, אז לא בשביל לעקוב אחרי כל אדם ואדם על כדור הארץ. חוץ מזה, יכול להיות שביקום יש הרבה כוכבי לכת כמו כדור הארץ שלנו. אינני מאמין גם בגורל.

כאשר אני מביט אחורה על חיי, אני נזכר באותם מקרים בהם ארב לי המוות, ואני הצלחתי להתחמק ממנו בזכות צירופי מקרים ורצון עז לשרוד.

מקרה ראשון כזה קרה לי עוד בילדות, כאשר הייתי בן שש. חיינו אז בעיר ניקולאיב באוקראינה. חיסונים ממחלות מדבקות רבות אז עדיין לא עשו. חליתי בחצבת. המחלה הסתבכה ועברה תחילה לחזרת ואחר-כך לדלקת ריאות. באותה

עת עוד לו היו תרופות אנטיביוטיות. אני כבר אינני זוכר איך טיפלו בי, אבל הייתי חולה יותר מחודש. אז לא היה לי מושג שמחלה זאת מסתיימת לעתים קרובות במוות. אבל מזלי התמזל והבראתי.

המקרה השני שבו חיי היו בסכנה אירע אחרי פרוץ המלחמה. בקרב היהודים פשטו כבר שמועות על כך שהגרמנים רוצחים את כל היהודים, אבל לא כולם האמינו אז בזה. מהעיר ניקולאיב בה חיינו יצאו רכבות עם "מפונים", אבל משפחתנו משום מה לא מיהרה לעזוב את המקום. ורק כאשר יצאה הרכבת האחרונה והסיכוי להתפנות שאף לאפס, אבי, שעבד בתור רואה החשבון הראשי במפעל לייצור בשמים, הצליח להשיג ממקום עבודתו משאית קטנה עם נהג ואנחנו עזבנו את העיר יממה לפני שהגרמנים נכנסו הגרמנים.

אני זוכר איך אמא הצטערה אז שעזבנו את העיר והשארנו מאחור דירה מרוהטת בת שני חדרים במרכזה עם כל הנחוץ לחיים.

אז עוד לא לגמרי הבנתי שאנחנו בורחים ממוות בטוח, אבל באופן אינטואיטיבי רציתי לנסוע למקומות חדשים לקראת חיים חדשים וחוויות חדשות. המקרה השלישי קרה כבר בחזית, במאי 1944. באותה עת הייתי חובש קרבי בסוללת תותחים של 76 מ"מ של גדוד התותחים מס' 129 של דיוויזיית חי"ר ה-61 בחזית האוקראינית השלישית. הדיוויזיה שלנו תפסה עמדות בגדה המערבית של נהר הדנייסטר, לא הרחק מהעיר המולדבית בנדר. הסוללה שלנו הייתה במרחק של 1,5 ק"מ מהקו הקדמי. לכל תותח נקבעו מטרות לירי לפני התקפה. הגרמנים זיהו ככל הנראה את הסוללה ואחד הלוחמים שלנו נפצע בראשו מרסיס פגז. הגשתי לו במקום עזרה ראשונה ונתנו לי עגלה וחייל מלווה אחד כדי לפנות את הפצוע לתאג"ד. כאשר עברנו יער והיינו קרובים לתאג"ד, הגרמנים שוב הפגינו אותנו. מהפיצוץ עפתי מהעגלה וסוס דהר קדימה כי הוא הכיר את הדרך. כאשר קמתי כדי להמשיך אל המרכז הרפואי, ראיתי על החזה שלי דם. במרכז הרפואי התברר, שנפצעתי בשני מקומות. אחד הרסיסים חדר את בית החזה 2 ס"מ מהלב. הרסיס השני חתך את השריר במפרק המרפק השמאלי, אבל לא פגע בעצב. ניקו לי את שני הפצעים ללא הרדמה ואחרי יומיים שלחו לבית חולים של העיר דנפרופטרובסק, שם הייתי מאושפז קרוב לחודשיים. הלוחם, שנפצע בראשו פונה באותו היום לבית חולים. הלוחם שליווה את עגלתנו קיבל בהפגזה פציעה קשה בבטנו ומת במרכז הרפואי של הגדוד. לא יכולתי להרים את יד שמאלי בגלל הפצע, הפצע לא הגליד זמן רב כי המפרק לא היה יכול להישאר בלי נוע. המקרה האחרון בו יכולתי לאבד את חיי קרה ב-1958. שנה לפני-כן סיימת את לימודיי במכון לתעשיית כרייה ונשלחתי לעבודה בעיר נובי רוזדול במחוז לבוב. שם בנו מפעל חדש לכריית עפרות גופרית ועיבודן. את העיר בנו במקביל לבניית המפעל. חנויות היו עוד מעטות ואנחנו נסענו לעתים קרובות ללבוב לערוך קניות. ביום חופשי אחד חזרתי מלבוב בגוף משאית. בו היו ספסלים. ממש לפני כניסה לעיר המשאית התהפכה. כל הנוסעים נפלו על הקרקע ורק אני נפלתי תחת גלגל. לא יודע איך הצלחתי להיחלץ מתחת לגלגל. אינני זוכר כמה ימים הייתי חולה. למזלי אבריי הפנימיים לא נפגעו. למחרת אליי הייתה אמורה להגיע כלתי וגם הרצון להישאר בחיים גם שיחק את תפקידו."

קרל גולדמן

נולד ב- 1923 בקייב. ב-1940 סיים כיתה ט' והתקבל לבית ספר צבאי לכיתה י'. מסיבת סיום של שנת 1941 נקבעה ל-22 ביוני ובבוקר, ובאותו יום פרצה המלחמה. קרל נשלח לבריגדת חי"ר 1055 בעיר לובני במחוז פולטבה.

ללובני הגיעה פקודה מיד להעלות את כל הטירונים בעלי השכלה תיכונית לרכבת ולפנות אותם מזרחה. הכוונה הייתה להכין מהם מפקדים חדשים.

כך קרל מצא את עצמו בעיר טומסק שבסיביר. שם הוא נשלח לבית הספר לתותחנות מס' 1. בסיום הקורס שובץ סגן משנה גולדמן בגדוד רזרבי, שהתקדם יחד עם כל הצבא מערבה. בנובמבר 1942 הוא כבר היה בחזית. דיוויזיית חי"ר השלישית, גדוד 65 ללוחמת נ"ט. בשורות גדוד השתתף קרל בקרבות בחזית קלינין, לנינגרד, בחזית המערבית, הבלארוסית השנייה והשלישית.

אירוע אחד זוכר קרל כאילו היה זה אתמול.

"בלארוס, מחוז ויטבסק. ליל השנה האזרחית החדשה בין 31 בדצמבר 1943 ל-1 בינואר 1944. לפנינו כפר מאליייה מיאסניקי. הכפר עצמו כבר לא קיים. נשאר רק שם שמופייע על המפה. שלג עמוק. לכל תותח צורפו חמישה חיילים רגליים כדי שיגררו אותו אחרי חי"ר המסתער. כבר אחרי חצות הלילה והנה רקטה עולה לשמיים! אות להתחיל בהסתערות... בלילה חיילים התקרבו בזחילה לחפירות של הגרמנים. קריאת "הורא!" רועמת - והחיילים המסתערים והנה הם כבר בתוך חפירות האויב. הגרמנים לא החזיקו מעמד, ברחו. אנחנו סחבנו לשם את התותחים שלנו והצבנו אותם בעמדות אש.

אבל חיילים תמיד יוכלו למצוא משהו. מצאנו מקלט שדה גרמני – שנבנה מבולי עץ מבתי הכפר ההוא - ובו היו עץ אשוח וכיבוד: ככל הנראה ההסתערות שלנו חיבלה בתוכניות הגרמנים לחגוג את השנה החדשה. אבל הרי גם עבורנו הייתה זו שנה החדשה!

התיישבנו לשולחן ורצינו לחגוג, אבל לא יצא – הגרמנים התעשתו מהר והחלו להפגיז את החפירות שלהם לשעבר בתותחים כבדים. יצאנו בריצה מתוך המקלט ונכנסנו לתעלות כדי להציל את עצמנו, כדי שלא נקבר במקרה של פגיעה.

ומן הבוקר וכמעט עד הצהריים הגרמנים ניסו להחזיר את הכפר לידיהם. אינני זוכר כמה הסתערויות היו. וזה שהצוות שלי השמיד עמדות אש וחיילים רגליים גרמניים, את זה אני כן זוכר. על הכפר ההוא לא ויתרנו. קיבלנו עיטורים – כל המחלקה וגם אני בתור מפקד".

אחרי בלארוס היו קרבות קשים בליטא ובלטביה. קרל גולדמן סיים את המלחמה כשהוא משתתף במצור על המובלעת שהגרמנים החזיקו בקורלנד עד גמר המלחמה. קרל השתחרר ב-1948, הגיע לקייב והלך לעבוד במפעל בתור שוליה – וזה בגיל 25! במפעל זה עבד עד שנת 1955, אחרי-כן למד במכון, נעשה מהנדס מכונות ועבד במקצוע זה עד לפרישתו לגמלאות. בספטמבר 1991 עלה עם משפחתו ארצה. ב-1992 הצטרף לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים, ולאחר מכן נעשה יו"ר הסניף העירוני ביוקנעם.

סמיון גורביץ'

נולד ב-1921 לקראת סוף המלחמה הוא סיים את שנת הלימודים הראשונה באקדמיה לרפואה של חיל הים בלנינגרד. ב-1 ביולי 1941 הוקמה בריגדה שלמה שהורכבה מכל הצוערים של כל האקדמיות ובתי הספר של חיל הים ונשלחה לחזית לנינגרד. השכבה של סמיון גורביץ' היוותה גדוד בבריגדה החדשה.

סמיון גורביץ'

כבר ב-3 ביולי נשלח הגדוד לעיר קינגיספ כדי להדוף התקפות מצד צנחנים ויחידות חבלה גרמניים. הבריגה סבלה אבדות קשות. הצוערים, שלא עברו אימון צבאי מיוחד, היו חמושים רק ברובים עם 120 כדורים, רימון אחד ללוחם ומקלע אחד למחלקה. הגדוד נסוג תוך כדי לחימה לכיוון לנינגרד. בספטמבר התחיל המצור על לנינגרד. הבריגדה פורקה והצוערים נשלחו לשמיר על גשרים, תחנות רכבת ומתקנים אסטרטגיים אחרים.

במהרה המחסור בקצינים בצבא האדום אילץ לפנות את כל מוסדות הלימוד הצבאיים שפעלו מלנינגרד ולהעביר את הצורים והסגל ל"אדמה הגדולה" – חלקי בריה"מ שלא נכבשו ע"י האויב, וניתן היה לעשות זאת רק ב"דרך החיים" – ציר תנועה על

הקרח על פני ימת לדוגה הקפואה. ב-29 בנובמבר, על גבי שכבת הקרח שעוד לא הייתה עבה די הצורך, עברה כל ה"שכבה" של גורביץ' ברגל בלילה אחד מרחק של 32 ק"מ ויצאה אל מחוץ ללנינגרד הנצורה. הלימודים התחדשו בעיר קירוב, שם התמקם הבסיס רפואי המפונה של חזית לנינגרד.

ב-1943 שובצו בוגרי הקורס ביחידות חיל הים. גורביץ' נשלח לצי הצפוני, לאזור מורמנסק, שם התחיל לעבוד במרכז רפואי של בריגדת נחתים ה-126 בתור חובש קרבי. אחרי פריצת מצור לנינגרד צוערי האקדמיה הוחזרו מכל היחידות ששובצו בהן להמשך לימודיהם. סמיון גורביץ' השתחרר ב-1947.

במשך כמעט 48 שנים הוא עבד בבית חולים, מהם 38 שנים עמד בראש מחלקה כירורגית. הוא היה גם סגן הכירורג הראשי של העיר לנינגרד. אלוף משנה של חיל הרפואה בדימוס. כירורג של הקטגוריה העליונה. בעל עיטור "אות כבוד", עיטור מלחמת המולדת ומדליות "על הצטיינות הקרב", "על הגנת לנינגרד", "על הגנת הצפון הסובייטי" ועוד.

ב-1995 סמיון גורביץ' פרש לגמלאות וב-2008 עלה ארצה והתיישב באילת.

סמיון גורליק

סמיון נולד ב-03.05.1920 בעיר ניקולייב (כיום מיקולאייב, באוקראינה). כאן הוא סיים בית ספר ונשלח בהמשך למכללה לפיתוח שריון הממוקמת בלנינגרד. מכאן הוא נשלח אל גבולה המערבי של בריה"מ דאז בשטחי "מערב אוקראינה". ב-03.05.1941 שובצתי בתפקיד של מפקד מחלקת סיור בפלוגת הסיור המיוחדת", נזכר סמיון, "ב-22.05 שוחררתי לחופשה בלנינגרד. כאן, בפעם האחרונה ראיתי את אחי, שנפל בקרב ב-1943. שבתי אל יחידתי מהחופשה יומיים בלבד לפני פרוץ המלחמה".

"הימים הראשונים היו הקשים במיוחד: הותקפנו ע"י יחידה של כ-100 טנקים גרמניים וכל הזמן הופצצנו ע"י חייל האוויר שלהם. מצבנו היה קריטי ביותר כי הדלק נגמר והתחמושת בטנקים כמעט ואזלה. את הטנקים שנשארו ולא נפגעו נאלצנו לנטוש, שכן כל הגשרים על הנהרות מאחורינו פוצצו"...

"בראשית חודש יולי 1941 הצלחנו בדרך לא דרך לפרוץ את דרכנו ולצאת מכיתור. במהלך הקרבות נאלצתי לקחת על עצמי

סמיון גורליק

את תפקיד המ"פ. אז גם קיבלתי את הפציעה הראשונה שלי – פציעת ראש. בהמשך דרכי לחמתי במסגרת אוגדת השריון ה-10 של ארמיית השריון ה-8 במסגרתן של החזית הדרום-מערבית, החזית האוקראינית הראשונה, החזית הבלארוסית הראשונה, החזית הבלארוסית השנייה וחזית ורוניז'. נטלתי חלק בשחרורן של אוקראינה, בלארוס ופולין ולקחתי חלק בכיבוש העיר קניגסברג... את הניצחון פגשתי בעיר הגרמנית פרינצלאו הממוקמת כ-60 ק"מ צפונית לברלין".

"במהלך הלחימה עברתי דרך ממפקד המחלקה ועד לתפקיד של האחראי על התחזוקה באגד 117 של תותחי הוביצר. על שירותי הצבאי זכיתי לקבל את ארבעת עיטורי מלחמת העולם השנייה, שני עיטורי הכוכב האדום, את העיטור הפולני "על ההצטיינות" ובמדליית "על הצטיינות בקרב".

מתוך זיכרונותיו של סמיון גורליק עולה שגם רעייתו לעתיד – הרופאה הצבאית גלינה – לחמה אף היא בשורות האגד ה-117 וזכתה בשלושת עיטורים. סמיון התחתן איתה ב-1943. שניהם השאירו את חתימותיהם על קירות בניין הרייכסטאג בברלין וחיו ביחד במשך 63 שנים, עד פטירתה של גלינה...
סמיון השתחרר משירותו הצבאית ב-1961 והתיישב במקום בו סיים את השירות – העיר הומל שבבלארוס. לאחר שחרורו הוא עבד בתחום של בטחון התחבורה.
סמיון עלה ארצה ב-1992 והיטיב להשתלב בפעילותה של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה. לסמיון בן יחיד, שתי נכדות וארבעה נינים.

רינה גטובסקי

רינה נולדה ב- 1922 במוסקבה. תחילת המלחמה הפתיעה אותה עת שהייתה קצינה בבית חולים הצבאי בלנינגרד. רינה פונתה יחד עם כל בית החולים בשיירה על שנעה ב"דרך החיים" שנשללה על גבי הקרח של אגם לדוגה הקפוא. אישה חזקה זו עברה את כל המלחמה עד יום הניצחון, לחמה בחזית סטלינגרד ובחזית הבלארוסית השנייה, נטלה חלק בכיבוש הערים קניגסברג וברלין וזכתה לעיטור מלחמת המולדת מדרגה ב' וכן ב-9 מדליות, ביניהן "על כיבוש ברלין", "על הניצחון על גרמניה" ו"על הגנת לנינגרד" בגמר המלחמה שבה רינה ללנינגרד, רכשה את תואר המהנדס ועבדה במפעל "קינאפ" בלנינגרד עד עלייתה ארצה ב-1996. רינה הייתה לחברה בסניף כרמיאל של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה מאז יום הייסודו ונטלה חלק פעיל בעבודתו.

רינה גטובסקי

ישראל גיטמן

נולד ב- 1926 בבסרביה בעיר הינצ'שטי. בתחילת המלחמה ישראל, הבכור של משפחת גיטמן היה בן 15. אביו שלח אותו מזרחה, לכיוון קייב והבטיח שהוא יחד עם האם ואחיו הקטנים יאספו את מטלטליהם ויצטרפו אל הבן הבכור. ישראל הצליח להגיע רק עד לטירספול כי דרכים היו עמוסות והופצצו על ידי הגרמנים.

ישראל גיטמן

הוא נאלץ לעזוב את עגלתו עם סוס, אבל הצליח לחצות את נהר הדנייסטר. בגדה המזרחית הוא הצטרף לרואים, שהובילו עדרים מקולחוזים. הם נעו בעיקר בלילות. הגיע סתיו, נהיה קר והבגדים שהיו על ישראל היו אותם בגדים בהם הוא עזב את ביתו בקיץ. חלק מאלה שהלכו יחד עם ישראל נפגעו מקור, אבל הוא יצא מזה ללא פגע. לפני שהקור הפך לבלתי נסבל ממש, הם הצליחו להגיע למחוז סטלינגרד ומסרו את העדרים לשלטונות של קולחוזים מקומיים. ישראל הצעיר מצא מקלט באחד הכפרים, ויחד עם צעירי הכפר נשלח לפרברי העיר סטלינגרד – לחפור שוחות. שם, בגדוד העבודה הזה הוא פגש את

מערכת סטלינגרד ושרד אותה. את החברה שטרם הגיעו לגיל גיוס שחררו הביתה רק באפריל, אבל גיטמן החליט להתנדב כדי להגיע כלוחם לחזית. משפחתו, שרק בדרך נס שרדה ונמצאה באחד הכפרים של מחוז וורושילובגרד, במהרה נפרדה מישראל שהלך לצבא. אם כי לא היה זה שירות עם נשק ביד: בבריגדה העתודה שהייתה מוצבת באזור הסכימו לקבל את המתנדב הצעיר רק לעבודה במטבח. אבל הוא הספיק בכל זאת לעבור טירונות. בספטמבר של שנת 1944 הוא יצא לחזית. הוא לחם בחזית הבלארוסית הראשונה בתור מקלען, אחר-כך – תותחן, נפצע, שרד בדרך נס בעת חציית נהר האודר. הגיע לברלין וב-2 במאי 1945 השאיר את חתימתו על כותל בניין הרייכסטג. כל לוחם קיבל אז 100 גרם וודקה ובייגלה. בלילה הם נשלחו אל נהר האלבה, לפגישה עם חיילים אמריקאים. האמריקאים נתנו במתנה ל"חייל הרוסי ישראל" שעון עם חתימת זיכרון. את הניצחון הגדול פגש סגן גיטמן בהינברג. אלה שורות הכיתוב לתמונתו שהופיעה

בעתון צבאי שיצא לאור בימיה האחרונים של המלחמה: "בלי לחוס על דמו ואף על חייו לחם נגד האויבים בחזיתות המלחמה המתנדב גיטמן. באותה מסירות הנפש הוא ממלא אחר שבועתו גם בעת שלום: הוא לומד בקפדנות את החיילות, משפר את יכולתו. הצוות בפיקודו של חבר גיטמן נחשב לטוב ביותר ביחידה". ועוד: "על סמך פקודתה של המועצה הצבאית של הארמיה מוענק לישראל גיטמן אקורדיון". אחרי שחרורו מהצבא ישראל חזר הביתה, לעיר הינצ'שטי (שאחר כך שונה שמה ל"קוטובסק"). הוא היה צריך ללמוד ולעבוד. ישראל עבד בבית ספר בתור מורה לספורט. אחר-כך למד במכללה לתחבורה. אחרי סיום הלימודים הוא עבד בתור מנהל עבודות בסלילת כבישים. עלה ארצה יחד עם משפחות בתו ובנו.

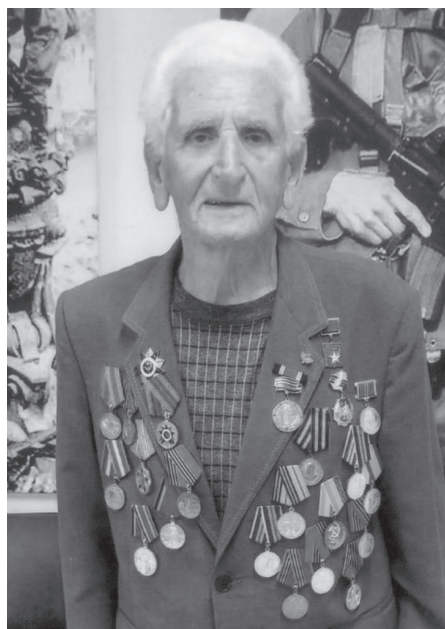

ישראל גיטמן

איליה גלוסקין

"נולדתי באוקטובר 1918 בעיר מוזיר שבבלארוס. תחילתה של המלחמה תפסה אותי בעודי סטודנט במכללה להנדסת החשמל בעיר לנינגרד. באותו הקיץ האיום של שנת 1941 עברנו השתלמות חיל הים בסבסטופול, שם היינו מסדרים את מערכות התפעול של התותחים ושומרים על הבסיס המקומי של חיל הים. בלילה הראשון של המלחמה הגרמנים הפציצו את הבסיס ללא הרף במשך שעות ארוכות. בעקבות ההפגזות ופצצות התאורה הרבות מעל שמי סבסטופול, הלילה דומה היה ליום..."

ביום השלישי לתחילת המלחמה שבנו ללנינגרד. על פי הוראתו האישית של סטלין, הסטודנטים בסוף מסלול לימודיהם לא גויסו לשורות הצבא עד גמר

איליה גלוסקין

הלימודים. אי לכך נשארתי לסיים את חוק לימודי בלנינגרד הנצורה. בעת ההיא חפרנו תעלות נ"ט ועשינו תורנויות על גגות הבתים מופקדים על כיבוי פצצות תבערה..."

ב-1942, בגמר הלימודים גויסתי סוף כל סוף לשורות הצבא ושובצתי בתפקיד הקשר ביחידת הקשר המיוחדת מס' 97. לחמתי בחזית, שם משכתי קווי הקשר מפקדי החטיבות למפקדת האוגדה. תחת הפגזות והפצצות הייתי מטפס על עמודי חשמל וגם גורר אחרי על גבי סירה, לרוחב נהר ניבה, תופים ובהם קילומטרים של קבלי קשר..."

לחמתי בחזית של לנינגרד עד שהוסר המצור מן העיר הזו. בהמשך נשלחה

היחידה שלנו לכיוון העיר נארווה, ואז המשכנו מערבה – עד אשר הגענו לחורבותיה החרוכות של העיר קניגסברג: הגרמנים הסבו את בירתה של פרוסיה המזרחית למתחם מבוצר ענק, אך הצלחנו להבקיע את קווי הגנתם..."

על שירותי לא קיבלתי עיטורים אלא רק את המדליות "על הגנת לנינגרד", "על כיבוש וורשה", "על כיבוש קניגסברג", "על כיבוש ברלין" ו"על הניצחון על גרמניה"...

רק ב- 1955 זומנתי לפתע אל לשכת הגיוס וקיבלתי עיטור מלחמת המולדת דרגה ב'. היה זה הזיכרון הנעים היחיד מהמלחמה...
לאחר שחרורי שבתי ללנינגרד ועבדתי במפעל האיגוד המכני-אופטי הלנינגרדי. בהמשך, עד לעלייתי ארצה, עבדתי כמהנדס בכיר באחד ממשרדי התכנון בעיר.
ב- 1990 עליתי ארצה יחד עם אשתי ושני ילדיי. התיישבתי בעיר באר שבע בה אני מתגורר עד עתה. ילדיי כבר מזמן גדלו ואילו אשתי נפטרה, בעוד שאני ממשיך לחיות... נראה שזהו הגורל"...

איליה גלוסקין – חבר בסניף באר שבע של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה – ציין את יום הולדתו ה-100. נראה שבזכות הדרך שעבר אכן היה איליה גלוסקין ראוי לאריכות ימים זו...

יוסף גליצקי

נולד ב- 1922 בעיירת אוסטרוג בחבל וולהין שאז היה שייך לפולין ובספטמבר 1939 נכבש ע"י הכוחות הסובייטיים בהתאם לנספח הסודי להסכם מולוטוב-ריבנטרוף.

ב-26 יוני שנת 1941, 4 ימים אחרי שכוחות גרמניה פלשו לברית המועצות, הגרמנים כבשו את אוסטרוג. באוסטרוג היו 11 – 12 אלף תושבים, מתוכם 9 אלפים יהודים. במשך השנה הראשונה פעלו הגרמנים להשמיד את כל הקהילה

יוסף גליצקי

היהודית, ובסוף סתיו 1942 הם ביצעו את האקציה האחרונה שבמהלכה חיסלו את גטו אוסטרוג. בין הנרצחים הראשונים היה אב משפחת גליצקי. יוסף נשאר עם אימו ואחיו הצעיר. כאשר בעלות השחר הגרמנים ושוטרים מקומיים החלו להוביל את כל היהודים מהגטו לטבח, הסתתרו בני המשפחה יחד עם שכניהם במרתף. למחרת מצאו אותם, הוציאו את כל אלה שהיו במרתף. העמידו אותם אל קיר כדי להוציא להורג בירייה. ליוסף קראו בבית בשם ילדותו בוזי. אימו צעקה: "בוזי, א נטלויף!" ("בוזי, ברח!") והוא אכן ברח. אחרי מספר שעות הוא חזר לאותו מקום ומצא את אימו, את אחיו ואת שתי משפחות השכנים הרוגים. בוזי נשאר לבד.

בלילה הוא עבר ל"חלק האוקראיני" של העיירה – אביה של בת כיתתו תמרה

סופרוניוק הסתיר והאכיל אותו זמן מה, אבל אחר-כך אמר שהוא פוחד. אחרי-כן הסתתר יוסף במרתפים של הגטו וביער חורפי. לקראת אביב 1943 הוא פגש ביער קבוצת יהודים, 10 אנשים שהגיעו מגטאות שונים. הם הסתתרו בשוחה אחרי שהצליחו לברוח בעת הוצאות להורג. הם נתקלו ביער בפרטיזנים סובייטיים מכוח אודוזה, שהגיע ליער הזה מאזור סלבוטסה. היהודים ביקשו להצטרף לכוח, אבל לא רצו לקחת אתם. נתנו ליהודים משימה – לשרוף מנסרה, היהודים ביצעו אותה בהצלחה. אז לקחו לכוח את הצעירים ביותר. יוסף גליצקי נהיה לוחם של אחד הכוחות של יחידה פרטיזנית בפיקודו של אנטון אודוזה. התברר שהמפקד הכיר היטב את אימו – הוא למד יחד אתה בבית הספר. בזכותה יוסף התקבל ליחידה. כך האם פייגה אחרי מותה הצילה בפעם השנייה את חיי בוזי.

הכוח היה כוח פשיטה. הוא הגיע במיוחד מכיוון ז'יטמיר כדי לגייס למאבק פרטיזני את כל מתנגדי המשטר הנאצי. גליצקי קיבל תחילה רובה ואחר כך תת-מקלע, השיג בקרב אקדח. יוסף שירת במחלקת הנדסה שעסקה במיקוש מסילות רכבת. גליצקי היה יוצא למשימות מידי לילה. הוא היה נמוך קומה, זריז, היה לו קל יותר

להתגנב אל המסילות. יוסף השתתף גם בקרבות. הוא חיסל גרמנים וכך נקם את מות קרוביו ושכניו.

בתחילת פברואר 1944 פרטיזנים לכנסו לאוסטרוג יחד עם הצבא האדום. יוסף גליצקי מיד גויס ונשלח לעיר לוצק לקורס הנדסה קרבית. בסיום הקורס הוא נשלח לחזית. התחיל בחזית האוקראינית הראשונה בדרגת סמל. אחר-כך היה בחזית הבלארוסית הראשונה, השתתף בשחרור פולין והגיע עד לברלין. היה ליד הרייכסטג וכתב על כותלו: Józef Galicki ומתחת לזה הוסיף: Jude, הרי הנאצים קראו ליהודים בגטו "verfluchte Juden" ("יהודנים ארורים").

את עיטור התהילה מדרגה שלישית גליצקי קיבל על הצלת המג"ד שנפצע קשה בקרב ליד לובלין. אותו ועוד שני לוחמים פצועים הוא פינה תחת אש. את עיטור התהילה מדרגה שנייה הוא קיבל על חציית נהר האודר. הוענק לו בתור עיטור גם אקדח "פרבלום" ומדליות "על שחרור ורשה", "על כיבוש ברלין" ועוד.

ב-8 במאי 1945 יוסף נפצע באזור מגדבורג. בבית חולים בו אושפז פגש את בחירת לבו. הוא ראה אחות והתאהב בה ממבט ראשון. קראו לה רבקה (ורה) בֶּס. כמו יוסף, גם היא הייתה ילידת 'מערב אוקראינה'. ב-1942 היא נהייתה אחות, התנדבה לצבא ועברה עם בית חולים השדה שלה את לכ הדרך מסטלינגרד עד ברלין.

באוסטרוג הם התחתנו והחליטו שלו יוכלו לחיות בשום מקום חוץ ממולדתם ההיסטורית ארץ ישראל. הדרך מברית המועצות לארץ ישראל ב-1946 הייתה מורכבת. לשניהם, בתור ילדי 'מערב אוקראינה' הייתה אזרחות פולנית, מה שאיפשר להם להגיע לפולין; משם הגיעו עד לברלין, המשיכו לדרום צרפת, לאזור מרסיי, אחר-כך כברו את הדרך בים התיכון עד שבדצמבר 1946 הגיע הזוג הצעיר לארץ ישראל...

יוסף מיד הצטרף להגנה. ב-1948 הוא לקח חלק במלחמת השחרור בשורות בריגדת השריון הראשונה של צה"ל בפיקודו של יצחק שדה. הוא היה עוזרו ונהגו. אחרי שנה וחצי הוא השתחרר מצה"ל, למד כלכלה הנהלת חשבונות באוניברסיטה העברית והתחיל לעבוד בחברה גדולה שעסקה בגידול תוצרת חקלאית ויצואה לחו"ל. בהמשך שימש סגן ראש עיריית רחובות.

הוא גידל יחד עם אשתו רבקה שני בנים ושמונה נכדים, היה יקיר הערים אוסטרוג ורחובות. עם קבוצת בני עירו הוא טיפול בקברי אחים של היהודים באוסטרוג. במשך של כמעט 40 שנים הוא הופיע לפני חיילי צה"ל ותלמידי בתי ספר עם זיכרונות על חייו. יוסף הלך לעולמו בשנת ה-100 לחייו, שנת 2021.

איליה גרבר

נולד ב-1923 בעיירת מירופיל, כיום במחוז ז'יטומיר, באוקראינה. אביו יצחק עבד בתור כפקיד במפעל אריגה. אימו קלרה הייתה עקרת בית. אחיו, יליד שנת 1921, שירת בשריון בצבא האדום ונהרג ב-1941.

איליה גרבר

ב-1931 עברה המשפחה למוסקבה. שם איליה סיים תיכון ב-1940 והתחיל ללמוד במכון לתחבורה. אחרי שנת הלימודים הראשונה הוא גויס לצבא ונשלח לבית ספר לשריון בפולטבה. כאשר בית הספר פונה למזרח המדינה, איליה גרבר שובץ בגדוד עתודה של שריון שהוצב באזור פולטבה.

הצבא הגרמני התקרב לפולטבה, והגדוד קיבל פקודה לסגת. באזור בלגורוד היחידה נשלחה להגן על העיר למעשה ללא נשק. בעת אחת ההפגזות נפגע גרבר מהלם קרב. אחרי החלמתו הוא מונה בתור סטודנט לשעבר לתפקיד שגרן צבאי של עורף הארמיה ה-21. יחד עם כוחות הארמיה הזאת השתתף במערכת סטלינגרד, בלחימה ליד פרוחורובקה

בקרב קורסק, עבר עם קרבות את הארצות הבלטיות.

בהיותו שגרן צבאי של הארמיה, שאחרי מערכת סטלינגרד שונה שמה לארמיית גוורדיה הששית, ניהל איליה גרבר תנועות תובלה עם כל מיני מטענים עבור הארמיה, בין אם זה נשק, תחמושת, ציוד טכני, מזון וכו'. לעתים הוא היה עליו לצאת בעצמו לתחנות רכבת ומקומות אכסון המטענים שהופגזו והופצצו על ידי האויב.

אחרי הניצחון ב-1945 הוא השתחרר מהצבא במהרה. הוא קיבל עיטורי הכוכב האדום, מלחמת המולדת מדרגה ראשונה, מדליות "על הישגים בקרב", על הגנת סטלינגרד, "ניצחון על גרמניה" ועוד.

אחרי שחרורו הוא למד במכון לכספים וסיים אותו ב-1949. עבד באחד הסניפים של הבנק הממלכתי ומשנת 1988 בהנהלת הבנק. ב-1992 עלה ארצה, התגורר בפסגת זאב והיה לפעיל מרכזי בברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

מיכאל גרצברג

"לפני תחילתה של המלחמה משפחתי התגוררה בעיר חרסון שבאוקראינה. עם תחילת המלחמה ביוני 1941 הייתי רק נער בן 16. בגמר בית הספר התחלתי לעבוד כשוליית חרט במפעל בטחוני ביצור פצצות ופגזים.

עם פרוץ המלחמה, כשאר נערי העיר השתתפתי בחפירת שוחות המגן. כאשר החזית התקרבה לעירנו, השלטונות החלו בפינוי האוכלוסייה האזרחית. משפחתנו פונתה לעיר פרגנה שבאוזבקיסטאן. כאן הלכתי לעבוד במכרה של מלח. הייתה זו עבודה מתישה ביותר, אך בלעדיה משפחתי לא הייתה שורדת. הזמנים היו קשים והנסיבות דרשו מכל אחד מאיתנו את מירב ההקרבה העצמית...

בסופה של שנת 1942 גויסתי לצבא האדום ושובצתי ביחידה הניצבת בעיר בלגובשצ'נסק – ליד הגבול בין בריה"מ למנצ'ז'וריה הכבושה אז ע"י יפן.

יפן הייתה מבעלות בריתה החזקות של גרמניה הנאצית. לאורך קו הגבול היפנים

יזמו בימים ההם פרובוקציות חוזרות ונשנות במטרה לעורר מלחמה גם בגזרה זו. תפקידי ביחידה היה לתקן את המכשירים האופטיים שהיו בשימוש יחידות השריון והתותחנים.

לאחר גמר המלחמה עם גרמניה הנאצית, בעקבות ההסכם עם בעלות בריתה, כוחותיה של בריה"מ חצו את הגבול עם יפן בלילה שבין 8 ל-9 באוגוסט 1945. על אף שמלחמה זו התנהלה זמן קצר, היא הייתה עיקשת ביותר. אני טוען זאת על סמך מה שחזיתי במו עיני בעת הלחימה על האי סחאלין: כמו כל ערי האויב העיר הזו הוקפה ע"י היפנים ב-3-4 קווי ביצורים. הטנקים והתותחים לא יכלו להבקיע את העמדות המבוצרות של היפנים במקום והדבר התאפשר רק לאחר מטח הקטישיות. היפנים נלחמו בעקשנות רבה ונמנעו מליפול בשבי. הם ידעו להשתמש בצורה מצוינת בכלי נשקם ואף תקפו אותנו בסכינים שלופות. רבים מהם הצטיינות בקנאותם הדתית, והינה אחת הדוגמאות לכך: כאשר חדרנו אל תוך

מיכאל גרצברג

קווי הביצורים היפניים מצאנו במקום כ-800 גופות של חיילים יפנים עם בטניהם המרוטשים: לפקודת קציניהם הם ביצעו התאבדות טקסית המונית על מנת לא ליפול בשבי ולא להמיט קלון על משפחותיהם...

לאחר התקדמות לעבר קו נוסף של הביצורים היפניים, הצענו לאויבינו להיכנע, אך אלה ענו לנו: "אנו סמוראים ואיננו נכנעים!" תופעה זו חזרה על עצמה עוד מספר פעמים.

על אף הלחימה הקשה במזרח הרחוק, הרי שלחיילינו, שרק זה עתה סיימו את המלחמה מול גרמניה הנאצית, היה יותר ניסיון קרבי משהיה ליפנים. זה מסביר למה המלחמה הזו הסתיימה תוך 3 שבועות בלבד. על חלקי במלחמה זו זכיתי בעיטור מלחמת המולדת בדרגה ב' ובמדליות רבות.

גם לאחר הניצחון על יפן אני וחבריי לגיוס המשכנו לשרת עוד 4 שנים. במהלך המשך השירות נאלצנו מידי פעם ללוות את הקבוצות של שבויי מלחמה למתקני עבודה שונים. לפעמים קרה שהשבויים תקפו את שומריהם השתלטו על נשקם ונמלטו אל היערות. במשך שבועות נאלצנו לתור אחריהם במעבה היערות...

ב-1949 שבתי לעיר פרגנה שהפכה לביתי החדש. שם סיימתי את לימודי האקדמיים ורכשתי את מהמקצוע של אופטיקאי רפואי. עבדתי בערים קוקנד, מרגילן וטשקנט. על עבודתי המסורה זכיתי במספר תעודות הוכרה ממשלתיות.

ב-1990 עליתי ארצה יחד עם משפחתי והתיישבתי בעיר קריית שמונה. אני אוהב מאוד את ישראל וגאה מאוד במדינה זו. אני כבר בן 92 אך מאמין שרק בישראל אצליח לפגוש את היובל ה-100 שלי".

סבלי דוחובני

נולד בעיר ניקופול באוקראינה. המלחמה הגיעה לחייו של סאבלי מיד אחרי מסיבת הסיום שנערכה בבית ספר בה הוא קיבל תעודה של מצטיין. עוד בהיותו תלמיד תיכון סאבלי למד להשתמש במכשירי קשר. בשל כך את כל המלחמה הוא עבר בחיל הקשר. ב-29 ביוני 1941 סאבלי גויס לצבא. הוא נשלח לבית ספר של חיל האוויר במליטופול, אבל סרב ללמוד והתנדב להגיע לחזית. הוא נשלח לבריגדת עתודה בזפורוז'יה ובאוגוסט 1941 השתתף בחיסול כוח גרמי שצנח על האי חורטיצה על הדנייפר. זאת הייתה טבילת האש של סאבלי דוחובני. אחרי סיום המבצע צורפה בריגדת העתודה לדיוויזיית חי"ר ה-218. סאבלי שובץ בבריגדת תותח הוביצר 663 בתור אחראי על קשר רדיו באחת הסוללות. הוא שירת ביחידות שונות: בקורפוס הפרשים הראשון, בקורפוס הפרשים ה-5, בדיוויזיית הפרשים ה-30. סאבלי חווה את ההתמרמרות של הנסיגות בתחילת המלחמה. הוא השתתף בפשיטות לעורף הגרמני. בקרבות הקשים בחבל דונבאס הוא מצא את עצמו יחד עם יחידתו בכיתור. הם הצליחו לצאת מהכיתור באזור ליסיצ'נסק. הוא חצה את נהר הדונץ הצפוני ואחר-כך – כבר פצוע – את נהר הדון.

סבלי דוחובני

סאבלי השתתף כלוחם בשורות החזית הבלארוסית הראשונה בשחרור בלארוס, בשורות החזית האוקראינית השנייה – בשחרור מערב אוקראינה, השתתף בקרבות קשים לשם שחרור פולין, רומניה, הונגריה, צ'כוסלובקיה. את כל המלחמה סאבלי עבר בקו הקדמי. הוא נפצע 6 פעמים, בהן פעמיים הייתה זו פציעה קשה, הוא נפגע מהלם קרב אחרי פיצוץ רימון הפאנצפאוסט אבל אף פעם לא נשאר בבית חולים עד להחלמה מלאה, תמיד ברח לחזית. סאבלי דוחובני קיבל עיטור תהילה מדרגה שלישית, עיטור הכוכב האדום, עיטור מלחמת המולדת מהדרגה הראשונה, מדליות "על אומץ לב", "על הישגים בקרב", על הגנת קווקז" ועוד, וכן 18 פעמים ציונים לשבח מהפיקוד העליון. אחרי שחרורו מהצבא ב-1947 חזר סאבלי לניקופול. הוא למד בפקולטה הטכנולוגית של המכון לעיבוד מתכות בדנייפרופטרובסק, סיים אותו בהצטיינות ונשלח לעבודה למפעל לעיבוד מתכות בעיר רוסטאווי שבגאורגיה. שם הוא עבד 34 שנים. עלה ארצה ב-1994. סאבלי דוחובני – אחד החברים המוערכים ביותר בסניף חדרה של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים.

מויסיי דורמן

"נולדתי ב-06.06.1924 בעיר פרבומאיסק במחוז ניקולייב שבאוקראינה. מספר ימים לפני פרוץ המלחמה סיימתי את בית הספר והתכוונתי לנסות ולהתקבל למכון הצבאי הטכנולוגי בלנינגרד. אז החלה שם המלחמה...

פרבומאיסק היה צומת חשוב של פסי רכבת. בנוסף לכך בעיר התמקמה המפקדה של החזית הדרום-מערבית של הצבא האדום. מסיבה זו הגרמנים הפציצו את העיר

מויסיי דורמן

ללא הרף בצורה קשה. השלטונות לא יעדו רכבות לטובת פינני אוכלוסייה אזרחית ודאגו לפנות רק את היחידות הצבאיות ואת הציוד מהמפעלים. במשך כמה ימים רצופים ניסינו לעלות על אחת הרכבות בתחנה החצי הרוסה, אך השומרים היו מגרשים אותנו בכל פעם: לאף אחד לא היה אכפת מהפליטים היהודים.

ב-26 ביוני שמעתי במקרה שהרכבת האחרונה, הנושאת ציוד מאחד המפעלים, יוצאת לדרך. יחד עם הוריי, סבתי, אחי ואחותי הקטנים רצנו לתחנת הרכבת הממוקמת במרחק של כ-3 ק"מ מהעיר והצלחנו, סוף כל סוף, לעלות על אחד הקרונות, שכן במקום כבר לא היה מי

שיגרש אותנו: כל ההנהלה המקומית ושומרי התחנה כבר נמלטו מהמקום... מסענו נמשך 20 יום עד שהגענו לעיר רְטישְבו ליד נהר הוולגה. כאן הציוד נפרק ואילו הפליטים נשלחו הלאה מזרחה למעמקי רוסיה. כך הגיעה משפחתנו אל העיר ליסבה. באמצע 1942 נודע לי שהמכון שאליו רציתי להתקבל לפני תחילת המלחמה פונה אל העיר מוטוביליחה שלייד פְּרֶם. באוקטובר הגעתי לשם והתקבלתי לפקולטה לתותחנות. כאן למדתי במשך חצי שנה בלבד. בהמשך החלטתי לנטוש את ספסל הלימודים ולהתנדב לחזית. לאחר גיוסי נשלחתי לבית הספר לתותחנים בעיר רוסטוב שבו הוכשרו קצינים של תותחי נ"ט. סיימתי את בית הספר בדרגת סג"מ בגמר תקופת הכשרה מזורזת, ובדצמבר 1943 שובצתי לגדוד הנ"ט המוצנח ה-14.

בחזית נטלתי תחת פיקודי את סוללה שהורכבה משני תותחים. היו אלו תותחי 45 מ"מ ונועדו לירי בכינון ישיר המצריך ממפעיליהם להימצא בקרבת קווי הגרמנים, בעמדות פתוחות לצד עמדות חי"ר.

במהלך המלחמה שירתי במסגרת החזיתות האוקראיניות הראשונה והרביעית וזכיתי בשני עיטורי מלחמת המולדת ובעיטור הכוכב האדום... במרוצת השנים, רבים ממאורעות השנים ההם נמחקו מזיכרוני, אך אירוע אחד חרוט בו עמוק: במרץ 1945 ליד אגם בלטון שבהונגריה התאגדות גדולה של גרמנים הסתערה במתקפת נגד על כוחותינו. כחמישים לוחמים מיחידתנו שהתמקמו במרחק של כ-100 מ' מאיתנו כותרו על ידי האויב. לא הצלחנו לחלץ אותם כי הגרמנים ריתקו אותנו לעמדותינו באש תופת של תותחים ומרגמות. שמעתי את חברינו הפצועים והמכותרים ממשיכים וקוראים לנו: "אחים, תגמרו אותנו...". הצעקות הללו מלוות אותי כל החיים...

השתחררתי מהצבא באפריל 1947. התחתנתי ונולד לי בן. במשך שנים עבדתי בתחום של הנדסת רדיו והרצאתי במכללה במקצוע זה. ב-1992 עליתי ארצה. אינני מצטער על דבר ואני חושב שחיי הצליחו..."

פבל דיבקין

נולד ב-1926 בעיר ויטבסק שבבלארוס. ב-1933 התחיל ללמוד בבית ספר תיכון בעירו. לקראת המלחמה סיים 8 שנות לימוד.

ב-1941 פונה יחד עם משפחתו למחוז קורגן באזור האורל. שם עבד בתור מחסנאי בקולחוז, אחר-כך בתור טכנאי טלפונים. ב-1944 מת אביו ממחלה. אחיו של פבל, ישראל, יליד 1921, בוגר בית ספר לקציני שריון באוליאונובסק, נשלח בדרגת סגן לחזית ונפל בקרב ליד סטלינגרד ב-1942.

פבל דיבקין

בנובמבר 1943 גויס גם פבל עצמו לצבא ושירת עד לשנת 1950. הוא סיים קורס מפקדים זוטרים ונשלח לחזית, לבריגדת צנחנים ה-27 שבשורותיה הוא לחם בחזית האוקראינית הראשונה והשלישית. אחר-כך על יסוד הבריגדה הוקמה דיוויזיית חי"ר ה-107, שבמסגרתה המשיך דיבקין את שירותו בגדוד רובאים מס' 356. הוא היה מחלקה, סגן מפקד סוללה של מרגמות 82 מ"מ.

השתתף בכיבוש הערים וינר-נוישטדט ובאדן. על הקרבות האלה הוא קיבל מדליה "על אומץ לב".

המלחמה נמשכה, ויחידתו התקדמה בשטח הררי מכוסה יערות לכיוון וינה. באחד

הלילות נתקלה פלוגתו של פבל בגרמנים. התפתח קרב יריות. מבעד לקולות הירי שמע פבל שמישהו מהלוחמים צוע, שמ"פ הפלוגה סגן יבגני גרומקובסקי נהרג. המ"כ הורה לפבל לפנות את המ"פ לתאג"ד. התברר שהמפקד היה פצוע בשתי רגליו ולא יכול היה לזוז. פבל ועוד חייל הרימו את המ"פ והתחילו לרדת מההר. ברגע זה התפוצצה לידם פצצת מרגמה והחייל שליווה את דיבקין נפצע גם הוא. מאין אזרו לקצין הצעיר הכוחות כדי לסחוב ליחידה הפינוי הרפואי את שני הפצועים, עכשיו כבר אין לדעת. על הצלת מפקדו קיבל פבל דיבקין עיטור תהילה מדרגה שלישית.

ב-13 באפריל 1945 הכוחות הסובייטיים השתלטו על העיר וינה, וכל כך קיבל רס"ר פבל דיבקין מדלייה "על כיבוש וינה". מאוחר יותר הוא קיבל גם עיטור

ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים

הכוכב האדום, עיטור מלחמת המולדת מהדרגה השנייה, מדלייה "על אומץ לב" ועוד.

אחרי הניצחון פבל שירת בקייב. שם גם סיים תיכון ערב. אחרי שחרורו מהצבא נסע ללנינגרד, שם התגוררה משפחתו. למד במכון למסחר, סיים אותו ב- 1954 ועבד במשרדים שונים. ב- 1990 עלה פבל דיבקין עם משפחתו לישראל והתיישב

פבל דיבקין עם המשפחה

בעיר מגדל העמק, שם היה פעיל בברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים וב- 1994 נבחר לתפקיד יושב ראש הסניף וחבר המועצה המרכזית של הארגון.

ארקדי דעאל

נולד ב- 1926 בעיירה וולוצ'יסק במחוז קמנץ-פודולסק (כיום מחוז חמלנצקי) באוקראינה.

ב-1933 ארקדי הגיע לבית ספר יהודי של שבע שנות לימוד, ובסיומו ב- 1940 הועבר לכיתה ח' בבית ספר אוקראיני. הוא סיים את הלימודים בכיתה זו ב-20 ביוני 1941, יומיים לפני הפלישה של הנאצים.

ארקדי דעאל

משפחתו עזבה את העיירה עם הרכבת האחרונה ב-3 ביולי. וב-5 ביולי הגרמנים כבר נכנסו לוולוצ'יסק. שם נשאר שני סבים ושתי סבתות, קרובי משפחה אחרים – בסך הכל 18 נפש. הם כולם הוצאו להורג ב- 1943 בין אותם 22 אלף יהודים שנרצחו על ידי הנאצים בסביבת המפעל ליצור סוכר שפעל במקום.

במשך חודש התגורר ארקדי יחד עם הוריו ואחותו בדרוז'קובקה שבחבל דונבאס. אחרי-כן, יחד עם מפעלו בו הוא כבר עבד יחד עם אביו ארקדי, פונה לכפר קורדש במחוז פרגנה שבאוזבקיסטן. שם הוא עסק בעבודות שונות – קטף כותנה, רעה כבשים. אביו גויס מיד למה שפונה "חזית העמל", אמו מתה ממחלה ב- 1942. ארקדי נשאר עם אחותו. במאי 1943 הוא גויס לצבא. בהתחלה שירת בפרגנה, ואחר

כך נשלח משם לחזית. בגדוד ארקדי סיים קורס מקלענים. הוא השתתף במבצעים התקפיים של החזית הבלטית הראשונה בשורות בריגדת ויטבסק של דיוויזיית ויטבסק ה-71. הוא היה מפקד צוות מקלע.

באזור פונבז' בליטה ב-16 באוגוסט 1944 הוא נפגע מהלם קרב, ואחרי חודש ימים אותם בילה בבית חולים הוא שובץ בבריגדת העתודה ה-176, שכבר התקרבה לעיר טילזיט שבפרוסיה המזרחית. משם ב-26 בדצמבר 1944 הוא נשלח לעיר פלֶבְסְק, לבית ספר לקציני מקלענים שפונה מהעיר טולה, המשיך בקריירה הצבאית והשתחרר משירותו באפריל 1973 בדרגת סגן אלוף. הוא קיבל שני עיטורי הכוכב האדום, עיטור מלחמת המולדת, מדליית "ניצחון על גרמניה" ועוד.

אחרי שחרור מהצבא היה במשך 17 שנים מרצה במכון הרכבת בלבוב. עלה ארצה ב-23 בדצמבר ב-1990 והשתכן באור עקיבא, שם הצטרף לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים מאז הקמת הארגון.

לזר דרויאן

יעקב נולד ב- 1924 בעיר אודסה. בראשית המלחמה הוא פונה כנער מהעיר סימפרופול שבחצי האי קרים לעיר קוקאנד באוזבקיסטאן. ב- 1942 גויס יעקב לצבא ושובץ בחטיבת המילואים של חי"ר מס' 85. בגמר טירונות בת שלושה חודשים הוא שובץ לגדוד המרגמות ה-19 הממוקם במוסקבה.

את טבילת האש שלו יעקב קיבל בקרב קורסק: שם יחידתו הצליחה לבלום התקדמות של תור שריון גרמני. לאחר מכן הוא נטל חלק בקרב השריון המפורסם ליד פרוחורובקה ב-12.07.1943 והשתתף בצליחת הנהר דנייפר ושחרור העיר קייב במסגרת החזית האוקראינית הראשונה. יעקב חזה במו עיניו בזוועות של באבי יאר, ראה במקום גופות חרוכות, עצמות אדם וצעצועי ילדים...

בחודש יולי של שנת 1944 יחד עם אוגדת המרגמות ה-41, יעקב השתתף בכיבוש העיר ויבורג. בינואר 1945 הוא נטל חלק במצבע של צליחת הנהרות אודר וויסלה ובהמשך פרץ עם חבריו ליחידה את קווי הביצורים בעיר ברלין על מנת לפתוח את הדרך לכוחות חי"ר התוקפים. את יום הניצחון יעקב פגש בברלין.

בגמר המלחמה יעקב שב לסימפרופול ועבד כאן עד צאתו לגמלאות בנמל התעופה המקומי. ב- 1995 יעקב עלה ארצה, התיישב בדימונה והצטרף לפעילותו של

לזר דרויאן

הסניף המקומי של ברית וותיקי מלחמת העולם השנייה, בהעבירו את מורשת הקרבות לתלמידי בתי הספר המקומיים ובהרצאות במוזיאון ותיקי המלחמה המקומי. כמו וטרנים אחרים רבים, יעקב דריקר המשיך לחיות את העבר...

יעקב דריקר

יעקב נולד ב- 1924 בעיר אודסה. בראשית המלחמה הוא פונה כנער מהעיר סימפרופול שבחצי האי קרים לעיר קוקאנד באוזבקיסטאן. ב- 1942 יעקב גויס לצבא ושובץ בחטיבת המילואים של חי"ר ה-85. בגמר טירונות בת שלושה חודשים הוא שובץ אל אוגדת המרגמות ה-19 הממוקמת במוסקבה.

יעקב דריקר

את טבילת הקרב שלו יעקב קיבל בקרב קורסק: כאן יחידתו הצליחה לבלום את ההתקדמות של תור שריון גרמני. לאחר מכן הוא נטל חלק בקרב שריון ליד פרוחורובקה ב-12.07.1943 והשתתף בצליחת הנהר דנייפר ושחרור העיר קייב במסגרת החזית האוקראינית הראשונה. במו עיני יעקב חזה בזוועות של באבי יאר, בראותו במקום גופות חרוכים, עצמות אדם וצעצועי ילדים...

בחודש יולי של שנת 1944 יחד עם אוגדת המרגמות ה-41, יעקב השתתף בכיבוש העיר ויבורג. בינואר 1945 הוא נטל חלק במצבע של צליחת הנהרות אודר וויסלה ובהמשך פרץ עם חבריו ליחידה את קווי הביצורים בעיר ברלין על מנת לפתוח את

הדרך לכוחות חי"ר התוקפים. את יום הניצחון יעקב פגש בברלין.

בגמר המלחמה יעקב שב לסימפרופול ועבד כאן עד צאתו לגמלאות בנמל התעופה המקומי. ב- 1995 יעקב עלה ארצה, התיישב בדימונה, והצטרף לפעילותו של הסניף המקומי של ברית וותיקי מלחמת העולם השנייה, בהעבירו את מורשת הקרבות לתלמידי בתי הספר המקומיים ובהרצאות במוזיאון הווטרנים המקומי. כמו וטרנים אחרים רבים, יעקב דריקר המשיך לחיות את העבר...

ולדימיר הייכמן

נולד ב- 1924 באוקראינה, בעיירת נרודיץ' במחוז ז'יטומיר. למד בבית ספר תיכון בז'יטומיר וב- 1938 התקבל לבית ספר לתותחנות בקייב. ב-1941 הוא נשלח לבית ספר תיכון של חיל תותחנים שפונה מלנינגרד לאיז'בסק, בירת אודמורטיה. ב- 1942 הוא סיים אותו וקיבל דרגת סגן.

אחרי-כן הוא נשלח לחזית, לחם בשורות בריגדת דווינסק מס' 118 בחזית בריאנסק, בחזית הבלטית, בחזית האוקראינית בשנייה. עבר מילץ עד לפראג. קיבל מדליות "על אומץ לב", "על כיבוש וינה". ב-8 במאי 1945 הוא קיבל עיטור מלחמת המולדת של הדרגה השנייה.

הוא נפצע מספר פעמים, אבל שב לחזית. בתום המלחמה הוא שירת בקבוצת הכוחות הסובייטיים בבולגריה. אחרי שחרור מהצבא חזר לקייב, שם סיים מכון למהנדסי בנייה. עד שנת 1984 הוא עבד בתפקיד מומחה ראשי במכון מחקר בקייב ב- 1993 ולדימיר הייכמן עלה לישראל, השתתף בעבודת ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

ולדימיר הייכמן

יוסף וול

נולד ב-20 באוגוסט 1921 בעיירה ליפוביץ שבמחוז ויניצה באוקראינה. ב-1941 הוא סיים פקולטה לבלשנות של אוניברסיטת קייב. בשנים 1941 – 1942 הוא עבד כמורה לשפה וספרות רוסית באחד מכפרי מורדוביה. הורי יוסף ושתי אחיותיו עם משפחותיהן ועוד 15 קרובי משפחתו הוצאו להורג על ידי הנאצים עוד ב-1941.

יוסף וול

באוקטובר 1942 יוסף וול גויס לצבא. הוא התחיל את שירותו בקו הקדמי בתור לוחם בצוות מרגמה 82 מ"מ, אחר-כך שירת בפלוגת חי"ר. הוא עבר עם קרבות את כל חבל דונבאס, אץ אזור זפורוז'יה, השתתף בשחרור ניקולאיב ואודסה. בסתיו שנת 1944 נשלח בתור חייל מנוסה ו"משכיל" לקורס קצינים בן 3 חודשים. בתום הקורס שובץ בבריגדה 1373 של דיוויזיית חי"ר 416. השתתף בקרבות לשחרור מולדובה, פולין וכיבוש גרמניה.

יוסף וול עצמו סבר שהקרבות הקשים ביותר בהם הוא השתתף היו קרבות על ראש הגשר על גדות נהר האודר. בינואר 1945 פרצה הבריגדה את הגנת האויב באזור ביאלובז'ג. תוך כדי ההתקדמות

בשטח פולין פגשו לוחמי הבריגדה בשלט דרכים עליו מישהו כתב: "הנה היא גרמניה הארורה!". וול התקדם עם הגדוד הקדמי. בערב הם הגיעו לנהר אלא שאז לפתע נתקלו חיילי החי"ר של הצבא האדום באש מקלעים כבדה לש הגרמנים. היה זה מבצר קיסטרין. הבריגה חצתה את האודר והשתלטה על שטח קטן ליד קיסטרין. כאן התנהלו הקרבות הקשים ביותר. על השתתפותו בהם הוענק לסגן יוסף וול עיטור מלחמת המולדת מהדרגה השנייה.

אחר-כך השתתף יוסף בכיבוש ברלין. בבוקר 2 במאי 1945 הוא ארגן עצרת ליד שער ברנדנבורג, עצרת שבמהלכה הופיע כתב של עיתון צבאי ומשורר נודע ממוצא יהודי יבגני דולמטובסקי והקריא את שירו "תחת שער ברנדנבורג", שיר שחיבר אך זה עתה. תמונות מעצרת זו וכתבות עליה פורסמו בעיתונות צבאית של

אז. מי שעשה את התמונות היה הצלם הנודע יבגני חלדיי, אף הוא יהודי. באחת מן התמונות רואים את יוסף וול עומד בשורה הראשונה. על השתתפות בקרבות קיבל יוסף וול עיטורי מלחמת המולדת מדרגה ראשונה ושנייה, את עיטור הכוכב האדום, את המדליות "על הישגים בקרב", "על שחרור ורשה", "על כיבוש ברלין", "ניצחון על גרמניה" ועוד. במשך שנה אחרי הניצחון עוד המשיך לשרת בגרמניה. אחר-כך שירת בקווקז, שם הגיע לדרגת אלוף משנה. הוא השתחרר מהצבא בתום 20 שנות שירות והתיישב עם משפחתו בלבוב. הוא עבד בתור מורה בבית ספר ובמכון מחוזי להכשרת מורים.

יוסף עלה ארצה עם משפחתו במרץ 1991. הוא הצטרף מיד לסניף החיפאי המחוזי של ועד ותיקי המלחמה, עמד בראשו למעלה מ-6 שנים והיה הדובר שלו. בתור חבר המועצה המרכזית של ברית ותיקי המלחמה הוא היה חבר גם במערכת של כתב העת "ותיק מלמת העולם השנייה", במשך מספר שנים הוא פרסם בולטין מתודי של הברית. לפי יוזמתו של יוסף וול הוקמה בחיפה סדנה ספרותית "אנחנו" שפעלה ליד בית עולה העירוני. הוא ערך ארבעה ספרים שעסקו בחיילים שלחמו בחזית, בפרטיזנים ובמי שעמל בעורף הסובייטי – חברי הסניף החיפאי המחוזי. יוסף פרסם למעלה מ-200 מאמרים בנושאים שונים בעיתונות הישראלית בשפה הרוסית. לוותיק המלחמה 3 נכדים ו-4 נינים.

אווה וטר

אווה וטר נולדה ב-1922 בריגה. שם היא חייה את רוב חייה. כמו צעירים רבים בני דורה אווה חוותה את כל קשיי המלחמה. אחיה הבכור, סרן יורי וטר שלחם בחזית האוקראינית הראשונה, נפל בקרב וקיבל אחרי מותו עיטור לנין. במקום נפילתו במחוז צ'רקסי באוקראינה עומדת אנדרטת זיכרון.

אווה עצמה התנדבה לצבא האדום ביום הראשון של המלחמה. ברית הנוער

אווה וטר

הקומוניסטי שלח אותה יחד עם בנות כיתתה לעיר קוטלניץ' שם היא סיימה קורס הצלב האדום ויצאה לחזית. בהתחלה אווה שירתה בגדוד התותחנים מס' 220 ואחר-כך בגדוד הרגלים של הדיוויזיה הלטבית של הצבא האדום.

החובשת הקרבית אווה וטר, שהלוחמים כינו אותה "האחות הקטנה אווה", עברה את כל המלחמה. היא נקמה בנאצים על מותם של אחיה וחבריו. אווה וטר קיבל עיטור מלחמה המולדת מדרגה שנייה ומדליות "על אומץ לב" ו"הישגים קרביים".

אחרי המלחמה חזרה אווה עיר הולדתה ריגה, סיימה מכון לרפואה וארבעים שנה עבדה בתור רופאה.

אווה וטר הקדישה זמן רב ומאמצים

רבים למחקרה "רופאים יהודים של לטביה בשנים 1918 – 1996", מחקר שהוקדש לזכרם של 70 אלף יהודים שנרצחו על ידי הנאצים ביער רומבול וביער ביקרנייקס, וכמובן, לזכרם של הוריה, אחיה וחבריו, שנפלו בקרבות של מלחמת העולם השנייה.

הספר הבא שהכינה היה "יהודי לטביה במאבק נגד הנאצים". עתה נמצאים שני הספרים במרכז התיעוד "יהודי לטביה" ובספריות בארץ.

מיד אחרי עלייתה ארצה אווה הצטרפה לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים ובמשך מספר שנים הייתה חברה בוועדת הביקורת של הארגון.

שלמה ויברנד

נולד ב- 1923 בעיירה סלובצ'נה במחוז ז'יטומיר. לפני המלחמה שלמה הספיק לסיים תיכון אוקראיני וב-1940 התקבל למכון למורים בז'יטומיר. ביולי 1941 הוא

התנדב לצאת לחזית ונעשה מקלען. הקרב הראשון שלו היה ליד הישוב הכפרי אובצ'י, שם עצר חיילים גרמניים באש מקלעו. שלמה ראה איך נופלים בקרב חבריו לנשק והמשיך לירות ביתר שאת. אחרי הקרב הזה הוענקה לו מדליית "על אומץ לב". ב-1943 הוא השתתף במערכת אוריוול-קורסק, וליד תחנת רכבת ליבני כדור גרמני פילח את רגלו. אחרי הפציעה הזאת שלמה "קפץ" על קביים. על פעילותו המוצלחת במערכה ההיא הוא קיבל עטור הכוכב האדום. אחרי החלמתו שלמה השתתף בקרבות התקפה קשים באוקראינה ומולדובה. על כך הוא קיבל מדליית "על הצטיינות בקרב". ב-1944 הוא קיבל גם מדלייה "על שחרור בלגרד", ב-1945 השתתף בכיבוש בודפשט. בקרבות ליד

שלמה ויברנד

וינה הוא נפצע ביד שמאל. את יום הניצחון פגש הסמל וייברנד ברכבת רפואית. הוא אושפז בבית חולים צבאי ליד מוסקבה ובסוף שנת 1945 חזר הביתה. סלובצ'נה נחרבה כליל. שני אחיו הגדולים נפלו בחזית, שתי דודותיו נרצחו בבאבי יאר. 14 קרובי משפחתו שוכבים בקבר אחים ליד העיר אוברוץ'. ביולי 1945 שלמה נשלח על ידי המפלגה הקומוניסטית לכפר ולדניקי שם הוא הכיר בחורה צעירה בשם יווה דונאבי, שנשלחה לכפר מוז'רי אחרי שסיימה מכון למורים באודסה. במרץ 1946 הם התחתנו. כעבור זמן לא רב נולד להם בן מיכאל, ואחרי 7 שנים נולדה גם הבת לידיה.

שלמה סיים מכון למורים בז'יטומיר, עבד בתור מורה אחר-כך היה למנהל בית ספר. בסוף שנת 1990 שלמה עלה עם אשתו וילדיו לישראל והשתכן בקריית מוצקין. הוא גיבש קבוצת עולים חדשים ואירגן סניף מקומי של ברית ותיקי המלחמה, נבחר תחילה לתפקיד יושב ראש של הסניף המקומי ואחר-כך לתפקיד יושב ראש של ועד ותיקי המלחמה של מחוז הצפון.

למעלה מ-20 שנה עמד שלמה וייברנד בראש המחוז הגדול ביותר של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה הכולל 13 סניפים עירוניים. ב-2007 הוענק לשלמה תואר "יקיר קריית מוצקין", ובהמשך נבחר להיות "איש שנת 2011".

גריגורי ויינשטיין

המלחמה פגשה את גריגורי ויינשטיין בתור סטודנט של אחד המוסדות הטכניים הידועים ביותר – המכון הלנינגרדי לספנות. זה עתה הסתיימה שנת לימודים, הגיע קיץ, כבר נבנו תוכניות לחופשה, כאשר בצהריי יום החופשה 22 ביוני נשמעה ברדיו ההודעה הבאה:

"אזרחים ואזרחיות! היום בשעה 4 לפנות בוקר..."

מי שפנה בהודעה הזו אל העם על התקפה מצד גרמניה הנאצית היה שר החוץ מולוטוב. הייתה זו תחילתה של "מלחמת המולדת הגדולה"...

כמו כל הנוער של אז הסטודנטים שאפו להגיע לחזית, ליחידות הלוחים. אבל את הסטודנטים לא גייסו בגלל שבמדינה היה מחסור במומחים בעלי השכלה גבוהה. אז רבים מהם החליטו שהלימודים יכולים לחכות עד אחרי הניצחון, שכפי שהבטיחו יהיה מהיר, והתחילו להתנדב ל"משמרות אזרחיות" אליהן נתקבלו גם מי שהיו פטורי גיוס. יחידות אלה הוקמו בתור כוחות עזר לצבא על מנת לשמור על מתקנים חשובים, להיאבק בכוחות מוצנחים וכוחות חבלה גרמניים.

גריגורי התנדב ל'גדוד קומוניסטי', שהיה מורכב מחברי המפלגה הקומוניסטית וברית הנוער הקומוניסטי. וכבר ב-3 ביולי הוא היה ברכבת שיצאה בדרכה לאזור סמולנסק שם התחוללה מערכה קשה להגנת מוסקבה. המצב שם היה מורכב. גדוד המתנדבים סופח מיד וללא הכנה לדיוויזיית חי"ר ה-100 של הארמיה ה-24 של חזית עתודה בפיקודו של גנרל גאורגי ז'וקוב.

כך הסטודנט לשעבר ויישטיין מצא את עצמו בחזית בשורותיה של אחת היחידות המהוללות של הצבא האדום.

גריגורי נולד ביולי 1918 במוסקבה במשפחת פקידים. סבו היא קנטוניסט, ששירת במשך חצי יובל שנים בצבא הרוסי.

שתי מילים רוסיות עוררה בשנים ההן אימה אצל יהודים – "פוגרום" ו"קנטוניזם". בנים יהודיים גויסו באופן רשמי בגיל 12 שנים ולמעשה לעתים קרובות אף בגיל 8 שנים. עד גיל 18 הם עברו אימונים. אלא איך? גדודי הקנטוניסטים היו מוצבים בעומק רוסיה, על גדות הוולגה ובסיביר. הובילו אותם לשם בדרך כלל ברגל, לעיתים בעגלות. לפי עדויותיהם של הסופרים הרוסיים הנודעים מן המאה ה-19 נקולאי לסקוב ואלכסנדר הרצן, כל הדרך הזאת הייתה זרועה בגופות של

גריגורי ויינשטיין

ילדים מתים. בתקופת הלימודים ניסו להכריח את הילדים להתנצר. הענישו אותם במלקות והשאירו ללא אוכל, האכילו בדגים ממולחים ולא נתנו לשתות, הוציאו ללא בגדים לרחוב בקור, טבלו במים עד אובדן הכרה ושמיעה. רק אחד מעשרה שרד עד סוף האימונים. רבים לא החזיקו מעמד והתנצרו. סבו של גריגורי הצליח להישאר יהודי נאמן עד סוף שירותו הצבאי.

...אך נחזור לקרבות. דיוויזיית החי"ר ה-100 ניהלה קרבות בלתי פוסקים ועקובים מדם עם הכוחות הגרמניים שתקפו באזור ילניה. ב-19 ביולי 1941 נכבשה העיר על ידי דיוויזיית השריון ה-10 של הוורמכט. כתוצאה מכך נוצרה "מובלעת ילניה" – שטח בשליטה גרמנית שחדר עמוק לתוך קווי ההגנה הסובייטיים. יחידות הארמיה ה-24 ניסו במשך זמן רב לחסל את המובלעת הזאת, אך ללא הצלחה. תוך כדי קרבות, עמדות הצדדים שינו מקומות פעמים רבות. לעיתים קרובות התנהלו אף קרבות כידונים. רק ב-5 בספטמבר שוחררה ילניה כתוצאה ממתקפה סובייטית שהוכנה על ידי גאורגי ז'וקוב. הייתה זו הצלחתו הראשונה של הצבא האדום במלחמה ההיא. ב-18 בספטמבר הוענקו לדיוויזיה ה-100 אוט לנין ותואר של "דיוויזיית משמר". כל לוחמיה, וגריגורי ויינשטיין ביניהם, קיבלו ציון "לוחם משמר".

בעת הקרבות ההם, ב-5 באוגוסט גריגורי נפצע מרסיס בירכו. הקב גרם לו לנכות. אחרי שחרורו מבית חולים הוא נשלח לבריגדת שריון, שהגנה בנובמבר 1941 על כביש וולוקולמסק באזור איסטרה, בקרב מוסקבה.

בדצמבר 1941 הועברה הבריגדה למיטישצ'י, סמוך למוסקבה, לצורך ארגון מחדש. כך לגריגורי, כמו שאר חיילי היחידה, נוצר פתאום הרבה זמן פנוי. היו מי שהשתמשו בזמן הזה כדי סוף סוף לישון כראוי, אחרים העדיפו להיפגש עם בנות, מישהו קרא ספרים, ואילו גריגורי כל הזמן הזה חשב חישב, וספר ושרטט... פועל היוצא מזה היו שרטוטים של מרגמה שנועדה לירות בקת"בים. לגריגורי הייתה אפשרות להשתכנע ביעילותם שם בקבוקי התבערה בלוחמה נגד טנקים, אלא שבואן ידני אי-אפשר היה להשליך בקת"ב למרחק של למעה מ-30 מטר, ומרגמה היה בה כדי להגדיל באופן משמעותי את המרחק הזה. גריגורי הגיש בקשת רישום פטנט. המפקדה גילו עניין בהצעתו והוא הוזמן לאגף רלוונטי של הצבא על מנת להשתתף בייצור המרגמה וניסויה. פרויקט המרגמה בוטל בסופו של דבר בשל דיוק פגיעה נמוך, אבל את גריגורי שלחו לקורס מפקדי יחידות להביור. הוא קיבל דרגה של סגן בחיל הנדסה.

גריגורי לקח חלק בשחרור בלארוס והארצות הבלטיות וכן בכיבוש קניגסברג. הוא השתחרר מהצבא בדצמבר 1945 בדרגת סרן. עד לעלייתו ארצה ב-1993 עבד בתור מהנדס במכוני מחקר של לינינגרד.

ביולי 2011 מלאו לגריגורי 93 שנים. גם בגיל המתקדם הזה הוא היה חכם, רענן וצעיר בנשמתו.

ביולי 2011 התמלאו לגריגורי 93 שנים. גם בגיל המתקדם הזה הוא נשאר חכם, רענן וצעיר בנשמתו.

סולומון וייס

סולומון וייס הוא בר מזל. במשך חייו הארוכים הוא היה יכול למות פעמים רבות, אבל כל פעם המזל שיחק לו. הוא עצמו סבור שחי לפחות שלוש נשמות: הנעורים

סולומון וייס

בפולין, חמישים שנה בברית המועצות וחצי היובל האחרון במדינת ישראל. נעורי סולומון עברו בפשמישל, שם הוא נולד במשפחה אמידה של יהודי אוסטרי. אביו ליאון היה עורך דין, המשפחה התגוררה בדירה בת 5 חדרים. הילד קיבל השכלה טובה, התקבל לנכון למהנדסי בנין בלבוב.

הכל קרס בן רגע עם פלישת הנאצים לבריה"מ. כבר ב-22 ביוני 1941 עזבה המשפחה היהודית, שלא היה לה שום אשליות, את העיר לבוב ועברה לקייב, ומשם לקזחסטן. אבל זה לא הציל אותה: רעב וסבל הרגו את ההורים, אחים נפלו בחזית, האחות סלקה נרצחה באושוויץ.

רק לסולומון שיחק מזל. בנובמבר 1941 הוא גויס לצבא ושובץ בחטיבת חיל רגלים

ה-288. את החיילים, שבקושי עברו הכשרה, שלחו לקו הקדמי. ושוב היה לו מזל: הוא שרד בקרבות עקובים מדם, יצא פצוע מכיתור שהיה עלול להיגמר בנפילה בשבי.

הפיקוד הציע לסולומון, שבלט על רקע שאר הלוחמים בהשכלתו וביכולתו לקבל החלטות במצבי לחץ, לגשת לקורס קצינים. בתום הקורס הוא חזר לחזית בדרגה של סגן משנה. הקצין הצעיר נהיה מפקד סוללת הגנה אווירית של חטיבת ההגנה האווירית ה-4 שתפקידה היה למנוע ממפציצים גרמניים לפרוץ לשטחים ששוחרות ע"י הצבא האדום ולאחר מכן לחפות על כוחות הסובייטיים מפני הפצצות. במסגרת חטיבתו לחם סולומון ברומניה, בהונגריה, וכן בפרוסיה המזרחית. על גבורתו בחזית סולומון וייס קיבל עיטור הכוכב האדום ומדליה "על אומץ לב".

את יום הניצחון פגש סולומון בפרברי קניגסברג. סגן אלוף רכוב על אופניים הגיע למקום בו שהה וייס עם חייליו וזעק: "ניצחון! המלחמה הסתיימה!" לכולם היה

בכך סימן שהם שרדו, שאפשר לעצור, לנזח, שאפשר יהיה בקרוב לראות קרובי משפחה, ושיותר לא ייהרגו...

סולומון נזכר, איך סמל צעיר פרץ בבכי בגלל הלחץ שהצטבר במשך המלחמה ועכשיו השתחרר בן רגע. נראה כאילו הוא רוצה להשתחרר ולשכוח את הסיוט שהוא חווה.

עבור סולומון וייס השחרור מהשירות הצבאי אירע רק ב-1947. הוא הגיע ללבוב ואז נודע לו, שכל בני משפחתו נרצחו, שהוא בעצם נורת ערירי. אולם פרטים על מותם של אחיו ואחותו נודעו לו רק בישראל, כאשר הוא עלה עם אשתו ב-1991. את כל המידע עליהם הוא מצא ב"יד ושם". "אני חי עבור כולם", אמר בעצב החייל הוותיק. המקום העיקרי עלי האדמות עבורו הייתה ארץ הקודש בה הוא חגג גם את יום הולדתו ה-95 שלו.

משה וייצמן

החבלן משה וייצמן הוא אחד מאותם גיבורי אמת שהסתכנו יותר מכולם. גורלו והטרגדיה של משפחתו מהווים רק דוגמא אחת מני רבות, שמרכיבות את תולדות יהדות אירופה במאה ה-20.

8 ילדים היו לנפח שכנא וייצמן ואשתו אתיה. לפייבל, אחד מבניו של הנפח, ולאשתו מינה נולד במרץ 1923 בן בכור משה. הם חיו בדירה קטנה בה היו שני חדרים למגורים וחדר קטנטן נוסף בו עבדה מינה, שהייתה תופרת מעולה. פייבל עבד בסדנה ליצור כפפות עור. המשפחה שגשגה. משה נשלח לבית הספר היוקרתי "עזרא".

משה וייצמן

הוא הספיק לסיים שנת לימודים אחת בלבד כאשר מת עלי אביו. מינה נשארה לבדה עם שלושה בנים. הקטן בהם היה בן שנתיים ומשה הבכור היה בן 7. היה קשה לה להמשיך לעבוד ולגדל שלושת הילדים. משה סיים 7 שנות לימוד בבית הספר "עזרא" והתקבל לבית ספר יהודי לטכניקה. היה עליו לרכוש מקצוע של חשמלאי, אבל הצליח להשלים רק שנת לימודים אחת בבית הספר לטכניקה. הפלישה הגרמנית לפולין בספטמבר 1939, העברת עירו וילנה לרפובליקה הליטאית וסיפוח ליטא על ידי ברית

המועצות ביוני 1940 – כל אלה שינו באופן דרסטי את אורח החיים בוילנה. ב-1939 הועבר המפעל למכשירי רדיו הווילנאי למינסק, בירת בלארוס. לשם עברו גם מומחים רבים שעבדו במפעל, בהם בן דודו של משה, מיכאל וייצמן. הוא היה מבוגר ממשה ב-10 שנים, הספיק לרכוש השכלה טכנית גבוהה ולהפוך לאחד המומחים המובילים. משה היה בן 17 כאשר אימו מינה החליטה גם היא לעבור למינסק עם בניה. משה התחיל לעבוד במפעל בתור חשמלאי, המשפחה קיבלה חדר בדירה קהילתית. מינה התחילה לעבוד בסדנת תפירה. האחים הצעירים למדו בבית ספר.

באביב שנת 1941 משה וייצמן גויס לצבא האדום. הוא עבר טירונות בבסיס ליד בוריסוב. ב-22 ביוני 1941 הם הוקפצו וקיבלו הודעה על כך שגרמניה תקפה את ברית המועצות. הטירונים הועברו במשאיות לסמולנסק. משה וייצמן לא ידע אז,

שאימו ואחיו הצעיר לא יספיקו להתפנות ממינסק ויומתו בידי הנאצים בדיוק כמו סביו, סבתו ועוד כ-80 מקרובי משפחתו.

החשמלאי משה וייצמן נשלח לקורס חבלנים בעיר ויאזמה, לגדוד ההנדסה הקרבית ה-43. אחרי קורס מזורז נשלח הגדוד להקמת קווי הגנה של מוסקבה. העבודה בהטמנת מוקשים ופירוק מטעני האויב הייתה מסוכנת.

נובמבר שנת 1941. הגדוד מטמין מוקשים באזור וולוקולמסק, על אחד מקווי ההגנה האחרונים בקרבת מוסקבה. חבלנים מנוסים מכירים פקודה סודית על מוכנות להטמנת מטענים ופיצוץ אובייקטים בעיר הבירה במידה ותיווצר סכנה שהאויב יכבוש את מוסקבה. אבל ב-7 בנובמבר הם הוקפצו בלילה, קיבלו פקודה לנקות את מעליהם וצחצח את מגפיהם. הביאו אותם למרכז מוסקבה. הם עמדו זמן רב – היה קר, ירד שלג. סוף כל סוף הודיעו, שהם ישתתפו במצעד צבאי לכבוד החג של המהפכה הבולשביקית. משה נזכר, שהוא היה המום מזה, שהוא יראה במו עיניו את סטלין, את וורושילוב.

התנגדותם הנואשת של מגני מוסקבה התישה את הצבא הגרמני. היטלר החליט לתקוף מדרום למוסקבה כדי לנתק אותה מנפט קווקזי. גדוד ההנדסה הקרבית בפיקודו של רב סרן יוסף סצ'קין הועבר בתחילת ב-1942 לפרכרי וורונז'. בגדוד נשארו רק כ-100 לוחמים, אך אלה היו לוחמים מנוסים. ביולי, כאשר הגרמנים כבשו את חלק בעיר הנמצא בגדה המערבית של נהר הוורוניז', הגדה המזרחית הייתה ממש זרועה במוקשים ובמכשולים נגד טנקים. מפעלי התעשייה החשובים היו ממוקמים בגדה המזרחית והמשיכו לעבוד. בין השאר הם יצרו מטוסי קרב II-2 ורקטות למשגרי "קטיושה".

בקרבות הקשים לקחו חלק כל מי שיכול, וזה כולל את שרידי גדוד ההנדסה הקרבית. כאן החבלן משה וייצמן פתח חשבון של חיילי האויב שהוא הרג. כמה גרמנים נפגעו מהמוקשים שהוא הטמין!

בינואר 1943 וורונז' שוחררה. יחד עם כל הצבא האדום גם גדוד ההנדסה הקרבית עשה דרכו מערבה. משה לא הצליח להשתתף במערכת קורסק. באביב שנת 1943, באחד הבתים חייל אחד פתח ארון בחוסר זהירות. והארון היה ממולכד. מספר חיילים נהרגו מהפיצוץ ומשה נפגע מרסיס ברגל שמאל. הוא הגיע ליחידה רפואית בחזית ובהמשך, לבית חולים, שם בשל חשש מנמק שהתחיל רצו לכרות את רגלו, אבל משה התנגד נואשות. אז ניקו לו את הפצע ושלחו אותו לעיר מלקס ומשם לקרגנדה שבקזחסטן.

בסוף שנת 1943 משה, שהיה יליד ליטא, נשלח לעיר בלחנה באזור גורקי. במקום גובשו פלוגות חדשות כדי לתגבר את הדיוויזיה הליטאית שבצבא האדום. הוא נהיה מ"כ בגדוד ההנדסה הקרבית ה-93 במסגרת הדיוויזיה שלו. מחצית מלוחמי כיתתו היו יהודים, ובין כלל לוחמי הדיוויזיה הליטאית היו היהודים שלישי.

באביב שנת 1944 ליד העיירה האראדוק בבלארוס משה נפצע קשה בפעם השנייה. הפציעה שינתה את חייו לתמיד. הכרתו חזרה אליו בבית חולים והוא

גילה בתדהמה, שאין לו רגל ימין כמעט עד לברך. חוץ מה זה היו לו פציעה רצינית בבטן ועוד מספר פציעות קלות יותר. כמה רסיסים הוציאו מגופו כבר בישראל. נקרע לו עור התוף והוא נעשה חירש באוזן ימין. משה הועבר לסמרקנד. שם הוא עבר טיפולים כמעט עד סוף שנת 1944 ושחרר רק אחרי דרישתו העיקשת. בתקופת הטיפולים הוא סיים קורס רואי חשבון שנפתח במיוחד לשם שיקום נכים. הקורס הזה עזר לו מאוד בהמשך.

חודש ימים לקחה למשה הדרך למינסק ברכבות שונות. כאן נודע לו סופית שאימו ואחיו ברוך נרצחו. במינסק לא נשאר לו איש. משה עבר לוויילנה. הוא שכר אצל קרובי משפחתו רחוקים פינה בדירתם. הוא עבד בתור ספק חומרי גלם במפעל תעשייתי. הוא נסע ברחבי ברית המועצות במשך שבועות ברציפות. בתור נכה זה היה קשה לו מאוד. הרי הוא לא היה יכול אפילו להוריד לזמן מה את הרגל התותבת כדי שיעבור כאב בתפרים. אבל פתאום הביאו לו הנסיעות הללו מזל.

אותה עת חזרה לוויילנה ממחנה ריכוז בת שכנים לשעבר של קרובי משפחתו שאצלם שכר משה את פינתו. הורי הבחורה נרצחו במחנה, והיא עצמה שרדה אך בנס. בעלי הדירה אירחו את הבחורה, אבל לא היה בדירתם די מקום ללינה. לכן הם הציעו לה שכל עוד משה יהיה בנסיעות ברחבי ברית המועצות היא תוכל לישון במיטתו. אחרי מספר חדשים משה ופרומה התחתנו. נתנו להם חדר במעונות, ומשה נעשה ראש מחלקת כוח אדם במפעלו. ב-1947 נולדה לזוג בת פניה. ב-1954 עברה משפחת וייצמן לפולין בתור אזרחי פולין לשעבר. בוורשה נולדה בתם השנייה, וב-1957 הם עלו לישראל. בהתחלה חיו ביבנה באוהל, אחר-כך קיבלו חדר בצריף.

משה חיפש עבודה. כאן עזרה לו מאוד העובדה שהוא הספיק ללמוד עברית בבית הספר. עזר גם הקורס להנהלת חשבונות. הבטיחו לו מקום של רואה חשבון בהסתדרות, אבל אחר-כך סרבו כי הוא סיפר, שבצעירותו בוויילנה היה חבר בתנועת ביתר.

קיבלו אותו לעבודה בבנק לאומי, שהיה אז ממלכתי. מנהל הסניף העמיד לו תנאי שהוא ילמד בקורס להכשרת עובדי בנקים. במשך שלוש שנים שלוש פעמים בשבוע משה עבד עד צהריים בבנק ואחר-כך נסע לקורס בתל אביב. בסופו של דבר הוא קיבל דיפלומה והיה לפקיד בנק מוסמך. משה עבד בבנק לאומי 34 שנים, הגיע לתפקיד המבקר הראשי של הבנק. למרות היותו נכה המלחמה הוא לקח חלק במלחמת ששת הימים – היה נהג של אלוף במשך כל המלחמה הזאת. מהחודשים הראשונים שלו בארץ משה היה חבר בארגון הלוחמים ופרטיזנים נכי המלחמה בנאצים. בשנות ה-70 הוא נעשה ראש סניף הארגון ברחובות ויושב ראש וועדת הביקורת של הארגון. מאוחר יותר הוא היה אחד העורכים של כתב העת "קול נכי המלחמה". עד שנת 2015 משה וייצמן המשיך להיות פעיל בארגון.

וולף וילנסקי

וולף וילנסקי נולד ב- 1919 בקובנה. כאשר ליטא סופחה לברית המועצות, וילנסקי התחיל ללמוד בבית ספר לקציני חי"ר בוויילנה, אבל לא סיים את לימודיו כי פרצה המלחמה. הוא יצא לחזית, פיקד על מחלקה ופלוגה...

ב- 1942 הוקמה ועברה אימונים דיוויזיית חי"ר הליטאית ה-15. רב סרן וילנסקי מונה לתפקיד מפקד גדוד בה.

הדיוויזיה עברה עם קרבות דרך ערי רוסיה ובלארוס. בסתיו שנת 1944 הדיוויזיה הגיעה עד לנהר הניימן. במשך יממה אחת, ב-13 באוקטובר, יחידות אס אס הסתערו חמש פעמים על גדודו של רב הסרן וילנסקי ונהדפו. בעת המתקפה השלישית וילנסקי נפצע, אבל המשיך לפקד על הגדוד. הגדוד התמודד במשך שתי יממות עם התקפות כבדות מצד האויב, אשר לו הייתה עליונות מספרית, וגרם לאבדות כבדות לכוח אדם וטכניקה שלו.

על כך וולף וילנסקי קיבל את תואר גיבור ברית המועצות. כבר אחרי המלחמה הוא

וולף וילנסקי

סיים את האקדמיה הצבאית וקיבל דרגת אלוף משנה. אחרי עלייתו ארצה הצטרף וולף וילנסקי לפעילות ברית ותיקי המלחמה. בהיותו בתפקיד יושב ראש של המועצה המרכזית הוא העניק תשומת לב רבה להנצחת זיכרונם של לוחמים יהודיים.

לאוניד וכטרמן

במצעד הניצחון ב-24 ביוני 1945 בשורות צוערי בית הספר לפרשים מנובוצ'רקסק היה גם "קוזק יהודי" לאוניד (אהרן מנדל) וכטרמן. לאוניד נולד ב-1925 בעיר פינסק במערב בלארוס, שהייתה עד לספטמבר 1939 בגבולות המדינה הפולנית. מגיל 13 היה אהרן מנדל באחת מתנועות הנוער הציוניות. שם החברה למדו עברית ותולדות עם ישראל, שירים וריקודים יהודיים, עסקו בספורט. הציונים הצעירים לבשו מדים אפורים והתגאו בהם, אבל ב-1939 כאשר באו הסובייטים, פיזרו את תנועת הנוער הציונית ואת חבריה רשמו לברית הנוער בקומוניסטי. לאוניד התחיל ללמוד בבית ספר למלאכה. יחד עם בית הספר הוא פונה לעורף בימיה הראשונים של המלחמה, לפני שבאו הגרמנים. כשעזב, לא ידע שהוא רואה את קרוביו בפעם האחרונה: הוריו של לאוניד ואחיו הצעיר, כמו עוד 10 אלפים יהודי פינסק, נרצחו על ידי הנאצים. הם הוצאו להורג בירייה ליד חפיר סיד. גם את הפצועים זרקו לתוך הסיד הבוער.

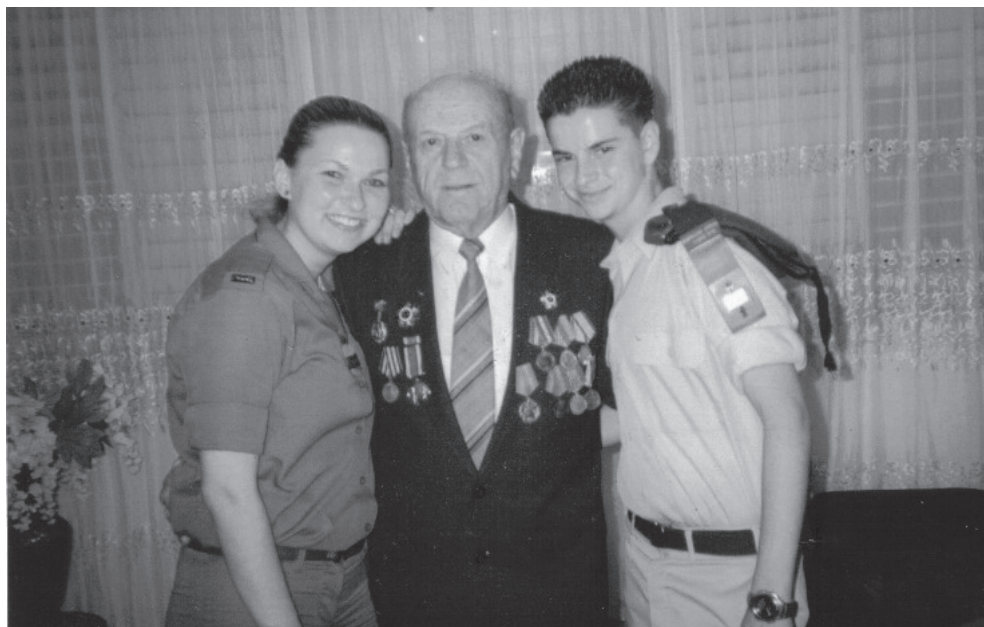
לאוניד מצא את עצמו בעיר סטלינאבד בטג'יקיסטן (דושנבה של היום). פה נודע לו במקרה מבני עירו שהוא פגש על אשר אירע בפינסק. בערה בו המחשבה על חזית ונקמה, אבל כל ביקוריו בלשכת גיוס נגמרו בסירוב: צעיר מדי, צריך עוד ללמוד. אחרי בית הספר למלאכה הוא התחיל ללמוד בבית ספר לעובדי רכבת. ב-1943, כאשר הגיע זמן גיוסו, ללאוניד הודיעו פתאום שבמקום לשלוח אותו שולחים אותו לא ליחידות שדה לוחמת הוא יישלח למה שקרוי היה "חזית עמל" – זאת משום שהוא נולד ב"בלארוס המערבית", עד לא מזמן שטח פולין. אז עלתה בראשו של לאוניד המחשבה על בריחה מהרכבת עם אנשי "צבא העמל". באחת התחנות הוא ירד מקרון כשהוא משאיר את כל הפציו ומסמכיו חוץ מכרטיס חבר של ברית הנוער הקומוניסטי. הוא הגיע לתחנת בִּטְיִיסק של מחוז רוסטוב. באותם ימים עמדה לצאת משם לכיוון החזית המערבית דיוויזיית הפרשים ה-32 שהוקמה זה לא מכבר. בגלל ריבוי עריקות בה חסרו לוחמים ולכן היא הייתה זקוקה לתוספת כוחות. לאוניד פנה לאחד המפקדים שרשם לו מסמכים חדשים על סמך דבריו של לאוניד, בהם ציין כי מקום הולדתו לא היה פינסק אלא מינסק. כך וכטרמן נהיה פרש ומפעיל מרגמה.

את טבילת האש קיבל לאוניד בקרבות של אוקטובר – נובמבר שנת 1943 ליד אורשה וסמולנסק. הוא עבר בדרכי המלחמה הקשות והמסוכנות בתור מפקד כיתת

מרגמות. זמן לא רב לפני הניצחון הוא נשלח ללמוד בבית הספר לפרשים בפודולסק שלייד מוסקבה.

חודש לפני מצעד הניצחון מתוך צוערי בית הספר שלחמו בחזית והצטיינו בלימודים נוצרה מחלקה כדי להציג במצעד את חיל הפרשים. באותה המחלקה היה גם לאוניד וכטרמן. לו, כמו לשאר חיילי המחלקה, נתנו מדעים חדשים, סוס מאומן (שמו היה סטרוג) ומדלייה "ניצחון על גרמניה". אל המצעד התכוננו במשך שבועיים בשדה של נמל התעופה המרכזי. שם נבנה דגם של מאוזולאום עם דוכן לנאומים. בעת המצעד בכיכר האדומה לאוניד ראה היטב מגובהו של סוסו איך השליכו דגלי החילות הנאציים.

לאוניד השתחרר מהצבא ב-1950 בדרגת רב סמל. הוא למד ועבד, התחתן וגידל ילדם. ב-1990 מימש את חלומו היהודי הישן – עלה עם משפחתו לישראל. במשפחת וכטרמן יש בת ובן, שתי נכדות, נכד ושני נינים. אחת מנכדותיו שרתה במג"ב, השנייה – קצינת שריון.

לאוניד וכטרמן עם הנכדים

בנימין ורסקיין

נולד ב- 1925 באורנבורג במשפחת ספר. אחרי 4 שני עברה המשפחה לקירגיזיה. כאשר פרצה המלחמה, בנימין היה בן 16. בסוף שנת 1941 תלמידי כיתות גבוהות

בנימין ורסקיין

עברו קורס מכונאי טרקטורים וגויסו לטיפול בציווד מכאני חקלאי. שם ורסקיין עבד עד לגיוסו לצבא במאי 1943. הוא נשלח לבית ספר לחי"ר על שם מרשל ש פושניקוב בעיר טמבוב. אחרי 4 חודשים גיבשו גדוד מתוך צוערי בית הספר והוא נשלח לחזית. באוגוסט 1943 הם כבר השתתפו בשחרור חרקוב בסיום מערכת קורסק, אחר-כך הם הדפו את הגרמנים עד לדנייפר, עברו במשך 17 ימים למעלה מ-500 קילומטר.

בעת מבצע חציית הדנייפר בנימין עבר את טבילת האש שעה שגילה צוות מקלע גרמני וחיסל את המקלען. כאשר שני הגרמנים הנותרים מהצוות ברחו, הוא התקרב בזחילה לעמדה, לקח את המקלע,

המשקפת ותיק עם מסמכים של ההרוג. על כך מפקדו החליט לתת לא עיטור, אבל בנימין לא הספיק לקבל אותו כי הוא נפצע באותו היום מכדור נפץ ונשלח לבית חולים לפינוי רפואי בעיר מְרֶפָה שבמחוז חרקוב.

אחרי מספר חודשים שאותם בילה בבית החולים, הגיע ליחידתו החדשה וקיבל דרגת סמל ונהיה סגן מפקד מחלקה.

בתחילת שנת 1944 הוא השתתף במבצע התקפה אסטרטגי באזור קורסון. באחד הקרבות נהרג המ"מ ובנימין נטל את הפיקוד. כבר אחרי הקרב, על מעקה שוחה התפוצצה פצצת מרגמה וכמעט קברה אותו בעודו בחיים. את הסמל ורסקיין מצאו אך בקושי כאשר ניקו את המעברים, וההכרה חזרה אליו כבר כשהיה בבית חולים. עם הלם קרב, טיפוס ומלריה הוא שכב שם חצי שנה. בקיץ 1944 הוא חזר לחזית. במהלך מתקפה באזור יאסי בנימין שוב נפצע – כדור נכנס לרגלו. שוב בית חולים ואחר-כך גדוד עתודה.

אחרי המלחמה הוא פינה מוקשים בבודפשט ובהרי הקרפטים.

בינואר 1946 בנימין ורסקיין השתחרר מהצבא, התחיל ללמוד במכון לכלכלה וכספים בטשקנט. בסיום לימודיו עבד במשרד הכספים של קירגיזיה, הגיע לתפקיד של מנהל מימון שירותי הבריאות של הרפובליקה, בגיל 50 קיבל תואר אקדמי של דוקטור. 20 שנה עבד בקתדרה "כספים ואשראי" של אוניברסיטת קירגיזיה. מחבר של למעלה מ-20 פרסומים מדעיים.

ב- 1992 עלה עם משפחתו ארצה, הצטרף לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים והיה פעיל בשכונת הדר בחיפה. בנימין ורסקיין הוא מחברם של מספר סיפורים על המלחמה שאחד מהם, "מלחמה וגורלות", פורסם במוסף לעיתון ישראלי בשפה הרוסית.

איליה ורשבסקי

איליה נולד ב-7 באוקטובר 1924 בחרקוב. שם נפתחו ב-1939 שני בתי ספר מיוחדים של חיל תותחנים. לצידם הוקמו פנימיות לצוערים קטינים, שסיימו 7

איליה ורשבסקי

שנות לימוד בבתי ספר רגילים. בבית ספר של חיל תותחנים למדו עד כיתה י'.

בספטמבר 1939, בגיל 14, איליה התקבל לבית הספר של חיל תותחנים. ב-1941, נוכח התקדמות הגרמנים, בית הספר כולו פונה למזרח קזחסטן. שם איליה סיים את לימודיו בבית הספר ונשלח לקורס קציני חיל תותחנים של העיר ריאזאן שאף הוא פונה באותה עת והתמקם בעיר אלמה-אטה. ב-23 בפברואר 1943 סיים את הקורס, קיבל דרגת סגן ונשלח לחזית וורונז' בתור מפקד מחלקה. הוא השתתף במערכה קורסק, נלחם נגד טנקים גרמניים, בתוכם ה"טיגרים". על כך הוא קיבל את עיטור מלחמת המולדת הראשון שלו. אחרי-כן איליה ורשבסקי השתתף

בשחרור אוקראינה ופולין, בהסתערות על ברלין, בשחרור פראג.

את המלחמה סיים איליה בדרגת סרן. הוא שירת בצבא הסובייטי עוד 35 שנים ופרש בדרגת סגן אלוף.

איליה ורשבסקי נפצע בקרבות פעמיים. אחרי שהוא פשט את המדים, איליה ורשבסקי סיים מכון למורים ועבד 15 שנים בבתי ספר של אוברוץ', לווהנסק וחרקוב.

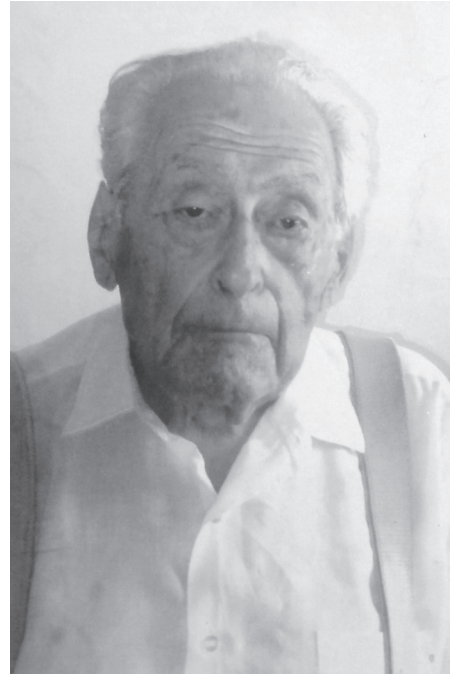
משנות ילדותו איליה התעניין בספרות, בשירה. הוא כתב שירים בבית ספר, בחזית וגם אחרי המלחמה. שיריו פורסמו ברוסיה, באוקראינה ובישראל. כל מה שחוה איליה במהלך חייו הארוכים, הוא תיאר בשיריו ובפרוזה.

איליה ורשבסקי התגורר בנהריה, שם השתתף בפעילות וועד ותיקי המלחמה.

אנטולי ורשבסקי

עבור אנטולי ורשבסקי המלחמה התחילה ב-1942 בסוחומי. נער חזק וספורטיבי גויס ליחידת נחתים שחסמו לגרמנים את הדרך לקווקז – לסוצ'י, סוחומי, אדלר.. "הגרמנים קראו לנו המוות השחור", נזכר ותיק הנחתים מאריאל אנטולי ורשבסקי. "ואכן זה מה שהיה, לא ריחמנו על האוייב...".

אנטולי היה מפקד חוליה בת 3 לוחמים. ביחידת הנחתים היו מספר חוליות כאלה. הן התמחו בגיחות לעומק שטח האויב ובלכידת שבויים לשם קבלת מידע. למשימה היו יוצאים בחשיכה, כאשר לא היה ירח. לאף אחד לא היה נשק חם, רק סכינים. חיפשו מקומות בהם לוחמי הדיוויזיה הגרמנית "אדלווייס" עשו את צרכיהם, חיכו עד שגרמני יתיישב. אז היו שמים על ראשו שק מיוחד, שמים לפיו סתם ואז מושכים ברצועות שהיו מחוברות לשק ומעבירים את הנלכד לעמדות הצבא האדום שם חיכו לשבוי החוקרים.

אנטולי ורשבסקי

אנטולי ורשבסקי פיקד אישית על 3 גיחות כאלה, וכולן היום מוצלחות. אחר-כך, כאשר יחידתו ניסתה לצאת מכיתור, ורשבסקי נפגע מפצמ"ר ואיבד חצי עקב. התחילו נדודים בבתי חולים צבאיים: סוצ'י, כותאיסי, טביליסי. בטביליסי מצא אותו עיטור הכוכב האדום – על שלושת השבויים שהוא הביא לחוקרים... כאשר אנטולי חזר לעיר הולדתו סימפרופול הוא התחיל ללמוד במכון לרפואה. סיים את לימודיו בדניפרופטרובסק ונעשה רופא. בשנת 1990 נכה המלחמה אנטולי ורשבסקי עלה לארץ מריגה.

נאום ז'ולודוב

נאום ז'ולודוב נולד ב- 1924. בגיל 18 הוא גויס לצבא האדום. הייתה זו השנה השנייה למלחמה. הבחור נשלח לדיוויזיית העתודה ה-22 של מטכ"ל, שם במרוצת

נאום ז'ולודוב

הזמן הוא הופך למפקד יחידת תותחנים. נאום ז'ולודוב לחם בחזית הבלארוסית הראשונה והשנייה. חוויות קשות וסכנות רבות נפלו בחלקו. אבל רצה הגורל שהוא ישרוד וישוב הבית הביתה כגיבור. במיוחד היה זכור לו קרב עקוב מדם על גדות נהרות הדנייפר והסוז'. הגדוד שבשורותיו לחם הגיע אל הסוז' ופרס את התותחנים על הגדה הימנית של הנהר ליד כפר נְטְקִי. זאת הייתה מערכה עקובה מדם על שחרור העיר הומל. מאז זכה הגדוד לשאת בכבוד את שמה של עיר זו.

בקרבות בכפר סטארויה סיילו נאום ז'ולודוב נפצע קשה, אבל עוד זמן מה המשיך להילחם כאילו לא הרגיש כאב. על כך הוא קיבל את מדליית העוז. אחרי שחרור מבית חולים שב נאום לגדוד ולחם

בשורותיו עד סוף המלחמה. על אומץ לבו נאום קיבל עיטור התהילה מהדרגה השלישית, עיטור המולדת מהדרגה השנייה ומדליית "על הישגים בקרב".

אחרי עלייתו ארצה נאום היה חבר בסניף חיפה של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

מיכאל זולטריוב

נולד ב-1931 בלנינגרד. המלחמה נכנסה לחייו, כאשר הוא היה בן 10. הילד נשלח אז לקרובי משפחה לבלארוס לחופשת קיץ, וכשפרצה המלחמה היה עליו לחזור איכשהו הביתה, ללנינגרד. הגרמנים הפציצו ללא רחמים תחנות רכבת. אחרי מאמצים מרובים התמזל מזלו של מיכאל. נמצא בשבילו מקום ברכבת עם חיילים פצועים. במשך למעלה משבוע ותחת הפצצות התקדמה הרכבת לעבר מוסקבה. ממוסקבה ברכבות צבאיות הוא הגיע ללנינגרד. כשהגיע, לא מצא בבית את אביו. האב כבר היה בחזית. בבית חיכתה לו אמא עם אחיו הקטן על הידיים.

מיכאל זולטריוב

עד מהרה התחיל החורף הראשון של המצור. הקור והרעב. כדי להתחמם הם נאלצו לשרוף כל מה שהיה יכול לבעור. אמא חלתה מרעב. מיכאל נאלץ לדאוג לה ולאח הקטן. היה עליו לממש תלושי לכם ולדאוג להביא מים מנהר הניבה. תוך זמן קצר האם הלכה לעולמה. מיכאל נשאר עם אחיו בן השלוש. הוא מסר אותו לגן ילדים של המפעל בו עבד אביו לפני המלחמה. מיכאל נשאר לבד. היה עליו לשרוד איכשהו. הוא ביקש לצטרף לקבוצות סיור עירוניות. יחד עם בני גילו היה מפנה פצצות תבערה גרמניות מגגות בתי מגורים. על כך הוענקה לו מדלייה "על הגנת לנינגרד".

חורף השני של המצור הפך לנקודת מפנה בחייו. ... יום אחד מצוא אותו, גוסס מקור ומרעב על מדרכה מכוסה קרח, מלחי סירות מנוע. הוא שובץ בצוות של אחת מסירות קרב. הוא למד מקצוע של איתות היגוי. סירות קרב ליוו ספינות קרב וצוללות, שמרו על חופים. ב-1944 הסירה עליה שירת מיכאל ליוותה צוללות שהועברו לבסיס הנקו שהיה בשטח פינלנד. פעם, כשסירתו יצאה מהנמל, היא הותקפה על ידי מפציצים גרמניים ונאלצה לשוב להנפו לשיפוצים.

באותו נמל קרה אירוע הורה גורל בחייו של מיכאל זולוטריוב. הוא הכיר צוות של צוללת, התלהב מהספינה מהצוות ששירת על סיפונה וסיפר לאנשי הצוות איך הוא הפך שולית-מלחים על סירת הקרב ועל כך שהוא חולם לשרת בצוללות. הנער מצא חן בעיני אנשי הצוות. הם הביאו אותו אל המפקד, והמפקד הסכים לקבל את זולוטריוב. כך הפך מיכאל לימאי הצוללת הצעיר ביותר במלחמה ההיא זאת הייתה הצוללת C-13, שהפכה לאגדה של הצי הבלטי. פיקד עליה גיבור ברית המועצות רב סרן אלכסנדר מרצ'נקו. צוותו התפרסם בשל אין-סוף משימות אליהן יצא, הטבעה של אוניית קו אחת, אוניית סיור מסייעת וכן אוניות גרמניות רבות אחרות.

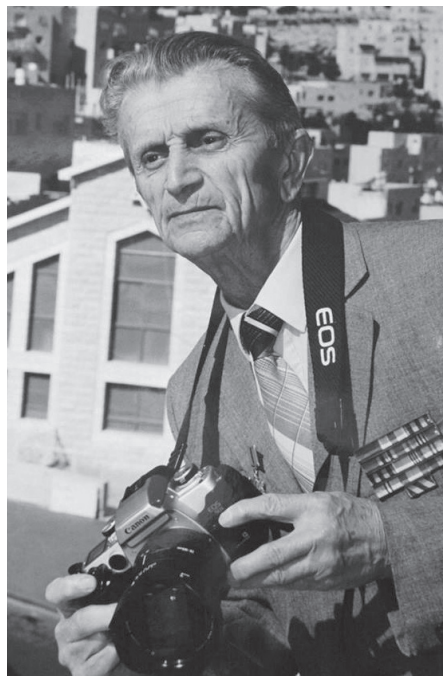
באונייה לא רצו שהנער ייצא עם הצוללת למשימות קרב. אבל לקראת היציאה לים מיכאל הנבון התגנב לצוללת. מצאו אותו כבר כאשר הספינה הייתה בלב הים. הוא זכר את 50 היממות של המשימה הזו כל חייו. הוא הבין מה זה התקפות טורפדו והפצצות מן האוויר. בהפלגה הזו הוא הפך לחבר הצוות לכל דבר. הוא עשה את כל מה שמוטל על מלח התגאה בזה מאוד כשהוא נושא בכל הקשיים יחד שאר הצוות שהפך למשפחתו לעת ההיא.

אחרי המלחמה מיכאל זולוטריוב למד בבית ספר למלאכה ליד "המספנות הבלטיים" בלנינגרד. הוא השתתף בבניית ספינות. אחרי-כן הוא עבד במפעל לציוד הידרו-מכני והמשיך ללמוד. מאוחר יותר עבר עם משפחתו לצפון הרחוק ורק אחרי 20 שנה שב ללנינגרד.

ב-1990 עלה מיכאל יחד עם משפחתו לישראל. בארץ הוא עבד 17 שנים עד שפרש לגמלאות. מיכאל זולוטריוב היה פעיל מרכזי בברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

מטביי זורין

מטבי נולד בעיר מוזיר שבבלארוס תחת השם מטביי גוטמן. לימודיו בבית ספר נגדעו עם תחילת המלחמה, כאשר אביו גויס ויצא לחזית (ממנה הוא לא שב) ומטבי פונה עם אימו לאזורים הפנימיים של רוסיה. מכאן הוא גויס ב-1943 אל שורות הצבא ונשלח מיידית אל החזית. בתחילת דרכו הצבאית הוא לחם כמקלען בחבל קרליה (על כך הוא קיבל את המדליה "על הגנת האזור הארקטי"). לאחר מכן הוא שובץ בגדוד ארטילרי בחזית הבלארוסית השלישית. כאן מטביי זכה בעיטור מלחמת המולדת מדרגה ב' וכן במדליה "על כיבוש קניגסברג". במהלך שירותו מטביי נפצע קשה, הוכר כנחה ושוחרר משורות הצבא לאחר חזרתו מהחזית מטביי שב לעיר מולדתו מוזיר, הקים משפחה (עם אשתו ברוניה הוא חי באושר ועושר 70 שנה!) והחל לעבוד כטכנאי בעיתון מקומי. בסוף שנות ה-1950 הוא החל לפרסם תצלומיו בעיתונים שונים שיצאו לאור בבלארוס.

מטביי זורין

במרוצת השנים במשפחת גוטמן נולדו 3 בנות והגיע הזמן לחשוב על עתידן: בראשית שנות ה-1960 מטביי עקר עם משפחתו לצ'רקסי – עיר גדולה באוקראינה – והחל לעבוד כצלם מקצועי מן המניין בעיתון המוביל המקומי "צ'רקסקיה פרבדה". עם תחילת עבודתו בפני מטביי קמה דילמה רצינית שכן במערכת העיתון עבדו כבר 4 אנשים עם שם המשפחה "גוטמן": הנהלת העיתון המליצה למטביי לבחור בשם משפחה אחר. תחילה הוא בחר בשם המשפחה "דמיטריינקו" ובהמשך אימץ את שם המשפחה של אביו החורג "זורין". במהלך השנים הבאות מטביי פיתח סגנון צילום ייחודי שלו: תחום התמחותו היו דיוקנאות האנשים, בהם הוא הצליח להבליט בעזרת משחקי האור והזווית את הקווים הבולטים והייחודיים ביותר בדמות שצילם. זמן קצר לאחר עלייתו ארצה ב-1990 מטביי שב לעבודתו האהובה, תוך כדי הניסיון שלא לפספס אף אירוע חשוב במדינה. דרך עדשת מצלמתו של מטביי עברו אירועי תרבות שונים, הכוללים חגיגות של יום העצמאות, מצעדי הוטרנים וכו'. מטביי הירבה לצלם את הטקסים והחגיגות הדתיים של יהודים, נוצרים ומוסלמים ויצר שורה של דמויות ייחודיות ואורגניות, השקיע מניסיונו כדי לתעד את גדולתה וקסמה הייחודי של ירושלים הנצחית.

ויקטור זלגלר

נולד ב-1920 ביישוב תעשייתי פרפינו בנפת סטראיה רוסה של מחוז נובגורוד. משנת 1922 התגורר בלנינגרד. משנת 1934 ביקר בחוג למתמטיקה. בשנים 1937 – 1940 למד באוניברסיטת לנינגרד, בשנים 1940 ו-1941 במכון לתעופה. אביו של ויקטור נאסר על ידי הבולשת הסובייטית ובאשמת פעילות אנטי-סובייטית ובילה במחנות גולג 16 שנים. ביולי 1941

ויקטור זלגלר

הסטודנט זלגלר התנדב למשמר האזרחי. דרכי כלוחם נמשכה 4 שנים. הוא התחיל את המלחמה כלוחם המשמר האזרחי, אחר-כך תותחן בדרגת טוראי בצוות תותח 76 מ"מ. לקראת סוף המלחמה סמל ראשון זלגלר כבר פיקד על מחלקת הקשר. הוא היה בין מגיני העיר לנינגרד, נלחם בקו ל וגה, ליד אורניינבאום, הוא הצליח לבצע משימות במקום בו מתו אחרים. אבל במהלך הפריצת של מצור לנינגרד הוא נפצע קשה. את פברואר ותחילת מרץ של שנת 1944 היה עליו לבלות בבית חולים. ולאחר מכן שוב קרבות – ליד נארווה, בויבורג, בארצות הבלטיות, בפרוסיה המזרחית, בדנציג. הוא השתתף במבצע פומרניה, בכיבוש האי ריגן ולבסוף – ביציאה אל נהר האלבה. ויקטור שירת עד סוף שנת 1945. הוא קיבל את "מדליית העוז", שלוש מדליות "על הצטיינות בקרב", מדליה "על הגנת לנינגרד", עיטור הכוכב האדום.

בחיי האזרחות חיכו לו לימודים ומדע. הוא סיים אוניברסיטת לנינגרד. ב-1963 הוא קיבל תואר דוקטור. עד שנת 1999 הוא עבד במכון למתמטיקה של האקדמיה למדעים של אוסיה, היה פרופסור של אוניברסיטת פטרבורג. בסתיו שנת 1999 הוא עלה לישראל.

פרופסור זלגלר היה פעיל מאוד בברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים. הוא הופיע עם הרצאות במועדון האינטלקטואלים "מנורה ירוקה". בגיל מופלג הוא הוסיף לפרסם מאמרים בתחום המתמטיקה.

כמו כן הוא כתב את הספר "חיי יומיום במלחמה". להלן שורותיו הראשונות: "אמי, טטיאנה בת מרק שבד זלגלר שמרה על התכתבות משפחתנו של השנים 1941 – 1945. על המכתבים עומדת חותמת של צנזורה צבאית. לפעמים צנזור גזר וכיסה בטוש משפט בודד – על רעב בלנינגרד או על כינים בתעלות. הייתה גם צנזורה פנימית: אחי ואני לא רצינו לצער את אמא. ב-1972 אני מסרתי לנכדי את אוסף המכתבים שהשתמרו והוספתי אליו את הזיכרונות המובאים פה. אין בהם דבר בדוי. שמות המשפחה הנם אמיתיים. רק עדויות האופי – הן סובייקטיביות. כך אני ראיתי את חיי היומיום במלחמה..."

מיכאל ז'רובסקי

שתי מלחמות – נגד גרמניה ונגד יפן – עבר לוחם החי"ר היהודי מיכאל ז'רובסקי. כל העת היה בקו הקדמי בתפקידים של מ"מ ומ"פ. גם אביו, חיים, לחם שורות חי"ר ונפל בקרב ליד חרקוב ב-1942.

מיכאל נולד ב-1924 בעיירה חבנה (שתיקרא מאוחר יותר "קגנוביצ'י השני", וכיום פוליסקה, יישוב נטוש בעקבות אסון צרנוביל) במחוז קייב. ב-1937 הוא סיים בית ספר יהודי של 7 שנות לימוד, ובשנים וב-1941 סיים תיכון אוקראיני. התכוון ללמוד במכון לתעופה אזרחית בקייב, אבל אז פרצה המלחמה.

בספטמבר 1942 ז'רובסקי סיים ביישוב בקרסנוחולמסקי בבשקיריה בית ספר לקציני חי"ר, קיבל דרגת סגן ובגיל 19 עבר טבילת אש בקרב במחוז סטלינגרד, בסמוך לערים קאלאץ' וסרפיימוביץ'.

בדצמבר הוא נפצע קשה בירך. אחרי שחרור מבית חולים בסוף פברואר שנת 1943 נשלח לחזית המערבית לדיוויזיה, שתפסה עמדות באזור מה שכונה קשת קורסק. שם באחד הקרבות ליד כפר מלובאיה הוא עצר מתקפת נגד גרמנית על כאשר חיסל בצרור ממקלע מספר חיילי האויב. הגרמנים השאירו בשדה הקרב עשר גופות, פצועים רבים, מקלע ומספר ארגזי רימונים. על כך מיכאל קיבל את "מדליית העוז".

בקרבות לשחרור בלארוס וליטא בדצמבר 1943 הוא נפצע בפעם שנייה מרסיס פגז. ב-1944 מיכאל קיבל דרגת סגן ונעשה מפקד פלוגת מקלעים.

דיוויזיית חי"ר ה-184 בה שירת ז'רובסקי הייתה הראשונה שהגיעה לגבול עם גרמניה בפרוסיה המזרחית. בשורות הדיוויזיה מיכאל השתתף בחציית נהר הניימן ויובלו השמאלי ששופה ובהשמדת כוחות גרמניים, וכן בכיבוש קניגסברג.

באחד הקרבות במזרח פרוסיה, בקרבת העיירה שיל'נינגן, נותק קשר עם מטה פיקוד של הדיוויזיה. מיכאל קיבל פקודה לברר את הסיבה. כאשר מיכאל עם שני לוחמים, אלהוטן וחובש קרבי, הגיע לשטח, התברר שמטה הפיקוד נפגע מהפגזה כבדה של התותחים הגרמניים. כתוצאה מכך נהרגו כמה קצינים בכירים והמג"ד נפצע קשה. מה סייע להציל אותו וקצינים נוספים הייתה אותה פשיטה של כוח ז'רובסקי.

בדרכים קשות של המלחמה עבר גיבורנו. על אומץ לבו קיבל הבחור היהודי שני עיטורי מלחמת המולדת, שני עיטורי הכוכב האדום, שתי מדליות "העוז", מדליה "על הגנת סטלינגרד" ועוד. בסך הכל שירת מיכאל 25 שנה בצבא הסובייטי והשתחרר בדרגת אלוף משנה בתפקיד מג"ד. אבל גם באזרחות יצא למיכאל להפגין גבורה. הוא השתתף בניטרול תוצאות התאונה בתחת הכוח הגרעינית בצ'רנוביל.

בדצמבר 1991 מיכאל ז'רובסקי עלה לישראל והתיישב בבאר שבע. הוא גידל שני ילדים. יש לו 4 נכדים ו-7 נינים. הוא הלך לעולמו ב--6 במאי 2014 אחרי מחלקה קשה. חבריו זוכרים אותו כלוחם אמיץ וידיד אמת.

אנטולי זרצקי

"... איני שוכח לרגע את אותה המלחמה בה נלחמתי החל מיוני 1942 ועד ליום הניצחון. טרם הגעתי לחזית עברתי הכשרה מקצועית מזורזת בבית הספר לתותחני נ"ט בעיר רוסטוב. בהיותי סגן צעיר בן 19 הגעתי לחזית בתור מפקד מחלקת

אנטולי זרצקי

תותחי נ"ט. את טבילת הקרב הראשונה שלי קיבלתי ב-04.07.1942 בקרב על העיר דונצק.

בבוקר של אותו יום ניצבתי ליד אחד מתותחיי כאשר לפתע שמעתי את קריאתו של התצפיתן שלנו: "הגרמנים באים! חי"ר ושריון!" צוותי הלוחמים התייצבו בו ברגע ליד תותחיהם והחלו להמטיר אש על האויב המסתער. אני זוכר את הרגע בו ראיתי, לראשונה, את הלחימה האמיתית, הבנתי את משמעות המושג "כמו גהינום" הקרב נמשך כ-40 דקות ומחלקתי הצליחה להדוף את מתקפת האויב. לאחר מכן, כאשר ניתחתי את מהלך האירועים הבנתי שהתמזל מזלי לקבל פקודים שכאלה: יחידתי הורכבה מאנשים בטווח הגילאים

מ-37 עד 45. אלו היו תותחנים מנוסים, שלחמו בחזית החל מראשית המלחמה ב-1941, רכשו את ניסיון החיים ופעלו בשכל.

הלקח העיקרי שהפקתי מהקרב הראשון שלי הייתה ההבנה שהמטרה העיקרית בכל התקלות היא ניצחון על עצמך ורק לאחר מכן ניצחון על האויב: הסיכוי שלך לשרוד עד הקרב הבא תלוי ביכולתך להתגבר על הפאניקה ועל פחד המוות.

ימים לא פשוטים עברו עלינו: סבלנו אבדות כבדות ונאלצנו לסגת כשאנו משאירים לאויבים ערים כגון רוסטוב, קרסנודר וסימפרופול. אבל אלו מאיתנו שהצליחו לשרוד רכשו לאחר כל קרב או מהלומה נוספת יותר ויותר כוח עמידה, חכמה וגם זעם. האמנו והינה ועוד מעט נפתח במתקפת נגד. האמנו בניצחון...

השתתפתי בקרבות באוקראינה, בחבל קובאן, בקווקז, בקרים ובפולין. לקחתי חלק בשחרור הערים נובורוסיסק, קרץ', סבסטופול ו-ורשה. השתתפתי בכיבושה

של ברלין, תוך כדי החלפת הכיוון של אחד מהתותחים. השמדתי באופן אישי 8 טנקים של האויב, עשרות עמדות מבוצרות ומאות קצינים וחיילים נאצים. אני, בחור פשוט מעיירה בלארוסית נידחת, זכיתי בכבוד רב – להגן על מולדתי עם נשק בידיים: האם יכולתי לבגוד באמון שניתן בי?

לא פעם קיבלתי ממפקדי את הצעה לפקד על סוללת תותחים. בכל פעם העדפתי לסרב להצעה זו מהנימוקים הבאים: ביולי 1941, כאשר הגרמנים התקרבו לעיירת הולדתי טורוב, אני ועוד קבוצת צעירים יהודים עזבנו את המקום ונדדנו מזרחה בהמלצת הורינו שנשארו לחיות תחת הכיבוש הנאצי. ב-1944, לאחר שהגרמנים גורשו מבלארוס, נודע לי שאבי נורה ע"י הגרמנים ואילו אימי נשרפה בתוך בית הכנסת. עוד טרם לקבלת בשורת איוב זו חשבתי בצורה אינטואיטיבית שאמנם כך הם פני הדברים. על מנת לקבל את האפשרות לגבות מהנאצים מידי יום ביומו את המחיר הכבד ביותר על הזוועות שעשו, העדפתי להישאר בתפקיד שדה של מפקד מחלקת תותחי נ"ט.

את המלחמה סיימתי עטור בעיטורי עוז וגבורה שונים, ביניהם עיטור הכוכב האדום, שלושת העיטורים של מלחמת המולדת מדרגות א' וב' וגם מדליות רבות. בגמר המלחמה המשכתי בקריירה צבאית, במלאי תפקידים שונים כגון מפקד הסוללה, מ"פ מפקדה של חטיבת תותחנים ומפקד האוגדה. כאשר בצבא הסובייטי החלו להקים את יחידות הטילים מהטיפוס החדש, הועליתי לדרגם אל"ם ומונית לראש מפקדת האוגדה של חיל הטילים האסטרטגיים.

ב-1992 עליתי יחד עם משפחתי ארצה. מזה שנים רבות אני נוטל חלק בפעילותה של ברית וותיקי מלחמת העולם השנייה ולומד את תולדותיו של צה"ל. אני חי בעיר קריית שמונה".

סמיון זרצקי

נולד ב-1924 בכפר מחנוביצ'י במחוז הומל של בלארוס. לקראת המלחמה הוא סיים 9 שנות לימוד בתיכון. כאשר הצבא הגרמני התקרב, משפחת זרצקי נמלטה

סמיון זרצקי

מפני הנאצים לעורף ברית המועצות - תחילה למחוז סרטוב, ומשם לעיר נאמנגאן שבאוזובקיסטן. באוגוסט 1942 גויס סמיון לצבא האדום ונשלח לבית ספר לקציני חי"ר שפונה מחרקוב לנמנגן. בשל מצב מורכב בחזיתות נשלחו הצוערים ליחידות שדה בטרם סיימו את לימודיהם. את טבילת האש שלו קיבל זרצקי בחזית הערבות בדרגת סמל ראשון ובתפקיד סגן מפקד של מחלקת מקלעים.

אחרי קרבות על נהר הביטיוג הוא קיבל מדלייה "על אומץ לב". ב-18 באוגוסט 1943 הוא נפצע קשה בקרב בפרברי חרקוב. שם הוא כאילו נולד בפעם השנייה. את סמיון, ששכב ללא הכרה, השאירו בשדה הקרב כי חשבו, שהוא מת. להוריו הודיעו על נפילת בנם. בלילה זרצקי חזר

להכרה, הוא התחיל לגנוח, שמעו ואספו אותו חובשים מיחידה אחרת, שהתקדמה ברובד השני. סמיון נשלח לבית חולים נייד, ורק אחרי חודש אחות כתבה לבקשתו מכתב להוריו על כך שבנם חי.

אחרי אשפוז בן 7 חודשים סמיון שוחרר מהצבא בשל נכות. אחרי חזרה לבלארוס הוא עבד, סיים מכון לתחבורה.

ב-1991 עלתה משפחת זרצקי לישראל. באותה שנה סמיון הצטרף לסניף מעלות של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים. באפריל 2001 הוענק לו תואר "יקיר מעלות".

מיכאל חודוס

משפחת מיכאל חודוס – בחור צעיר מעיירה וילייקה בבלארוס לא הספיקה להימלט מפני הגרמנים. מימי הכיבוש הראשונים, חווה מישה את מלוא אימה של זוועות הנאצים. המשפחה מצאה את עצמה בגטו. לא חלף חודש והגרמנים הוציאו להורג אביו. אותו גורל פקד גם את אמו, את אחותו ואת כל משפחת חודוס. רק מיכאל ואחיו הצליחו להימלט מהגטו. זמן רב מאוד הם שוטטו ביער עד שנפגשו עם לוחמי בריגדת הפרטיזנים על שם גסטלו. כך החלו חיי הקרב של האחים. מיכאל מצא בהם את מקומו. באחד הקרבות נהרג אחיו. כך נשאר מיכאל לבדו מכל משפחתו הגדולה.

מיכאל חודוס

ביוני 1944 שיחרר הצבא האדום את עיירת הולדתו של מיכאל חודוס וילייקה. אז הוא יצא יחד עם המחלקת הפרטיזנים מן היער ושב להריסות ביתו. לשירות צבאי הוא גויס כבר אחרי המלחמה. הוא נזכר כמה קשה היה לו לשמור על קור

רוחו כשנדרש ללוות במשמר שבויים גרמניים.

אחרי שחרור מן הצבא מיכאל עבד במפעל ואחר-כך – במסחר. התגורר בבוברויסק ב-1991 הוא עלה ארצה יחד עם אשתו והמשפחות של שתי בנותיהם. התיישב בחיפה והצטרף לסניף העירוני של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

נתן (נוסון) חיין

נולד ב- 1922 בעיר דאוגבפילס בלטביה. אחרי 7 שנות לימוד בבית ספר התחיל לעבוד כשוליית פרוון. אחרי 4 שנים נעשה עוזרו של בעל הבית. אחרי סיפוח

נתן (נוסון) חיין

לטביה לברית המועצות ב-1940 הוא נהיה צוער בבית ספר לקציני חי"ר בריגה ב-18 ביוני 1941 נשלחו הצוערים לעיירת החוף לייפאיה כדי להילחם בצנחנים ובחבלנים גרמנים. ביום שבת, 21 ביוני, ערב פלישת הצבא הגרמני לברית המועצות, נאמר לצוערים כי צפויה פעולה צבאית. למחרת הם תפסו עמדות בקרבת חוף הים. לצוערים חילקו רובים, תחמושת ורימונים. התחפרו במרחק קילומטר מקו החוף. אחרי ההיתקלות הראשונה בקבוצתם היו 6 פצועים...

ב-30 ביוני הגיעה הפקודה לפנות את ריגה. תחת הפצצות בלתי פוסקות הצוערים עשו את דרכם רגלית עד לפסקוב, משם הם פונו ברכבת לעיר סטרליטמק שבבשקיריה.

בתום הלימודים בסטרליטמק בוגרי בית הספר לקציני חי"ר נשלחו לאזור גורקי, שם גובשה דיוויזיית חי"ר לטבית. נוסון שובץ בפלוגה ה-3 של גודו חי"ר 191. בסוף נובמבר שנת 1941 נשלחה הדיוויזיה לחזית באזור נארו-פומינסק בקרבת מוסקבה.

כבר באותה שנה על קרב באזור ילאגינאו הוא קיבל עיטור הדגל האדום. בכל הדיוויזיה רק 20 קצינים וחיילים קיבלו את העיטור הזה. בדצמבר 1941 הוא כבר פיקד על פלוגה, ובפברואר 1942 החליף מג"ד פצוע ופיקד על הגדוד הראשון עד סתיו שנת 1943. אחר-כך נפצע קשה באזור סטאראיה רוסה. אחרי זה הוא כבר לא חזר לחזית. במשך שלושה חודשים הוא היה מאושפז ואחר-כך נשלח לגדוד העתודה הלטבי הראשון, שהייתה אמורה לחזק את הדיוויזיה ה-43 הלטבית. הוא שירת בתפקיד מ"פ. אחרי השירות בגדוד העתודה נשלח ללמוד בפקולטה הצבאית של מכון לספורט במוסקבה. השתתף במצעד הניצחון בכיכר האדומה.

גורל משפחתו של נתן חייך שנשארה בלטביה היה טרגי. כל קרובי משפחתו נורו למוות על ידי הגרמנים, וכך גם אלפי האסירים ממגטו דאוגבפילס – הטבח אירע בפרברי העיר, ביער פוגוליאני.

ב- 1953 הוא השתחרר מהצבא בדרגת רב סרן, למד בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת ריגה. עד שנת 1979 היה מרצה באוניברסיטה, ב- 1974 נהיה דוקטור למדעים.

ב-1979 עלה נתן עם משפחתו לישראל. בשנים 1980 – 1993 עבד בתור מחנך באחד מבתי ספר של רשת עמל, ב- 1993 פרש לגמלאות.

בו-זמנית השתתף בפעילות של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים ועמד בראש סניף הברית בדרום תל אביב.

סוליה חפוב

סוליה חפוב התגוררה במינסק. ביום השני למלחמה היא קיבלה צו גיוס, התייצבה בנקודת התכנסות ועל פי נס נשארה בחיים בעת הפצצה. הגשר שבו היא עברה קרס ברגע שירדה ממנו.

סוליה חפוב

סוליה חפוב הייתה רוקחת ואחראית על מלאי תרופות בבית חולים שדה. לפצועים העניקו בו עזרה דרושה ופינו לעורף. על סוליה היה להכין תמיסת מלח וכמה תכשירים ותרופות, ומה שהכינה נשלח מיד לחדר הניתוח עבור הפצועים. "אני זוכרת שבמהלך הפצצה אחרת נהרג רופא, אבל אני הייתי בסדר, למרות שעמדתי לידו", אומרת סוליה בשקט.

במשק של סוליה היו תרופות, והיא הייתה חייבת לשמור עליהן. היא סחבה ארגזי עץ כבדים בהן אוכסנו התכשירים. "ברוך השם הכל היה כמו שצריך", אמרה בחיוך סוליה. יצא לה לעיתים קרובות להיות תחת הפגזות. אז הייתה אומרת לעצמה: "אני בחזית, אני יכולה להיפצע קל, קשה או להיהרג, ויכול

להיות שאצא מזה בשלום". וזה עזר. ואכן סוליה שבה מהחזית ללא שריטה, מאושרת שהיא הצליחה למלא את חובתה.

אחרי המלחמה היא נשלחה בדרגת סגן לבית חולים צבאי בריגה, ואחרי שחרור מהצבא היא נשארה בריגה והתגוררה שם עד לעלייתה ארצה בשנות ה-90. בארץ היה השתכנה באשדוד, הצטרפה לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

סוליה הלכה לעולמה בגיל 105.

אברהם חסין

נולד בשנת 1923 בלוהנסק. ב-1941 סיים שנת לימודים ראשונה באוניברסיטת דנייפרופטרובסק, השתתף במועדון תעופה. כאשר הסטודנטים גויסו לצבא, אברהם נשלח ליחידה של חיל האוויר. בקרבת נקודת כינוס הרכבת בה הם נסעו הופצצה, החלה אנדרלמוסיה טוטלית שהייתה אופיינית לימיה הראשונים של המלחמה. חסין הצליח להגיע ללוהנסק. שם נודע לו שאביו בחזית ואימו ואחותו התפנו מזרחה. גם אברהם המשיך מזרחה. בעיר אטקרסק שבמחוז סרטוב הוא התגייס לצבא. שובץ לפלוגת קשר ונשלח לחזית, אבל לא יצא לו להילחם זמן רב.

אברהם חסין

בחזית קלינין, באזור העיירה חולם, יחידתו מצאה את עצמה בכיתור. באחד הניסיונות לפרוץ את הכיתור הוא נפצע, אבל זאת הייתה רק התחלה. היחידה הוסיפה לנסות לפרוץ את הכיתור, זה כמעט הצליח, אבל לא היה קשר עם המטה. הם תפסו עמדות בגיא. לוחמים שנשלחו לחדש את הקשר לא שבו מהמשימה. אז בא סמל ראשון חסין שלמרות פציעתו זחל בעצמו. תחת אש מרגמות הוא הצליח לחדש את הקשר.

בדרך חזרה השיג אותו כדור של צלף גרמני. חבריו הצליחו להביא אותו חי לבית חולים נייד. איך העבירו אותו לבית חולים במוסקבה, את זאת זכר אברהם אך בקושי. רק זכור לו שהוא היה במטוס יחד עם גנרל גרמני שבוי ושלישו. בעצם, כדי לקחת אותם, לחזית נשלח המטוס במיוחד. זה היה מזל בלתי רגיל. הפציעה הייתה קשה. חסין פונה ברכבת ממוסקבה לטשקנט, שם נמשך הטיפול. הוא שרד ואחרי ששוחרר מבית החולים חזר הביתה.

אברהם סיים את אוניברסיטת דנייפרופטרובסק, במשך שנים רבות היה בה מרצה למתמטיקה ומכניקה. ב-1990 עלה עם משפחתו ארצה. ב-1993 נבחר ליושב ראש של סניף עירוני נס ציונה של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

בה בעת הוא התחיל לעסוק ביצירה ספרותית. ב-1998 יצא לאור ספר שיריו "עקבותינו", ב-2001 ספר נוסף, "דפי התקופה", שני כרכים של מיניאטורות ואפוריזמים, ספר סקירות "מאברהם עד יעקב". אברהם חסין היה יקיר נס ציונה

אלכסיי (לב) טוביס

בעיר קריית אתא הממוקמת בצפון הארץ חי לו הוטרן אלכסיי (לב) טוביס, שנשא את זכר ימי המלחמה הנוראית ההיא...

לב נולד ב-01.05.1926 בעיר דובסרי שבמולדובה. אימו הייתה עקרת בית ואילו אביו עבד במפעל הטבק המקומי. לב היה הבכור מבין שלושת הילדים. אם

אלכסיי (לב) טוביס

תחילת המלחמה עם הגרמנים אביו גויס לחזית ואילו אמו יחד עם הילדים פונתה לאוזבקיסטאן. כאן, על מנת לעזור בפרנסת משפחתו, לב נאלץ לעבוד בשדות כותנה. באוזבקיסטאן, מוכת הרעב, למשפחת טוביס לא היו קרובים, והמשפחה הייתה מבודדת וקשת יום...

כאשר אימו של לב קיבלה מכתב מאחותה שהזמינה אותה ואת ילדיה לבוא אליה לעיירת אוסט-לבינסק שבחבל קובאן, שבה המצב הכלכלי היה יציב יותר ולא היו שם גרמנים... משפחת טוביס יצאה לקראת מר גורלה והגיעה למקום שאך כעבור זמן קצר נכבש ע"י הוורמכט.

לב לא ישכח לעולם את אותו היום הנורא של 16.12.1942 כאשר הגרמנים קיבצו

את כל 76 היהודים המקומיים – נשים, קשישים וילדים – ונעלו אותם ללא טיפת מזון או מים במבנה נטוש. לב הצנום הצליח להיחזק מבעד לסורגי החלון ולהימלט מהמקום. משתפי פעולה מקומיים של הנאצים גילו את דבר היעדרותו ניסו להתחקות אחריו ברם לשווא. לב הסתתר בקרבת המקום ליד המפקדה הגרמנית וראה איך היהודים הערומים, ביניהם גם אימו ושני אחיו הקטנים, מוצאים החוצה אל הכפור ומוכנסים לתוך משאית סגורה. בהמשך סיפרו לו שלא היה זה אלא תא-גזים נייד...

באותו היום החלה דרך הנדודים הארוכה של לב המיותם. הוא חשש ממשתפי הפעולה הרוסיים המקומיים אף יותר משחשש מהגרמנים. ביום הוא נהג להסתתר בעליות גג של בתים ובמרתפים ואילו בלילות היה לן בשדות. אנשי העיירה סירבו

לתת לו להיכנס לבתייהם מחשש לעונש המגיע לכל מי שיסתיר בביתו יהודי. חלקם נהגו לתת לו פרוסת לחם או זוג תפוחי אדמה...

כשהבין שללא תעודת זהות אין לו סיכוי לשרוד הגיע לב למפקדה הגרמנית בעיירה השכנה והודהה בשם מי שהיה שכנו – אלכסיי בויקו. על השם הזה לב קיבל תועדה מזהה זמנית. במשך החודשים הבאים הוא נע ונד ברחבי חבל קופאן עד שהצבא האדום שחרר את האזור מידי הגרמנים.

וכך, כשבו מתחזה לאלכסיי בויקו, לב הגיע לשכת הגיוס, הוסיף לעצמו, אז רק ב-17, שנה לגילו, וב-23.04.1943 התנדב לשורות הצבא האדום.

לאחר תקופת טירונות שובץ "אלכסיי בויקו" בגדוד 30 של חטיבת קווקז ה-4. במסגרת יחידה זו הוא שובץ כלוחם בפלוגת סיור. עם היחידה הזו לחם לב עד אפריל 1945 כאשר הוא נפצע. על חלקו בקרבות הוא זכה בעיטור הכוכב האדום ועיטור מלחמת המולדת.

לאחר עלייתו ארצה בשנות ה-1990 נודע לטובים מפי שר הביטחון של מדינת ישראל על כי הוענקה לו מדליה נוספת – כזו שחיפשה אותו במשך 50 שנה – "מדליית העוז".

מארק טייץ

מארק נולד ב- 1927 בעיר מינסק והיה בן יחיד במשפחתו של רופא מנתח נודע. כשהתחילה המלחמה עם גרמניה משפחתו לא הספיקה להימלט: הגרמנים השיגו את תור הפליטים ליד העיירה סמידוביצי והחזירו אותם לגטו מינסק. בתקופה

מארק טייץ

הראשונה אביו של מארק עבד במרפאה המקומית תוך שהוא מסייע בסתר בתרופות לפרטיזנים ולאנשי הגטו. בדצמבר 1942 אנשי המחתרת הצליחו להוציא את משפחת טייץ מהגטו ולהביאה לגדוד פרטיזנים. אבי המשפחה נעשה, תחילה, לרופא הגדוד, לאחר מכן לרופא החטיבה ובהמשך לרופא הראשי של כל ההתאגדות הפרטיזנית באזור.

בהיותו נער מארק סירב בתוקף לעבוד בבית החולים הצבאי לצד אביו וכמעט שלוש שנים נלחם בשורות גדוד הפרטיזנים באזור העיירה לידה. על חלקו בלחימה הוא זכה במדליות "לפרטיזן של מלחמת המולדת מדרגה ב'" ו"ניצחון על גרמניה".

בגמר המלחמה אביו של מארק ניהל מחלקה באחד מבתי החולים של מינסק, ואילו מארק עצמו סיים בהצטיינות את בית הספר לרפואה במינסק ועבד זמן מה כרופא מנתח בעיר פולוצק.

לאחר שבינואר 1953 החל בברית המועצות "משפט הרופאים" – עלילת הדם האנטישמית בערוב ימי סטלין, בחר הרופא היהודי הצעיר להסתתר, עד יעבור הזעם, בעיירה נידחת, שם הוא ישב עד מותו של מותו של הרודן וביטול המשפט. לאחר מכן מארק שב למינסק, למד רדיו-ביולוגיה ונעשה לאחד המומחים המובילים בבריה"מ בנושא השפעת הקרינה הרדיואקטיבית על המערכת החיסונית של גוף האדם.

לאחר האירועים של אסון צ'רנוביל הפרופסור מארק טייץ שיתף פעולה באופן רשמי עם הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה האטומית.

ב-1990 בנו של מארק קיבל דוקטורט בפיסיקה ועלה ארצה. בעקבותיו עלה גם מארק עצמו עם משפחתו.

האיש ידע בחייו עליות ונפילות: בארץ הוא נאלץ להתמודד עם מותה של בתו הצעירה בשנים ואם לשני ילדים. לאחר זמן מה בנו היחיד היגר לארה"ב. מארק ואשתו תמרה הקדישו את כל חייהם לחינוך נכדיהם – ילדיה של בתם – שהלכו בעקבות הסב ובחרו לעסוק ברפואה. לעומתם, נכדו האמריקאי של מארק – הבן של בנו – הפך לפיסיקאי העוסק במחקרי חלל...

יעקב טננבאום

נולד ב- 1922 בחרקוב. גויס לצבא האדום ב-12 במאי 1941 בקובנה. שובץ במודיעין קרבי.

את השחר יום ה-22 ביוני 1941 פגש יעקב במחנה צבאי ליד קובנה. בעת נסיגה גדודו מצא את עצמו בכיתור. על מנת לצאת מהכיתור היה צורך לנוע בקבוצות קטנות תוך הדפת התקפות של כוחות גרמניים שהיו מצוידים היטב. לוחמי היחידה נסוגו מזרחה וכך בסופו של דבר הגיעו עד סטלינגרד. מחלקתו של טננבאום במסגרת גדוד המודיעין הקרבי של הארמיה ה-64 בפיקודו של גנרל שומילוב הגנה על עמדות ליד מפעל הטרקטורים הנודע בסטלינגרד. כאן יעקב קיבל את המדליה הראשונה שלו, "מדליית העוז", על ביצוע מוצלח של משימתו – הבאת שבוי לשם קבלת מידע.

יעקב טננבאום

אחרי הניצחון במערכה על הוולגה הגדוד לקח חלק בקרבות התקפיים בכיוון אוריל וקורסק ובהבסת הגרמנים על "מבלט קורסק". בלילה בין ה-2 ל-3 באוגוסט 1943 קבוצת לוחמי המודיעין הקרבי קיבלה פקודה לחדור לעורף של האזור המבוצר קרולצ'טניק ליד אוריל ולדכא נקודות ירי של הגרמנים. הם ביצעו את המשימה והיו בדרך חזרה. פתאום הלוחמים ראו פגיעה של פגז שבתצפית מטה הדיוויזיה. הם מיהרו למקום. יעקב טננבאום ראה מבעד לעשן ולאבק את הגנרל גורבטוב שנפגע קשות מהלם קרב. לידו גסס מפקד הדיוויזיה גורטייב. ברגעיו האחרונים הוא הספיק לדחוף את מפקד הארמיה לתוך שוחה וכך הציל למעשה את חייו.

טננבאום השאיר שני לוחמים לעזור לקצינים פצועים אחרים והוא עצמו לקח את מפקד הארמיה הפצוע על כתפיו והעביר אותו למקום מבטחים. יומיים אחרי זה, ב-5 באוגוסט 1943, בגזרה הצפונית של מבלט קורסק כוחות סובייטיים שחררו את אוריל ובגזרה הדרומית – את בלגורוד. במוסקבה לראשונה מאז תחילת המלחמה היו אז זיקוקי דינור לכבוד ניצחון.

מאז, בין לוחם המודיעין הקרבי לבין הגנרל שאותו הציל נקשרה ידידות שנמשכה גם בימים שלאחר המלחמה.

הארמיה השלישית השתתפה בקרבות לשחרור הערים רוחצ'וב, בוברויסק, מינסק וביאליסטוק. בסוף ינואר שנת 1945 גדוד המודיעין הקרבי חצה את גבול מזרח פרוסיה.

ב-16 בפברואר בקרבות על העיר מְלֹזְק יעקב נפצע בפעם השלישית. מבחינתו, המלחמה נסתיימה. הוא שוחרר מבית חולים רק במרץ 1946, נהיה נכה. הוא קיבל שני עיטורי הכוכב האדום ושתי מדליות "העוז".

עם הגנרל אלכסנדר גורבטוב הם התכתבו, יעקב ביקר אצלו במוסקבה ותמיד היה אורח יקר במשפחתו. בינואר 1968 הזמין אליו את חבריו לנשק כדי לחגוג 25 שנה לכניסתו לתפקיד מפקד הארמיה השלישית.

על כך נזכר יעקוב: "ביום אחווה חגיגי זה גורבטוב דיבר על אירועים בחזית והזכיר אותי, איך הוצאתי אותו מהתצפית החרבה. הוא חיבק אותי ובעיניו עמדו דמעות. הוא נתן לי במתנה את ספרו "שנים ומלחמות" עם הקדשה: "לחברי לנשק היקר יעקב טננבאום כאות הערכה. א.גורבטוב. מוסקבה. 16.01.1968."

"ועל תמונתו הוא כתב: "ליאשה טננבאום היקר, אחד מלוחמי המודיעין הטובים ביותר של הארמיה שלנו. כאות הערכה כנה. א. גורבטוב, מוסקבה, 16.01.1968." בשיחתנו הפתוחה סיפר הגנרל על מה שקרה לו בבתי הכלא לוביאנקה ולפורטוב, במחנות גולג. בגלל צנזורה לא נאמר על כך בספר. על מלחמת ששת הימים, שהסתיימה זה לא מכבר, אמר אז גורבטוב: "דג ללא מים וציפור ללא כנפיים – כזהו אדם בלי מולדת... לכן העם הקטן הזה ניצח". מילים אלה, כמו שנראה לי בגילי המופלג, הראו, שהגנרל גורבטוב היה לא רק גיבור מלחמה, לא רק מצביע צבאי, שידע להעריך אומץ לב וחיילות, אלא גם בן אדם אינטליגנטי ביותר ללא התנסות לאומית וכמובן ללא אנטישמיות".

"דג ללא מים וציפור ללא כנפיים – כזהו אדם בלי מולדת..." מילים כדורבנות! ב-1973 עליתי ארצה. התקשרתי לגורבטוב ואמרתי, שלעולם לא אשכח אותך ואת משפחתו. הגנרל גורבטוב איכל לי דרך צלחה", נזכר יעקב טננבאום. הוא התיישב בקרית ים. פרצה מלחמת יום הכיפורים ויעקב טננבאום התנדב לצה"ל. במשך 18 שנים הוא היה מתנדב במשטרת ישראל.

הוענק לו תואר "יקיר קריית ים". יעקב טננבאום היה יושב ראש הסניף העירוני של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים.

מיכאל טרכטנברג

"... מאז ילדותי חלמתי על הקריירה הצבאית, על אף שעובדת היותי בן למשפחה קשת יום הקשתה מאוד על הגשמתו של חלום ילדות זה", כתב בזיכרונותיו מיכאל טרכטנברג, יו"ר אגודת הוותרנים בעיר אריאל, שנולד ב- 1921 בעיר זוויאהל (אז נובגורד-וולינסקי) שבאוקראינה.

"טרם לפרוץ המלחמה, החלטתי להגיע לעיר אירקוטסק על מנת להתקבל לבית הספר המקומי לטיס. כאשר חלומי התגשם וסיימתי את בית הספר בדרגת סגן של חיל האויר עם המקצוע של טכנאי מטוסים, נשלחתי להמשך שירותי למזרח הרחוק לארמיה האווירית ה-5.

עם תחילת המלחמה נגד הגרמנים אני נשלחתי יחד עם יחידתי להשתתף בלחימה באזור סטלינגרד. לאחר תבוסת צבאו של פאולוס ליד סטלינגרד הועברנו לאזור העיר חרקוב, בו התנהלו אז קרבות קשים. תפקידי היה לתקן באופן המהיר ככל

מיכאל טרכטנברג

הניתן את מטוסינו שנפגעו בקרבות על מנת להחזירם לפעילות. עסקתי במלאכה זו בעת התקדמות כוחותינו מערבה במסגרת חזית וורוניז' והחזית האוקראינית הראשונה. נראה שאכן הצלחתי לעמוד במשימותיי שכן זכיתי על עבודתי בעיטור הדגל האדום ובמדליה "על הישגים בקרב". טייסינו נהגו לסמן על גבי חזית מטוסם בכוכב כל מטוס אויב שהם הצליחו להפיל: אילולא הייתי מציין בצורה דומה כל מטוס ממטוסינו ההצלחתי להחזיר לכשירות, מספרם לא היה נופל מאלה שאצל טייסינו".

בגמר המלחמה יחידתו של מיכאל פורקה והוא שוחרר משורות הצבא. מיכאל השתכן בעיר קייב, התחתן, עבד כטכנאי בשדה תעופה ואף זכה בעיטור אחוות העמים על עבודתו המסורה.

בשנת 1991 הוא עלה יחד עם משפחתו ארצה. התגורר בעיר אריאל. היה אדם פעיל ונמרץ המבקר בתכיפות את הבריתה העירונית והמשתדל שלא לפספס אף אחד מהמפגשים של ברית ותיקי המלחמה המקומית.

אנטולי יאנקובסקי

אנטולי לא הספיק לחיות עוד חודש כדי להגיע ליום הולדתו ה-95, ועוד שבוע כדי לציין את יום הניצחון החל ב-09.05, אותו נהג לציין מידי שנה בשנה יחד חבריו

אנטולי יאנקובסקי

ליד האנדרטה לזכר הלוחמים שנפלו בקרבות מלחמת העולם השנייה...

מכריו זוכרים אותו כאדם חייכן, חיובי וצנוע, שמעולם לא התלונן אף פעם על בעיות הבריאות. צניעותו בלטה במיוחד לאור העובדה שהוא היה קרוב משפחתו של שחקן הקולנוע הסובייטי והרוסי המפורסם, אולג יאנקובסקי.

אנטולי נולד באוקראינה ובגמר לימודיו התיכוניים התחיל ללמוד במכללה לחקלאות. פריצתה של המלחמה טרפה את כל תוכניותיו לעתיד...

אנטולי הצליח להימלט מפני הנאצים, להגיע לעוף המדינה הסובייטית ובאוגוסט 1941 שובץ לתפקיד התצפיתן ביחידת התותחנים הממוקמת בלנינקן (ארמניה).

"הייתי אחראי על זיהוי מטרות האויב

וטיווה האש", נזכר אנטולי. "לא היה לנו שום ציוד מיוחד למעט המשקפת. אך התבונה, הכרת השטח והיכולת לקבל החלטות מהירות היו לעוזרינו".

בתור לוח ב'חזית הקווקז' של הצבא האדום אנטולי לקח חלק בשחרור הערים מוֹזְדוֹק, גאורגייבסק, סטברופול וכן של עשרות עיירות אחרות באזור. במסגרת יחידתו אנטולי המשיך את דרך הקרבות שעברה בערים קירובוגרד, זמייב ודניפרודז'רז'ינסק שבאוקראינה. את המלחמה הוא סיים בשטחה של רומניה. על חלקו בקרבות הוא זכה בעיטור של מלחמת המולדת מדרגה א' כן במדליות "על הישגים בקרב" ו"על הגנת קווקז".

לעיתים אנטולי התקשה להאמין שהוא יצליח לשרוד בתוך זוועות המלחמה. והרי בשעת המלחמה המוות שווה כל העת בסמוך ללוחם, ולעיתים דומה כי נצמד אליו ממש: בשעת הפגזה אחת מהפגזות האויב נפגעה עמדתו של אנטולי מפגיעה ישירה והוא נקבר בעודו בחיים תחת ערמות של העפר והחול. אך נראה ששעתו

של אנטולי טרם הגיעה: חבריו הצליחו להוציאו מההריסות ולהעבירו לבית חולים צבאי.

בגמר המלחמה אנטולי שובץ לבית הספר הצבאי ללימודי נ"מ. בגמר לימודיו הוא שובץ לשורות של הצי הצבאי באוקיינוס השקט. לאחר שחרורו משורות הצבא ב- 1958 אנטולי נשאר לגור בעיר ולדיווסטוק: כאן הוא סיים את המכללת לדייג, ובהמשך שב עם משפחתו לעיר הולדתו – סבסטופול.

ב- 1995 משפחת יאנקובסקי עלתה ארצה. צעד זה היה מאוד לא פשוט, אך עם זאת גם מאוד חשוב הן לאנטולי והן לרעייתו ראיסה. בישראל, משפחת יאנקובסקי חשה את עצמה מוגנת ושייכת לארץ האבות. אנטולי היה מאושר לראות איך גדלים שני נכדיו וארבעת ניניו שלא היו שוכחים ממנו. גאוותו המיוחדת של אנטולי הייתה אחד מנכדיו – אלכס – שהתגייס לשורות צה"ל. אנטולי יאנקובסקי היה אחד מפעילי ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה בעיר מגוריו, ובמשך שנים רבות הוא התמיד בעבודה בשורות הברית, כל עוד מצבו הבריאותי אפשר לו זאת.

רומן יגל

תנ"צ בדימוס רומן יגל, שבמשך שנים רבות שימש יו"ר ברית ותיקי מלחמת העולם הנייה שלחמו בנאצים, לחם בצבאותיהן של שלוש ארצות אביו של רומן היה לרב בעיירה בירצ'ה שבגליציה. אביו – דוד ריטר שירת כסמ"ר בצבאה של אוסטרו-הונגריה. רומן עצמו נולד ב- 1922 בעיירה יגלו. לזכר עיירה

זו הוא אימץ מאוחר יותר, בפולין, את שם המשפחה יגלו, ולאחר מכן, בארץ ישראל, את שם המשפחה יגל.

בגיל 13 רומן החל לעבוד כשוליית פרוון בעיר קרקוב ובמקביל החל לימודי ערב בגימנסיה.

לאחר שהגרמנים כבשו את פולין ב-1939 רומן נמלט מהשבי, עבר את הנהר סאן והצטרף אל משפחתו בבירצ'ה שנשלטה כבר ע"י הצבא האדום. במאי 1940 התגייס רומן לצבא האדום. הוא נשלח לבית הספר לסמלים בעיר פשמישל. בסיומו הוא שובץ במעבר הגבול ליד העיירה אולשני. כאן רומן מילא גם את תפקיד המתורגמן שכן בשל ריבוי פליטים ממערב מזרחה שעברו דרך מעבר הגבול שבו חיילי משמר הגבול סובייטים

רומן יגל

וגרמניים פעלו בשיתוף פעולה בבידוק העוברים את הגבול. רומן נהג לסייע לפליטים יהודים לעבור את כל מבדקי הגבולות ללא תקלה. בשלב מסוים הוא הוצא מעמדת מעבר הגבול והוכנס למעצר לאחר תקרית. 12 יהודים חצו את נהר סן בסירה. אחד משומרי הגבול הגרמנים תפס אחד מהם בזקן ותלש ממנו ציצה, ואז רומן הכה את הנאצי בקת הרובה. בעקבות התקרית העבירו את רומן והוא מילה תפקידי שמירה במפקדה בפשמישל, שם בין היתר הוחזקו גם פליטים יהודים שעברו בדיקות ורבים היו אמורים להישלח למחנות עבודה בכפייה בצפון הרחוק ובסיביר. וכאן, כאילו במקרה, הוא השאיר את דלת המעצר לא נעולה, והאסירים נמלטו. היות שלמפקדיו של רומן לא הייתה הוכחה הוא אשם, הוא הוחזר למעבר הגבול באולשאני.

אור ליום 22.06.1941 רומן וחבריו פגשו בלחימה מול הגרמנים שתקפו את מעבר הגבול. הם הצליחו להחזיק מעמד עד לשעה 10 בבוקר, אך בהמשך נאלצו לסגת לעבר פשמישל. כאן, באחד מקרבות רחוב רומן נפצע קל ברגלו אך הצליח לחסל את הגרמני התוקף והמשיך לנהל את הקרב. בעת הנסיגה לעבר לבוב יחידתו של רומן נאלצה מידי פעם לנהל קרבות מול כוחות אויב. אז רומן נפצע בראשו. מהעיירה ברז'אני היחידה הספיקה לעלות על הרכבת ופרצה את דרכה בתוך טבעת הכיתור הגרמנית. בעיר ז'יטומיר רומן וחבריו פוצצו, על פי פקודה מלמעלה, את המפעלים המקומיים על מנת שהאויב לא ישתמש בהם. בקיב רומן וחבריו הצליחו לנטרל את חבלני האויב שניסו לפוצץ את אחד מגשרי הרכבות במקום. במסגרת היחידה החדשה אליה שובץ רומן נלחם ליד העיר בילה צרקבה וכן ליד העיר ברובארי. כאן שוב נקלעו למצב של כיתור, אך הצליחו לפרוץ ממנו ולחבור לכוחותיהם. לאחר "הבדיקה" הרגילה אותה עברו בעיר חרקוב, הם שובצו ביחידה חדשה נוספת. כאן רומן הצליח בכל זאת להסביר למפקד היחידה, שהיה יהודי, שאין מה לחשוש ממנו שכן גם הוא יהודי ויש לו חשבונות משלו עם האויב הנאצי. כהוכחה לדבריו הוא דקלם למפקדו תפילה בלשון הקודש.

בהמשך דרכו רומן השתתף במבצעים מעבר לקווי האויב כסייר.

בעת היותו בחזית ליד העיר וורוניז', רומן, כאזרח פולין לשעבר, הועבר לדיוויזיה הפולנית הראשונה ע"ש טדאוש קוסציושקו, שהוקמה אז בעיר ריאזן. לאחר שסיים את בית הספר לקצינים בריאזן ביולי 1943 הוא שובץ כמפקד מחלקה ביחידה החדשה בדרגת סג"מ. את טבילת האש שלה היחידה החדשה קיבלה באוקטובר 1943 בקרב ליד העיר סמולנסק. זמן קצר לאחר מכן רומן נפצע בצווארו ואחת מידי שותקה בעקבות פציעה זו.

בגמר תקופת שיקום ארוכה חזרה ידו של רומן לפעול, ובמרץ 1944 הוא שב ליחידתו בתפקיד מפקד פלוגה. האוגדה נשלחה לאזור קייב. משם המשיכה בדרך קרבות ארוכה שעברה באוקראינה, פולין וגרמניה ונסתיימה בברלין. במהלך ההתקדמות מערבה רומן הרבה להיתקל בעדויות לזוועות שהגרמנים ביצעו בבני עמו בשטחים שכבשו.

בני יחידתו של רומן לא אהבו את שם משפחתו ריטר, שהיה נשמע להם גרמני מידי. מסיבה זו רומן המיר את שם משפחתו ליגלו – על שם עיירת מולדתו. בעיר פראג רומן נפצע שוב, אך סירב להתפנות לבית החולים. מפקדיו נתנו לו את האפשרות לבקר את העיר בירצ'ה בה הוא השאיר את הוריו. כאן נודע לא על גורלה המר של כל משפחתו שנטבחה ע"י הגרמנים. הוריו של רומן וכל בני

משפחתו נשלחו מגטו המקומי למחנה הריכוז ונשרפו במשרפות. הנאצים רצחו 14 מקרוביו מדרגה ראשונה – הורים, אחים ואחיות... מתוך המשפחה המורחבת, הן מצד האם והן מצד האב, נרצחו כמעט כולם. הצבא הפך, אפוא, לביתו היחיד של רומן...

בגמר המלחמה רומן מונה למפקד של בית הספר לקצינים בעיר קרקוב. ב-1946 הוא נעצר בהאשמת סיוע לציונים. הוא שוחרר ממעצרו כעבור 10 חודשים ומונה למנהל של אחד ממגלי העיר שצ'צ'ין. מתוקף תפקידו זה רומן אפשר, באופן בלתי לגאלי, לשחרר מהנמל שלוש ספינות נושאות מעפילים לארץ ישראל.

ב-1951 רומן הושב לשורות הצבא הפולני ומונה לתפקיד המג"ד האוגדה ע"ש קוסציושקו איתה הוא עבר את מרבית המלחמה. כעבור שנתיים הוא הועלה כבר לדרגת מח"ט. אך יחסיו של רומן עם מפקד האוגדה האנטישמי לא הסתדרו. כאשר זה האחרון כינה את יגלו "יהודי מלוכלך", זה שלף בתגובה את אקדחו. רומן פצע את מפקד האוגדה וירה גם בעצמו. פציעתו של הייתה אנושה, אך לרומן לקח 8 חודשים כדי להשתקם. הפרשה הזו "נשכחה" בלחץ של שר ההגנה הפולני דאז – המרשל קונסטנטין רוקוסובסקי. לאחר החלמתו מונה רומן למבקר הראשי של הצי הפולני. אך בליבו גמלה כבר ההחלטה לעלות ארצה.

ב-1957 האל"ם של צבא פולין רומן יגלו עלה ארצה. כאן הוא מתחיל בחיים חדשים כקצין זוטרי במשמר הגבול תחת שם המשפחה החדש "יגל". מפקדיו של רומן שמו לב לקצין המוכשר ורומן עולה במהירות בסולם הדרגות. במהלך מלחמת ששת הימים רומן הצטיין במיוחד במהלך הלחימה על הערים טול כרם וקלקיליה. לאחר שחרור העיר העתיקה של ירושלים מונה רומן למושלה הצבאי. בהמשך דרכו הצבאית הוא מילא את תפקיד של סגן מפקד חטיבה וכן התמנה כאחראי על הבטחון של נתב"ג. החל משנת 1971 ובמשך 14 השנים הבאות רומן תפקד כאחראי על הבטחון בחברת התעופה "אל על". בין השנים 1985-1989 הוא ייצג את משטרת ישראל באינטרפול ועבד בתפקיד זה בעיר בון שבגרמניה. ב-1986 רומן מקבל את דרגת תא"ל.

רומן נושא בעיטורים רבים שקיבל ממשלת בריה"מ, רוסיה, פולין, אוקראינה, בלארוס וישראל. החל משנת 2008 הוא נבחר לראש ברית הנכים של מלחמת העולם השנייה ובמשך שנים שקד על שיפור תנאי חייהם של הווטרנים ועגינתם בחוק.

מריה יסנוגורודסקי

מריה יסנוגורודסקי נולדה בברדיצ'ב ב-5 במאי 1925. לפני המלחמה, היהודים היוו 60 אחוז מאוכלוסיית העיר. בעיר היו בתי ספר עם הוראה ברוסית, באוקראינית וביידיש, היה בית דפוס יהודי. מילדותה מריה ידעה את שלוש השפות הללו וגם פולנית וגרמנית. הגרמנית עזרה לה אחר-כך לשרוד בגטו. היא גדלה במשפחה גדולה ולא עשירה. אביה היה זגג. הוא נסע לעיתים קרובות ליישובים רחוקים כדי לפרנס את חמשת ילדיו. מריה זכרה היטב את ההולודומור – הרעב או ההרעבה ההמונית של שנת 1933. אז, מה שהציל את המשפחה ממוות היו משלוחים שהאב היה שולח מחברובסק ובהם פרוסות קטנות של לחם שחור.

מריה יסנוגורודסקי

המלחמה התחילה בברדיצ'ב מהפצצות כבדות. המשפחה לא הצליחה להתפנות מן העיר. ליהודים שנשארו ניתנה פקודה לשאת על זרועם סרט ועליו מגן דוד צהוב. באוגוסט 1941 כל יהודי העיר הוכרחו לעבור לגטו. גרמנים ושוטרים אוקראיניים ערכו פשיטות. וכבר בספטמבר החלו הוצאות להורג המוניות. נרצחו למעלה מ-20 אלף יהודים, בהם כל משפחתה של מריה. מריה עצמה ניצלה רק בנס. הנערה שוטטה במשך חודש, עברה מבית או מחסן עזוב אחד לשני, ברעב וקור. באוקטובר הגרמנים ערכו עוד פשיטה מני רבות כדי להביא "פתרון סופי להשאלה היהודית" בעיר. מריה נתפסה והועברה למנזר מבוצר יחד עם כל בני עמה שעוד נותרו. כל יום קבוצת אחרת יהודים נלקחה להוצאה להורג. אלה שהיו צעירים וחזקים יותר נשלחו לעבודות שונות מטעם לשכת מפקדת העיר. מריה ביקשה מסמל גרמני מבוגר לרשום אותה לקבוצת עובדי העזר. הגרמני ריחם על הנערה, נזכר בבתו שהייתה בת גילה של מריה. בעזרתו, הונפקו עבורה במפקדת העיר מסמכים על שם מתרגמת אוקראינית קוזלובסקה. כך היא הצליחה להיחלץ לא רק מן הגטו אלא גם מן העיר.

אחרי נדודים ארוכים היא הצטרפה ליחידת הפרטיזנים ושמה "25 שנה לאוקראינה". ביחידה היו הרבה יהודים והיא החזירה לעצמה את שם משפחתה המקורי – שוב נהיתה מריה דימנט. היא היטיבה להקליד במכונת כתיבה בשפה הגרמנית. היא אמנם לא השתתפה בפשיטות לשם איסוף מודיעין, אבל את העלונים שמריה הייתה מדפיסה בגרמנית חבריה היו מדביקים ליד חילות המצב הגרמניים. בעלונים היה מסופר על התקרבות החזית, על החלטות ועידת טהרן, על נקמה בלתי נמנעת... על שירותה ביחידת הפרטיזנים מריה קיבלה עיטור מלחמת המולדת מדרגה שנייה, מדלייה "ניצחון על גרמניה", אות "פרטיזן מחוז ז'יטומיר".

בסוף נובמבר יחידת הפרטיזנים "25 שנה לאוקראינה" יחד עם יחידת פרטיזנים נוספת שחררה את העיר אוברויץ' במחוז ז'יטומיר עוד לפני שכוחות הצבא האדום הגיעו למקום. חלק ניכר מהפרטיזנים גויסו לצבא. מריה נשארה בברדיצ'ב המשוחררת. איש מקרובי משפחתה לא נותר בחיים. אבל לנערה היה את האומץ להמשיך את חייה. היא סיימה מכון למורים בברדיצ'ב. לאחר מכן נשלחה לעבוד בלבוב. שם היא פגשה את בחיר לבה יעקב יסנוגורודסקי, שחזר מן החזית. הם הקימו משפחה והולידו שתי בנות. ב-1996 המשפחה עלתה ארצה. מריה הצטרפה לברית ותיקי מלחמת העולם, עמדה בראש מועצת נשים של הארגון בפתח תקווה.

איליה כוגן

מי שרק לפני זמן קצר סיים בהצטיינות את לימודיו בבית ספר, איליה כוגן הפך ביום השני לפרוץ המלחמה ללוחם. ובלילה ב-27 ביוני 1941 איליה כבר עמד במשמרת עם רובה ליד בית העירייה של ויאזמה, עיר שבה נולד. לפתע, שאגת מטוסי האויב ורעם הפצצות החרישו את העיר.

המלחמה הגיעה לעירו. איליה השקיע מאמצים כדי להגיע לחזית, וכבר בחצי הראשון של יולי הוא התחיל את דרכו כלוחם בתור חייל בגודו התותחנים מס' 70 בחזית המערבית בדרגת סמל. לאחר קצת יותר משנה, בסתיו 1942, נשלח כוגן ללימודים בבית ספר לתותחנות של לנינגרד שהתמקם אז בעיר טומסק. בבית הספר הפך הלוחם הצעיר למפקד מחלקה לימודית. ביוני 1943 נלחם כוגן בדרגת סגן בחזית הדרומית בשורות בגדוד תותחנים שנלחם בחבל דונבס. הוא היה

איליה כוגן

מפקד נרכז ניהול האש הגדודי. במהלך המלחמה איליה כוגן הפך לקצין תצפית קדמי שסייע בהכוונת אש למטרות, לא פעם השתתף בקרבות יחד עם חיל הרגלים. הקצין האמיץ קיבל את עיטורי הכוכב האדום ואלכסנדר נבסקי. בדף העיטור נאמר שלמרות האש הכבדה של האויב, הוא הצליח לארגן את המודיעין בצורה טובה, וזה עזר לפגוע בעוד מועד בעמדות האש של האויב. ב-9 ביולי 1944, כאשר הוא היה מסופח לחיל רגלים, הסוללה שלו הצליחה להדוף 3 התקפות של טנקים וחיל הרגלים של הגרמנים ולמנוע הפגזה מצד תותח מתנייע נאצי. בקרב דרומית לשדליץ הוא מצא, ולאחר מכן חלקית השמיד ופיזר הצטברות של חיל רגלים גרמני. בינואר 1945 כוגן לקח פיקוד על סוללה וכיוון את האש של כל גדוד בפריצת קו ההגנה הגרמני באזור פולאו, ובזכות זה הוענק לו עיטור אלכסנדר נבסקי. את המלחמה הוא סיים בברלין.

בהמשך חייו היו שנים של שירות בצבא וחיים אזרחיים, אותם הקדיש לעבודה ולמשפחה. בתחילת שנות התשעים יחד עם רבים מוותיקי המלחמה וחיילים בקבע משוחררים עלה לישראל. איליה כוגן הצטרף לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה, פעל בה בהרבה השראה והשאיר חותם גדול בחיי הארגון ובליבם של תושבי רחובות.

בוריס כוגן

נולד ב-1925 באוקראינה, בעיר ז'יטומיר. לפני תחילת המלחמה הספיק לסיים 9 שנות לימוד. כחבר בברית הנוער הקומוניסטי מיד לאחר הפלישה של הגרמנים נשלח לשמור על גשר ולבדוק מסמכים בלילות.

בבוקר ה-2 ביולי, קיבלה משפחת כוגן עגלה קטנה עם סוסים כדי לקחת את כל מה שצריכים ולנוע מיד מזרחה. הם הגיעו עד פאתי קייב וכדי לשמור על עצמם נכנסו ליער, אבל גם שם נפלו פצצות אוויר גרמניות. עם קבוצה קטנה של פליטים, הם הגיעו לעיר לוחביצה במחוז פולטבה. לאחר חודש הם היו צריכים להמשיך את דרך בריחתם מזרה שכן הגרמנים התקדמו נמרצות. כך הפליטים הגיעו לוורונז', שם בוריס נאלץ לעבוד במפעל לבנים. הבריחה נסתיימה באזור העיר בייסק שבחבל אלטאי, שם המשפחה מצאה מגורים בכפר מלויה אוג'ניובו. תושבי סיביר המקומיים

בוריס כוגן

קיבלו את הפליטים בסבר פנים יפות, אירחו אותם בבתיהם, עזרו עם מזון, למרות שהם עצמם היו נתונים במצב לא קל, הם עזרו לפי יכולתם. מאביב ועד סוף סתיו 1942 בוריס עבד בתור פקיד בצוות עובדי שדה.

ב-7 בפברואר 1943 הוא גויס לצבא האדום ומיד נשלח ללימודים בעיר טומסק, שם התמקם בית הספר לתותחנות שהועבר מדנייפרופטרובסק. בינואר 1944 בוריס, אז כבר סגן משנה, נשלח לחזית האוקראינית הראשונה, לגדוד תותחני שדה מספר 302, בתפקיד מפקד מחלקת תותחנים. ימי הקרבות התחילו עבור בוריס במרץ 1944. כבר ביום הראשון באזור הקרבות חווה בוריס הפצצה כבדה של חיל האוויר הגרמני נגד סוללות התותחים הסובייטיות. בהמשך השתתף בפריצת הגנת האויב באזור לבוב ובקרבות קשים על העיר סמבור. פעם, בזמן שסוללתו ביצעה הפגשה, הוא הרגיש לפתע דחיפה חזקה בחזה בצד ימין ונפל לתוך חפיר ירי. הוא לא הבין מיד שהוא פצוע. ביחידה הרפואית של הדיוויזיה הוציאו את הכדור, ניקו את הפצע וכבר אחרי כמה שעות שלחו אותו חזרה לסוללה.

בחודשי קיץ וסתיו 1944 בוריס כוגן השתתף בקרבות קשים על העיירה הפולנית בֶּרְנוֹב סנדומייֶרסקי שעל נהר הוויסלה. ובתחילת ינואר 1944 התחיל מבצע ויסלה-אודר, בו השתתפו כוחות החזית האוקראינית הראשונה בפיקודו של המרשל קונייב, והסוללה של כוגן נאלצה לעזוב את העמדה שכבר הספיקו להסתגל אליה ולדלג לאזור פריסה חדש.

בתום הפגזות ריכוך כבדות הצבא הסובייטי נכנס לשטחה של גרמניה הנאצית. ב-7 במאי 1945 המ"פ כוגן התמקם עם כוחותיו בעמדת פיקוד האחרונה שלו בערך 20 קילומטר מזרחית לעיר דרזדן, שכבר נהרסה מהפצצות בעלות הברית. ב-10 בערב, אחרי 15 דקות הפגזה עברו הכוחות הסובייטים למתקפה והשתלטו על מזרח העיר, ובלילה כוחות הגדוד של כוגן נכנסו לדרזדן ההרוסה. אבל כבר ב-8 במאי הם קיבלו פקודה לנוע לכיוון פראג לעזור לצ'כים שהתחילו את המרד בנאצים. ב-9 במאי הם סיבבו את התותחים למערב, וכבר ב-12 בבוקר ירו מטחים באוויר לכבוד הניצחון. הם פגשו את היום החשוב הזה בשטח גרמניה המובסת.

כל חייו של בוריס כוגן גם אחרי המלחמה היו קשורים לצבא, תותחים וחיל הטיילים. במשך 34 שנים הוא שירת בתפקידי פיקוד וב-1977 השתחרר מהצבא בדרגת אלוף. התגורר בקייב, עבד במפעל בתפקיד סגן מנהל מחלקה.

החל במאי 1990 בוריס גר בישראל, וכעבור כמה חודשים הצטרף לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים והפך לפעיל מרכזי בארגון.

גרגורי כ"ץ

נולד ב- 1923 בעיר יוזובקה (בימינו דונצק, אוקראינה). את המלחמה עבר בתור חייל בחיל רגלים. השתתף בהגנה על מוסקבה, במערכת קורסק, בשחרור חבל הארצות הבלטיות. נפצע ארבע פעמים, הלום קרב, נכה מלחמה. פעם אחת גרגורי נקבר חי, בפעם אחרת קיבל עיטור "לאחר מותו". אבל תמיד נשאר בחיים והמשיך להילחם.

"זה היה באותו קרב ליד מוסקבה. החיילים היו מתמקמים ב"מאורות" שלג שנבנו בסוללת הכביש. חורים אלה היו בעומק של עד מטר וחצי ובאורך של כשלושה מטרים. הגרמנים התחילו להפגיז ופגעו בקו הקשר. ב"מאורה" שלנו ישב המג"ד. הוא שלח את האלחוטן, רב סמל אנדריי צ'ומיצ'וב, לעבור על הקו. אנדריי התחיל לזחול לבצע את המשימה. אבל בחוץ אי אפשר היה אפילו להרים את הראש. אנדריי חזר אל ה"מאורה" ושאל את המפקד "המפקד! אש כבדה! הגרמנים יורים בכל מקום! תן אישור להמתין קצת, שיירגע טיפה..."

איך שסיים לדבר חטפנו פגיעה ישירה ב"מאורה" שלנו! גל ההדף השליך אותי על גבי וקבר אותי באדמה קפואה - סיגי בטון של בסיס הדרך. מצאתי את עצמי מכוסה באדמה החמה הזו, רטובה מדם שזרם מגופו של צ'ומיצ'וב. הייתי המום, לא יכולתי אפילו להזיז את היד. הוציא אותי מהאדמה חייל בלארוסי מבוגר שלא נפגע, יקושביץ'. ורק אז הבנתי למה נשארתי בחיים. חברי הטוב סמל צ'ומיצ'וב הגן עליי בגופו..."

והנה סיפור גבורה. "למעלה מ-100 טנקים ניסו לפרוץ באזור צר בדרך לאובויאן. או שזיהו את מקומנו, או שסתם ראו אותנו, אבל בהתחה הפגיזו את המקום שבו שכבנו ואז הגיעו למקום גם 20 - 25 איש מחיל הרגלים שלהאויב. התחילו חילופי אש. עכשיו קשה להאמין, אבל אנחנו, זוג חיילים, הצלחנו לבלום את הגרמנים ברימונים. אל המיקום שלנו התחילו להתקדם טנקים. משכנו אש על עצמנו. אחרי זה סיפרו לי שלידנו נפגעו 6 תומ"תים של הגרמנים. אז לא יכולתי להבין מה מכל זה נפגע מאש התותחנים שלנו, מה מאש חברינו השריונאים ובמה מתוך זה אנחנו פגענו. הקרב החל לדעוך אט אט. ראיתי את שרידי חטיבת הטנקים שלנו נסוגים חזרה לכפר, "מתנהמים" באש מתותחי הטנקים. ואז הגרמנים החלו לרדוף, ושוב ארמדת הטנקים חלפה עלינו מכל עבר. שוב משכנו אש על עצמנו... ושוב שרדנו, למרות שכבר מזמן החשיבו אותנו למתים..."

גרגורי כ"ץ נלחם באומץ ובגבורה ושרד את כל הקשיים. את המלחמה סיים בדרגת רב סמל, קיבל מדליות ועיטורים. לפני העלייה לארץ ב-1999 גר ועבד בדונצק.

יליזבתה לבקוביץ'

יליזבתה נולדה בעיר אומן באוקראינה במשפחה יהודית פשוטה. אחרי סיום הלימודים בבית הספר היא למדה בקורסי סיעוד ורכשה את המקצוע של אחות מעבדה. בגיל 17 היא גויסה לצבא.

יליזבתה לבקוביץ'

תחילתה של המלחמה הייתה קשה ביותר: הצבא האדום נסוג תחת לחץ קשה ומתמיד של האויב, תחת הפגזות והפצצות ונוכח התקדמות אוגדות הטנקים הגרמניים. יליזבתה מילאה בימים ההם את תפקיד החובשת הפלוגתית ובהמשך אף את תפקיד החובשת הגדודית. היו הרבה מאוד פצועים שאת רבים מהם היה צורך עליה לפנות בכוחות עצמה תחת הפגזות ואש צלפים, על מנת לתת להם את הטיפול ההכרחי. באותם ימים יצא לה לישון רק מידי פעם. רחמיה נכמרו בקרבה למראה פצעייהם הקשים של החיילים, רבים מהם עודם נערים למעשה. למרות כל הקשיים היא הצליחה לטפל באומץ ובמסירות בכל הפצועים והצילה את חייהם של רבים מהם.

ליבה של אליזבת התמלא חרדה מההבנה

שמשפחתה נותרה באומן הכבושה על ידי הגרמנים, ושאחיה לחם בחזית. לאחר המלחמה, נודע לאליזבת על גורלם המר של הוריה וקרובי משפחה אחרים שנרצחו באומן על ידי הנאצים – כפי שנרצחו עוד מיליוני יהודים אחרים בכרית המועצות. יהי זכרם ברוך...

חטיבתה של יליזבתה נסוגה דרך כל אוקראינה עד סטלינגרד. כאן החטיבה סופחה אל הארמיה ה-50 של חיל ההנדסה.

בגמר המלחמה ב-1945 קבוצת עובדי הרפואה, ובתוכם יליזבתה, נשלחה לעיר אנג'רן שבאוזבקיסטאן. כאן יליזבתה השתחררה משורות הצבא. על אף כל הצרות והאבדות האישיות בזמן המלחמה, החיים המשיכו את מסלולם ויליזבתה הכירה בחור צעיר בשם לב – יליד אוקראינה אף הוא – והתאהבה בו. הם נישאו ב-1947 והקימו משפחה לתפארת. בהמשך, יליזבתה ובעלה לקחו חלק בפרויקט הקמת התעלה הטורקמנית הגדולה. לאחר סיומו של פרויקט זה ב-1953, בני הזוג עברו והתיישבו בעיר טשקנט. בטשקנט משפחת לבקוביץ' המשיכה לעבוד ולהתגורר עד עלייתה ארצה ב-1992.

ליליזבתה בן ובת וכן 4 נכדים, יש גם נינים. על חלקה בלחימה יליזבתה זכתה בעיטור מלחמת המולדת מדרגה ב' וכן במדליות רבות.

גריגורי לוין

נולד ב- 1924 בעיירה נמירוב באוקראינה. כמו רבים מבני דורו הוא חלם להיות איש צבא. בימי המלחמה הראשונים לשכת הגיוס גייסה נוער בגיל לפני גיוס לתורנויות על גגות הבתים כדי לכבות פצצות תעברה. אחר-כך היה הפיגוי לעורף. לגריגורי היה מזל והוא הספיק לעלות לרכבת האחרונה שיצאה מהמקום והגיע למחוז רוסטוב. שם גריגורי התחיל לעבוד בקולחוז. הגרמנים המשיכו והתקדמו, וגריגורי עם קבוצת בני גילו נשלח לאסטרחהן, שם הוא נשלח לבית ספר למלאכה. אבל לוין ביקש שישלחו אותו לחזית. ביוני 1942 הוא גויס לצבא ונשלח לקורס מכונאי תעופה באסטרחהן. את הלימודים הוא סיים ביוני 1944 ונשלח לחזית האוקראינית השלישית, לגדוד מטוסי התקיפה ה-715.

גריגורי לוין

בדרך לחזית הוא הצליח לבקר בנמירוב. בדרך לחזית, ביקש יום חופש כדי להגיע לנמירוב עיר הולדתו, ושם נודע לו שהוריו, סבתו ושתי אחיותיו נורו על ידי הגרמנים. אחיו נפל בקרב ליד אודסה. הצער היה עצום, אך כך גם הרצון לנקום בנאצים על מות יקיריו.

בגדוד גריגורי לוין שובץ לתפקיד מכונאי של מטוסי IL-2 המכונים "טנק מעופף". הגדוד, במסגרת הארמיה האווירית ה-17, לקח חלק במבצע יאשי-קישניב שבמהלכו הובסה קבוצת הארמיות הגרמניות "דרום אוקראינה". אחר-כך ניתנה משימה לפגוע בשאריות הכוחות הגרמניים הנסוגים מערבה. גריגורי השתתף בשחרור בולגריה, רומניה, הונגריה מעול הנאצים. בספטמבר 1944 הועברה הדיוויזיה האווירית ה-136 לשדה תעופה בסופיה. משם יצאו מטוסי תקיפה לגיחות בשטח יוגוסלביה.

בתחילת שנת 1945 השתתפה הדיוויזיה בכיבוש וינה. מטוסים גרמניים היו כבר מעטים, אבל נוכחותם עדיין הייתה מורגשת. פעם, אחרי מטוסי תקיפה סובייטיים שחזרו ממשימה הגיע לפתע מטוס ביון גרמני "פוקה-וולף-189". לקראת הערב

עטו על המקום מטוסים גרמניים, כבר בגיחתם הראשונה הפציצו את מסלול ההמראה והתחילו להשמיד את שדה התעופה. הדיוויזיה איבדה לפחות שליש ממטוסיה שנשרפו על הקרקע. מקלעני מטוסים של הדיוויזיה פתחו באש על המטוסים הגרמניים כדי לא לתת להם להשמיד את כלי הטיס הנותרים. ובינתיים שאר לוחמי היחידה ממש בידיים משכו ודחפו את מטוסי התקיפה הנותרים קרוב יותר ליער וכיסו אותם בענפים, וכך ניצלו שני שלישים ממטוסי הקרב. על הקרב הזה קיבל גריגורי לויין עיטור הכוכב האדום.

הוא סיים את המלחמה בתפקיד של מכונאי אווירי ראשי באוסטריה והשתחרר מהצבא אחרי 8 שנות שירות ב- 1950 בדרגת רס"ר.

חוץ מעיטור הכוכב האדום הוא קיבל גם עיטור מלחמת המולדת מהדרגה השנייה, מדליה "על שחרור פראג", "על כיבוש בודפשט", "על כיבוש וינה", "ניצחון על גרמניה", מדליה בולגרית "על השתתפות במלחמת המולדת 1944 – 1945" ועוד. אחרי שחרור עבד באנף בנייה. ב- 1957 התחיל ללמוד במכון למשק בקייב וב- 1962 סיים אותו. עבד בתור כלכלן.

גריגורי לויין עלה ארצה ב- 1990.

ב- 1991 הוא הצטרף לברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים, במשך למעלה מ-20 שנה עמד בראש סניף הברית בנהריה.

יליזבתה לטמן

כאשר פרצה המלחמה ליזה הייתה בת 15. הנאצים כבשו את העיירה ליניץ (אילינצי) באוקראינה. ברחובות העיירה שרוב אוכלוסייתה היו יהודים נתלו פקודות – על כל היהודים להתאסף ליד בית הכנסת. אחרי זה באו הוצאות להורג המוניות והכנסת היהודים לגטו בו שהתה ליזה במשך למעלה משנתיים. רוב משפחתה וקרוביה נרצחו ע"י הנאצים. הכאב הצורב של הפרידה מאמה, מאביה, ומיקיריה והצער על מותם נותרו בזיכרונה עד סוף חייה.

יליזבתה לטמן

ליזה עצמה ניצלה: בחסות הלילה, בעזרתם של כמה מאסירי הגטו, היא הצליחה להימלט מהגטו ולאחר נדודים ארוכים ביער הצטרפה לפרטיזנים. כך החלו דרי הקרב של הפרטיזנית הצעירה. בתחילה, יחד עם פרטיזנים חדשים אחרים היה עליה לעבור בכפרים ולאסוף מזון עבור לוחמי היחידה. הם היו מאושרים כאשר על בידיהם להביא אוכל לחבריהם ולאכול

בעצמם. ליזה השיגה נשק לעצמה והשתתפה גם במשימות קרביות. בינואר 1944 העיירה ליניץ שוחררה. בריגדת הפרטיזנים יצאה מן היער, הועברה לקייב ופורקה. ליזה הייתה בסך הכל בת 17. מפאת גילה הצעיר היא עוד לא הייתה יכולה להתגייס לצבא, אבל היא הוסיפה לעצמה שנה ושובצה לגדוד נ"מ. עד סוף המלחמה היא עברה דרך מקשרית עד מפקדת מחלקת קשר. בכל דרכי המלחמה היה קשה ומסוכן, אבל יותר מכל היה זכור לה הקרב על שפטובקה, מרכז רכבות חשוב שהופצץ ללא הרף על ידי מטוסי האויב. הקשר עם מטה נותק. החולייה של ליזה קיבלה פקודה לחדש את הקשר באופן מידי. ברעש הפצצות והפגזות הקשרים, ספוגים במי גשם מעורבב בשלג, מצאו את המקום בו ניתק חוט והקשר חודש. תותחי הנ"מ פתחו אש ומיד הפילו מטוס גרמני. רב טוראית לטמן הגיעה עם קרבות עד לנהר האודר. היא קיבלה עיטורים ומדליות. אחרי המלחמה היא למדה ועבדה 40 שנה בתור כלכלנית. ב-1995 עלתה לטמן יליזבתה לישראל, הצטרפה ולכתה ולמשפחתה והתיישבה בבני עיש.

לב ליברמן

"אבי, לב ליברמן ז"ל, היה אדם מיוחד", מספר אביגדור ליברמן, שר הבטחון של מדינת ישראל ויו"ר של מפלגת "ישראל ביתנו". "הוא נולד ב-1921 בעיר הקטנה

לב ליברמן

אורגייב שבמולדובה. בין השנים 1940-1930 הוא חי עם הוריו בעיר בוקרשט.

בצעירותו אבי היה פעיל בארגונים ציוניים, שמע בבוקרשט את נאומיו של זאב ז'בוטינסקי והתכוון לעלות לארץ ישראל. אלא שהכיבוש הסובייטי של בסרביה גנז את תוכניותיו.

אם פרוץ המלחמה מול גרמניה לב ליברמן התגייס לצבא ונשלח לחזית. מסכת חייו הן בעת המלחמה והן אחריה רצופה בהרבה תהפוכות גורל היכולות להספיק למספר חיי אדם מו השורה. הוא עבר דרך קרבות ארוכה מנבוצ'רקסק ורוסטוב ועד לעיר ווינה. במהלך שירותו יצא לו ליפול בשבי האויב, להימלט ממנו ולחזור שוב לשורות הצבא הלוחם...

ב-1949 הוא הוגלה למחנה עבודה סובייטי והועסק בכריתת עצים. במשך שבע שנים ארוכות הוא חי כאסיר פוליטי בסיביר. ב-1978 משפחתנו עלתה ארצה. בהיותו בארץ אבי כתב ספר בשם "הגדת אורגייב" בו הוא גולל בין השאר את סיפור שירותו הצבאי. להלן כמה קטעים מספר זה:

"..גויסתי לשורות הצבא באזור ברביץ' שלייד אורגייב לאחר שסיימתי את מכון ההוראה המקומי. אני, אחי ג'ולן ועוד בחורים יהודים מעיירותיה של בסרביה שובצנו באותה יחידה..."

...תקופה זו הייתה קשה ביותר: דרך צליחת הנהרות דניסטר, דנייפר ובוג, צעד אחר צעד חצינו בנסיגתנו מזרחה את כל אוקראינה..."

נסוגנו עד דנייפרופטרובסק וכאן התקבלה לפתע הפקודה מלמעלה על השחרור של כל הבחורים היהודים המגויסים מבסרביה. באנו אל מפקד היחידה ואמרנו לו:

"אנו, היהודים, רוצים להילחם באויב הנאצי ולא נימלט חזרה הביתה!" הפיקוד החליט להשאיר אותנו ואנו היינו מאושרים...

במהלך החורף של 1941-1942 המשכנו בנסיגה בעוזבנו מאחורינו את העיר נובוצ'רקסק והגיענו עד נהר הדון. העיר רוסטוב עברה מספר פעמים מיד ליד במהלך הקרבות. בחוץ היה קור אימים ונאלצנו לפרוס כיכרות לחם במכות הגרזן. היינו לבושים במעילים ישנים, דקים ומרופטים ורבים מאיתנו לא קיבלו נעליים במידה המתאימה... עקב כך רבים מהיחידה, כולל אותי, אושפזו בבתי חולים צבאיים אם כוויות קור ברגליהם. נשלחתי לעיר אורג'וניקיזדה לבית החולים מס' 2061. בהמשך לאותו המקום הובא גם אחי ולוול, שנפצע מרסיס ברגלו. הייתה זו פגישתי האחרונה עם אחי: אחרי שהחלמתי ושבתי ליחידתי הוא עדיין נשאר מאושפז. נפרדנו לתמיד. כבר בחזית קיבלתי ממנו את המכתב הבא:

"אחרי החלמתי אני מתכוון לבקש להישלח לחזית על מנת למלא את חובתי בפני העם היהודי ולהילחם באויביו המרים – היטלר והנאצים..." יותר לא קיבלתי ממנו שום ידיעות. לאחר המלחמה, כאשר אימי ואחותי שבו מקזחסטאן, שם הן חיו כפליטות מלחמה, לאורגייב, הן זומנו ללשכת הגיוס המקומית וקיבלו את המכתב הבא:

"בנך, ליברמן וולף יענקלביץ', יליד שנת 1919, יליד אורגייב שבמולדובה, נפטר ב-02.11.1942 מפצעיו הקשים אותם קיבל בקרבות ליד סטלינגרד. הוא נקבר ברפובליקה ה'צ'צ'נו-אינגושית בכפר יאסין-בק".

לאחר שחרורי מבית החולים שבתי לחזיתי. לאחר אחת ההפצצות כמעט כל יחידתי הושמדה. נשארנו בחיים רק חמישה חבר'ה. התלכדנו יחד וניסינו לחבור לשאר כוחותינו, אך נפלנו בשבי האויב.

השאלה הראשונה ששאלו אותנו הייתה: "יש ביניכם יהודים וקומיסרים?" – "לא. כולנו רוסים. חיילים פשוטים". – כך ענה מפקד הכיתה שלנו. שמו של האיש הנאצל הזה היה פיוטר איבנוביץ' נובוסקולצב. הייתה לו חזות רוסית טיפוסית – בלונדיני עם עיניים כחולות. הגרמנים האמינו לו. לקחתי את המסמכים של אחד מחבריי ההרוגים מהיחידה והפכתי למקר פטרוביץ' מנצ'נקו.

זה קרה ב-05.07.1942. מאותו יום החלה מסכת נדודי בשבי הנאצי בין מחנות שבויים שונים בשטחה של גרמניה. יחידות של הצבא הסובייטי שחררו אותנו מספר ימים לפני יום הניצחון. זה קרה בהרי הסודטים במחנה קוטביץ. בכרטיס החוגר החדש שהונפק בשבילי צוין השם אותו נשאתי במהלך תקופת השבי שלי – מקר פטרוביץ' מנצ'נקו. כל הסבריי על כך ששמי האמיתי הוא לב ליברמן, אותו

נאלצתי להסתיר על מנת לשרוד בשבי, לא מצאו אוזן קשבת וכל הממונים אמרו לי: "אל תדאג. הכל יהיה בסדר. כעת זה לא הדבר החשוב..."

זומנתי מספר פעמים לחקירות ב-"סמ"רש" ועניתי על כל שאלותיהם... בהמשך המשכתי את השירות הרגיל בשורות הצבא עד שקיבלתי את צו השחרור שמצא אותי בעיירה סן פלטן לא הרחק מווינה שבאוסטריה. באותה עת הייתי משובץ בגדוד התובלה ה-389. לפני שחרורי באתי מיוזמתי ל-"סמ"רש" וביקשתי מהם: "תחזירו לי את שם משפחתי המקורי. איך אוכל לחזור הביתה בתור מנצ'נקו?".

"בבית מכירים אותך יותר טוב", ענו לי. "שם תוכל להחזיר את שם משפחתך המקורי. על דאגה: המסמכים שלך ישלחו ללשכת הגיוס המחוזית שלך".

אך עם שובי הביתה הכל החל מחדש: שוב החלו ביקורים והסברים בלתי פוסקים בלשכת הגיוס המקומית ובמקומות אחרים לגבי איפה, למה ואיך... רק ב-1949 קיבלתי סוף סוף במשרד הפנים של אורגייב את תעודת הזהות המיוחלת עם שם משפחתי המקורי – ליברמן..."

"באורגייב אבי החליט לעבוד במפעל", ממשיך ומספר אבידגור ליברמן. "החיים החלו סוף סוף להסתדר. אך הסתבר שהייתה זו רק הפוגה קצרה לפני תקופת ניסיונות נוספת.

ביולי 1949 הכוחות לביטחון פנים הסובייטים ביצעו בכל שטחה של מולדובה מבצע בזק אותו הם תכננו מבעוד מועד: עשרות אלפי אנשים חפים מפשע נלקחו מבתיהם באמצע הלילה ונשלחו לסיביר ללא כל משפט מקדים.

"הכל קרה כמו בחלום בלהות, - נזכר אבי, - כל שתי משפחות הועמסו על משאית אחת בכל בית נשמעו קולות של בכי... בתחנת הרכבת חיקו לנו קרונות משא סגורות. בבוקר 06.07.1949 הקרון שלנו נסגר והרכבת לקחה אותנו אל הלא-נודע..."

ברכבת ההיא לסיביר נסעה גם אימי לעתיד – אסתר ז"ל. היא ואבי התחתנו בטיישט ב-1953.

ב-1955 אבי קיבל מכתב חנינה רשמי ואת האישור לשוב למולדובה. הוריי שבו לאורגייב וכעבור זמן קצר עקרו לעיר קישינב.

נולדתי ב-1958 וב-18.06.1978 משפחתנו עלתה ארצה והחלה בחייה החדשים בארץ אבותיה.

אבי נפטר ב-02.07.2007. יהי זכרו ברוך!"

יעקב ליפוביץקי

נולד ב-1922 באוקראינה, בעיר פרילוקי במחוז צ'רניגוב. ב-1937 המשפחה עברה לעיר קרמנצ'וג במחוז פולטבה. כשהתחילה המלחמה יעקב סיים כיתה ח', התקבל לבית ספר ערב של חיל האוויר של קרמנצ'וג. בתחילת אוגוסט 1941 ליפוביץקי נשלח ללימודים לבית הספר של חיל האוויר בעיר צ'והוייב על יד חרקוב, אבל הוא איחר, בית הספר הועבר כבר למרכז אסיה, לכן הוא נשלח למשמר האזרחי המקומי. מחלקת הלוחמים הצעירים הצטרפה לדיוויזיית 'משמר העם' של קרמנצ'וג, הם קיבלו מקלע ידני אחד, 2 רובים ישנים, רימון לכל אחד ומסיכות גז.

יעקב ליפוביץקי

בלילה ה-8 באוגוסט 1941 נכנסו הלוחמים, חסרי הניסיון ומבלי שעברו אימונים, לקרב שאינו בין שווים עם צנחנים גרמנים שצנחו בכפר סדקי

שבכיוון קירובוגרד. הלוחמים פעלו בגבורה למרות האבדות הקשות, אך לבסוף נאלצו לסגת אל נהר הדנייפר. ממשמר-העם עבר יעקב לשיירה של כוחות תותחנים שנסוגו תחת הפצצות האויב. ב-10 באוקטובר 1941 הגיע לרוסטוב, שם הוא הגיש ללשכת הגיוס בקשה להתגייס לצבא האדום. יעקב ליפוביץקי התקבל ליחידה צבאית. ושוב נסיגה - דרך ערבות סלסק אל הוולגה, אחר כך הם נעו לאורך הנהר על דבורה. באחת ההתקפות של האויב יעקב נפצע קל מרסיסים ונשלח ליחידה רפואית, ומשם לעיר סמרה, לבית ספר צבאי. לאחר שסיים את הלימודים, הוא קיבל דרגת סמל ונשלח לגדוד מקלענים בתור מפקד צוות מקלעים כבדים.

למרות שלמד בבית ספר לטייס, בקשותיו להישלח לבית ספר של חיל האוויר נדחו ובמקום זאת הוא נשלח לבית הספר הצבאי של סרטוב. הלימודים נמשכו 11 חודשים ולאחר זאת הוא קיבל את דרגת סגן משנה, ושובץ בבריגדת השריון ה-32. הלוחם הצעיר השתתף במערכת קורסק באזור פרוחורובקה. בקרב הוא

נפצע, בנס הצליח להיחלץ מטנק בוער, וכעבר זמן קיבל את עיטור הכוכב האדום על הקרב הזה.

בהמשך הוא נלחם בחזית הבלארוסית הראשונה, נטל חלק בשיחרור הערים הומל, רצ'יצה, פינסק והשתתף במספר מבצעים מוצלחים דרומית לברלין. את הניצחון על גרמניה הוא פגש בעיר ראָטְנוֹב. אבל היה גם קרב אחרון, ב-8 במאי 1945, מול קבוצה של נאצים שהסתתרו בכנסייה. באותו קרב נהרג מפקד הגדוד.

גם אחרי המלחמה המשיך רב סרן ליפוביקצי את שירותו הצבאי והשתחרר ב-1960. לאחר השחרור מהצבא עבד בבית ספר, התקבל ללימודים בפקולטה להיסטוריה וגאוגרפיה באוניברסיטת אזרבייג'ן, סיים את הלימודים בהצטיינות ב-1968, ומאז לימד בבית ספר היסטוריה וגאוגרפיה.

ב-2 באוקטובר 1994 עלה לארץ יחד עם משפחתו של בנו הקטן. מתגורר בבני ברק. מיד לאחר העלייה הצטרף לסניף העירוני של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים, היה לאחד מפעיליו המרכזיים וב-2010 הוענק לו תואר "חבר כבוד" של הארגון.

חנן לסקוב

נולד ב-1923 בחרקוב במשפחה יהודית גדולה. משחר נעוריהם ידעו חנן וששת אחיו עמל מהו. מיד אחרי סיום 7 שנות לימוד התחילו האחים אחד אחרי השני לעבוד במפעל הטרקטורים של חרקוב.

נעוריו של חנן הופסקו עם פרוץ המלחמה. המשפחה יחד עם המפעל בו עבדו אחיו הגדולים של חנן התפנתה לעיר ניוז'ני טגיל שבאורל. במקום טרקטורים התחילו לייצר טנקים עבור החזית. כל אחיו של חנן קיבלו שריון מפני גיוס כי במפעל הם היו דרושים יותר מאשר בחזית. אבל אף אחד מהם לא השתמש בשריונו, כולם התנדבו לחזית. חנן הצעיר לא היה יוצא מן הכלל. וכולם מצאו את עצמם במרכז מערכת סטלינגרד. מששת האחים לסקוב שרד אחד. זה היה חנן.

חנן לסקוב

במשך החודש בו הוא לקח חלק בקרבות הוא נפצע 3 פעמים. אחרי שתי פציעות, שהיו קלות, חנן נשאר ביחידתו, אבל אחרי הפציעה השלישית, הקשה, הוא בילה כמעט חצי שנה בבית חולים. שם מצאה אותו מדליית "העוז".

בשל נכותו לא יכל עוד להשתתף בקרבות. אבל הוא נשאר בצבא, בשורות גדוד שליווה מטענים לחזית. זה היה לא פחות מסוכן מאשר להימצא בחזית עצמה. השיירות הופגזו והותקפו, במיוחד ככל שהתקרבו לקו העימות. מילדותו אהב חנן לצייר. בהפסקות קצרות הוא חזר לתחביבו זה. עד היום השתמרו ציורי חזית אחרים משלו. ובתום המלחמה הוא רכש השכלה ונעשה צייר מקצועי. אחרי עלייתו ארצה הוא התיישב עם משפחתו בחיפה. נופי מולדת אבותיו הלהיבו אותו. הוא צייר אותם ויצר גם עבודות רבות בנושאים תנכיים.

הוא צייר גם דיוקנאות. פעם, בהיותו בירושלים בעצרת ותיקי מלחמת העולם השנייה הוא צייר דיוקנו של נשיא המדינה עזר וייצמן. בתום העצרת הוא העניק את הדיוקן לנשיא.

לא פחות חשובה הייתה עבור חנן לסקוב פעילות בברית הווטרנים. מימיו הראשונים בארץ הוא היה פעיל מרכזי של הסניף בחיפה.

לובוב מזיי

הייתי בת 17 כאשר פרצה המלחמה ולעיירתנו הקטנה ליניץ (אילינצי) שבמחוז ויניצה נכנסו הגרמנים. אני זוכרת שרבים משכניי הספיקו להימלט. לי ולאמא שלי לא הייתה אפשרות כזאת. וכך נשארנו בעיירה הכבושה. לא הייתי דומה ליהודייה,

לובוב מזיי

לכן זמן מה לא שמו עליי לב. אבל כמה מהמקומיים הפכו לשוטרים והם הסגירו לגרמנים לא מעט משפחות יהודיות. בימים הראשונים הוצאו להורג 42 יהודים.

והנה פעם בלילה אני עם אמא ואחות הלכנו ל'תחנת ברירה מלאכותית' לא הרחק מן העיירה. שם איש לא הכיר אותנו ובינתיים יכולנו לעבוד בשקט. גם המנהל, אוקראיני בשם זכריה, היה, אפשר להגיד, איש אמין, והוא היה מזהיר אותנו מראש לגבי פשיטות.

כמובן כך לא היה יכול להימשך זמן רב, היה צריך לקבל החלטה רצינית יותר.

בחור מהעיירה שלנו, דוד מודריק, הציע לברוח אל פרטיזנים. התכנסנו 18 יהודים

ויצאנו ליער זבליאני. שם פגשו אותנו פרטיזנים אוקראיניים. אבל... הם סירבו לקבל אותנו ליחידתם: לא היה לנו נשק, וביחידה גם כך היה מחסור נשק.

הייתי בחורה אמיצה ועקשנית. החלטתי: אשיג לי נשק. מכרה של אמא סיפרה על שוטר אחד, ששמר בביתו מחסן נשק שלם. לבקשתי מפקד הכוח נתן לי 4 אנשים (הצלחתי לשכנע אותם!) והלכו לדירתו. השוטר היה שיכור וישן. הוצאנו מביתו ללא רעש רובים, קרבינים, רובי ציד קצוצי קנה, תת-מקלעים. הייתה לנו עגלה עם סוס. העמסנו את כל האוצר הצבאי הזה והבאנו ליער. תארו לעצמכם איך שמח המפקד של גדוד "למען המולדת", איך צהלו הפרטיזנים! התקבלנו ליחידה, התחילה שגרה פרטיזנית מלאת סכנות.

בכפרים היו לנו אנשי קשר. בדרך כלל היינו באים אליהם מן היער והם היו מוסרים לנו את המידע שהצליחו לאסוף: כמה גרמנים יש בכפר, מחסומים חדשים,

אספקת נשק וכו'. על סמך המידע הזה תכננו מבצעים. לעיתים היו תלויים בו חיי הלוחמים.

לצאת לאסוף מודיעין היה כמובן מסוכן. הייתה דרושה זהירות, היה צריך להכיר את השטח, לפעמים היה דרוש תחכום. המקום שרץ שוטרים, שהיו לפעמים אכזריים יותר מהגרמנים. לא פעם יצא לי לסחוב חבר פצוע תוך כדי ירי, להגיש עזרה רפואית ראשונה. ביחידת הפרטיזנים למדתי לשים תחבושת על פצעים, לעצור דם.

אני זוכרת היטב את 23 במרץ 1944. באותו יום התקרבו הכוחות הסובייטיים ללינץ שלנו. באיזו התלהבות השתתפתי בשחרור עיירת הולדתי! אחרי זה יחידת הפרטיזנים פורקה והתחלתי לעבוד בבית התרבות האזורי. אבל לא הצלחתי לשבת בבית יותר מחודשיים. באתי ללשכת גיוס ובקשתי שישלחו אותי לחזית: הרי המלחמה טרם הסתיימה. ניסו לשכנע אותי לא לעשות את זה, אבל עמדתי על שלי. לחמתי בשורות גדוד התותחנים מס' 1079 הייתי קשרית, עקבתי אחרי מטוסי האויב, מסרתי מידע על גובה וכיוון טיסתם.

פגשתי את הניצחון בגרמניה – בעיר פרנקפורט על נהר האודר. הזרתי הביתה עם שני עטורי מלחמת המולדת, מדליות "תהילת הפרטיזנים", "ניצחון על גרמניה". יש לי גם מדליה ישראלית "לוחם בנאצים".

אני אישה "עשירה": אני בת 90, יש לי 4 ילדים, 7 נכדים, 11 נינים. נכד ונכדה משרתים בצה"ל.

אני רוצה שישרור שלום עלי האדמות, ושלא תחזור מלחמת הדמים האיומה אותה עברנו אנחנו, הווטרנים."

משה מלכיס

נולד ב-1924 באודסה, למד בבית הספר מס' 58 בעיר וב-1941 סיים 9 שנות לימוד.

בתחילת המלחמה הוא יצא עם פינוי לקזחסטן. ב-1942 גויס לצבא האדום ונשלח לחזית לנינגרד. זה היה בסתיו. הוא נשלח ליחידת נחתים, גדוד חי"ר ה-248.

משה מלכיס

השתתף בקרבות לחיבור יחידות חזית לנינגרד ליחידות של חזית וולחוב, כלומר בפריצת המצור על לנינגרד. קיבל מדליה "על הגנת לנינגרד". נפצע, אושפז וכבר לא חזר לחזית לנינגרד. אחרי בית החולים הועבר לחזית צפון קווקז, לשם היו מגיעים מאירן משאיות ה"סטודברקר" האמריקניות החדשות. מהם הוקם גדוד תובלה. אחרי-כן מלכיס נשלח ללימודים, קיבל דרגת סגן משנה ואת המלחמה סיים דרגת סגן.

בינואר 1945 השתתף בשחרור קרקוב בשורות הלוחמים של החזית האוקראינית הראשונה. הוא היה בין אלה בין הלוחמים הראשונים ביום ה-27 בינואר נכנסו בשערי מחנה אושוויץ.

משה סיים את המלחמה באזור פראג, כבר במסגרת הכוחות החזית האוקראינית הרביעית.

אחרי המלחמה סיים בית ספר לרופאי שיניים, אחר-כך מכון לרפואה באודסה, רכש מקצוע של רופא שיניים.

בשנת 1990 עלה משה עם משפחתו הגדולה לישראל והשתתף בהקמת סניף חיפה של ברית ותיקי מלחמת העולם.

משה קיבל עיטורי מלחמת המולדת מדרגה ראשונה והכוכב האדום, מדליות "על הגנת לנינגרד", "על שחרור פראג" ועוד.

היה פעיל במוזיאון הגבורה בחזרה, שהוקם על ידי דוד זלבנסקי, בנו של לוחם שנפל בחזית. שם גם שמורה תעודה, שמשה מלכיס קיבל מנשיא פולין – על השתתפות פעילה בשחרור פולין ובין השאר – בשחרור המחנה אושוויץ.

רחמין מתתוב

רחמין נולד ב-1921 בעיר קטאקורגאן במחוז סמרקנד שבאוזבקיסטאן. בגיל צעיר שכל את הוריו והתחנך אצל סבו וסבתו. זמן קצר לפני פרוץ המלחמה הוא סיים את המכללה להוראה בעיר קוקאנד והחל לעבוד כמורה בבית ספר. בראשיתה של שנת 1942 רחמין גויס לצבא ונשלח אל בית הספר לקצינים בעיר וורונז'.

רחמין מתתוב

בגמר הכשרתו המקצועית קיבל דרגת סגן ושובץ כמפקד של מחלקת קשר במובלעת הסובייטית שכונתה "מאליה זמליה" ליד העיר נובורוסיסק שעל שפת הים השחור.

כאן רחמין נטל חלק בקרבות העקובים מדם לשחרורה של עיר זו. לאחר שחרורה של נובורוסיסק לחם רחמין במסגרת החזית האוקראינית הראשונה והחזית האוקראינית הרביעית: במהלך שירותו הוא היה אחראי על אחזקת קשר תקין בעת כל המבצעים שנוהלו ע"י חטיבת החי"ר ה-841 אליה הוא שויך. בחטיבה זו הוא השתתף בכיבוש הרי הקרפטים, בצליחת

נהר הדנייפר ובשחרור הערים האוקראיניות קייב, ז'יטומיר, ברדיצ'ב דרוגוביץ' ובוריסלב.

המשך דרך הקרבות של רחמין התנהלה בשטח הארצות של מזרח אירופה: כלוחם בחטיבה הוא נטל חלק במבצעי הענק של הצבא האדום שנערכו בשטחן של פולין, הונגריה וצ'כוסלובקיה.

ב-15.11.1944 רחמין נפצע קשה מרסיס בעמוד השדרה בעת הלחימה על העיר הצ'כוסלובקית קושיצה. בגמר ההחלמה הוא סירב בתוקף להשתחרר משורות הצבא והתעקש לחזור ליחידתו ולהילחם בשורותיה עד ליום ניצחון.

רחמין השתחרר מהצבא ביולי 1947 בדרגת רס"ן, זכה בעיטורים ובמדליות. לאחר שחרורו רחמין סיים לימודים במחי לקת המתמטיקה באוניברסיטה של סמרקנד. במשך של למעלה מ-50 שנה הוא עבד כמורה למתמטיקה בבית ספר, היה למנהל בית הספר ומילא במשך שנים רבות את התפקיד של המפקח המחוזי

של מוסדות החינוך במחוז קטאקורגאן. על עבודתו המסורה בתחום ההוראה הוא זכה ב"עיטור הכבוד" הממשלתי.

יחד עם רעייתו איסמין רחמין חי 68 שנים והקים משפחה לתפארת הכוללת 6 ילדים וכן נכדים, נינים ובני נינים רבים.

ב-1994 רחמין עלה עם כל משפחתו ארצה מאוזבקיסטאן והתיישב בעיר רמלה. בין השנים 2003 – 2012 רחמין עמד בראש הסניף העירוני של ברית ותיקי מלי חמת העולם השנייה. לצד זה, החל משנת 2008 הוא עמד בראש ברית הוטרנים שאותה הוא גם הקים מבני יהדות בוכרה שלחמו בנאצים בימי מלחמת העולם השנייה.

ישי נוסנובסקי

ישי נוסנובסקי נולד ב-22 בינואר בקייב. ב-1939 הוא סיים תיכון והתקבל למכון לרפואה. כשפרצה המלחמה עם גרמניה הוא היה סטודנט. המכון כולו הועבר לקויבישב, והסטודנטים הועברו לאקדמיה המקומית לרפואה צבאית, וממנה עבר לפקולטה צבאית של מכון לרפואה בסרטוב. ישי נוסנובסקי סיים אותו ב-1943 ונשלח לחזית בתור מפקד מרכז רפואי גדודי. במשך שנתיים של המלחמה הוא השתתף בפעולות קרביות רבות. הוא הציל פצועים ונלחם למען הניצחון על גרמניה הנאצית. את המלחמה ישי סיים בגרמניה בדרגת רב סרן של חיל הרפואה. הוא קיבל עיטור הכוכב האדום, מדליות "על שחרור ורשה", "על כיבוש ברלין" ועוד. בתום המלחמה רב הסרן ישי נוסנובסקי השיך לשרת בתחום הרפואה הצבאית עד אשר פרש לגמלאות בשנת 1973. אז ישי שב לקייב בה הוא התחיל את לימודיו כאשר פרצה המלחמה,

ישי נוסנובסקי

ובמשך עשרים שנה הוא עבד בתור מרצה בבית ההשכלה הסניטרית ובתור מומחה לנרקולוגיה.

ב-1991 עלה ארצה והקדיש את כולו לפעילות ציבורית. הוא התיישב בראשון לציון ועשה פעיל מרכזי בברית ותיקי מלחמת העולם, תוך כמה שנים הוא נבחר לתפקיד יושב ראש של סניף ראשון לציון והעבודה בתנועת הווטרנים הפכה עבור ישי למפעיל חיים בישראל.

תמיד ובכל מקום ישי התייחס בהבנה וחום לאנשים, הוא השתדל לעזור לוטרנים בחייהם הלא פשוטים. בסוף שנת 2002 ישי הלך לעולמו אחרי מלחמה קשה. עד יומו האחרון הוא עסק בפעילות הציבורית. עד עכשיו זוכרים אותו הווטרנים של ראשון לציון, ועל שמו נקרא המועדון העירוני של ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שנלחמו בנאצים.

לובוב ניקולסקי

נולדה ב-2 במאי 1924 בעיר אולקמינסק ביקוטיה. ב-1941 היא סיימה 9 שנות לימוד והחליטה להתנדב לחזית, אבל לא לקחו אותה בגלל גילה ושלחו לעבוד בבית חולים צבאי. לובוב התקבלה למכון לשפות זרות באלמאטי. סטודנטים למדו ביום

לובוב ניקולסקי

ובלילה. הם היו מוציאים פצועים ברכבות ועבדו בבתי חולים צבאיים. באפריל 1942 לובוב שוב ביקשה שיגייסו אותה. הפעם היא אכן גויסה ונשלחה לבית ספר צבאי לקשרים שפונה מלנינגרד לעיר אורלסק. אחרי שנה של לימודים היא קיבלה דרגת סגן ונשלחה לחזית. לובוב שובצה ביחידה סודית בתור קשבת. היחידה עסקה באיסוף מודיעין על היחידות הגרמניות, על מיקומן ותנועותיהן. פעם אחד הקשבת לובוב הבינה מתשדיר שמטוסים גרמנים כבר סדרך להפציץ את מוסקבה. לא היה זמן כדי ליצור קשר עם מטה החזית. ואז לובוב יצרה באמצעות קוד סודי קשר ישיר עם מוסקבה ותוך 7 עד 10 דקות

מסרה הודעות מוצפנות על מיקום המטוסים האלה. חלק מהמטוסים הגרמניים הופלו, אחרים חזרו על עקבותיהם. ראש המטה אמר, שעל המבצע הזה ללובוב היה צריך להעניק עיטור, אבל היא ביקשה לתת לה חופשה לצורך פגישה עם קרובי משפחתה. למרות שחופשות היו אסורות, נתנו לה חופשה במקום עיטור. אבל רכבות מהחזית נסעו זמן רב. היא בילתה בבית רק יומיים, כל שאר הימים לקחה לה הדרך.

היום הקשה ביותר עבור לובוב והקשבות שהיו תחת פיקודה היה אותו יום, כאשר באזור מינסק הן מצאו את עצמן בכיתור. הן לא ידעו מי יפרוץ את הכיתור, אבל ידעו היטב, שתצטרכנה להשמיד את כל המסמכים הסודיים ולהתאבד, אם האויבים יגיעו אליהן. הן ידעו יותר מדי. אבל מזלן האיר להן פנים והצילו אותן. לובוב קיבלה ב-1943 מדליה "על הישגים בקרב" על איסוף מודיעין. על השתתפותה במבצעים קרביים היא זכתה בעיטור מלחמת המולדת ומדליות

אחרות, בהו הסיכה שהייתה אהובה עליה במיוחד - "ותיק המודיעין, משתתף כיבוש ברלין".

היא השתחררה מהצבא במרץ 1949 בדרגת רב סגן.
במוסקבה היא רכשה השכלה פדגוגית ובמשך 40 שנה עבדה בתור מורה. ב-1993 היא עלתה ארצה, הייתה פעילה במועצת הוטרנים של פתח תקווה. 10 שנים היא ניהלה "סלון ספרותי" בבית עולה.

צטקיל נפתלייב

ציטקיל נולד ב-06.06.1925 בעיר מחצ'קלה שבחבל דגסטאן. לאחר שאביו גויס לחזית ציטקיל הפך למפרנס העיקרי של משפחתו, בה היו 8 ילדים, והחל לעבוד במפעל המתפרה בה עבדה גם אימו. בינואר 1943 ציטקיל גויס לשורות הצבא האדום:

צטקיל נפתלייב

"... מתוך בוגרי בית ספרי במחצ'קלה 50 חבר'ה גויסו לחזית השריון", הוא נזכר. "עדיין לא הגעתי לגיל 18 אבל ביקשתי להתנדב והתקבלתי לבית הספר למקלענים ורגמים בעיר קרסנוודר. הלימודים היו קצרים שכן האבדות בחזית היו כבדות והמחסור בכוח אדם היה חמור. נשלחנו לאזור של קורסק ושובצנו באוגדת 87 המפורסמת. באוגוסט 1943 אוגדתנו חצתה את הנהר מיאוס ונשלחה לשחרר את העיר סטלינו (כיום דונצק). במהלך אחד הקרבות קיבלתי פקודה לצודד את התותח של הטנק שלי ולהשמיד את העמדות המבוצרות של האויב שמנעו מכוחות חי"ר שלנו להתקדם. הצלחנו להשמיד את שלושת העמדות המבוצרות

של האויב ופתחו ציר התקדמות לכוחות חי"ר שלנו שהיו הראשונים להיכנס לסטלינו. כעבור ימים מספר נפגעי מגל הדף שהעיף אותי באוויר והפיל אותי ארצה. כל מדיי נשרפו, קיבלתי כוויות קשות ועיבדתי הכרה. עד היום אינני מבין כיצד נשארתי בחיים... תקופת השיקום לאחר הפציעה ארכה שישה וחצי חודשים. בגמר השיקום רצו לשחרר אותי מהצבא, אבל התעקשתי לחזור לחזית והמשכתי להילחם עד גמר המלחמה..."

בגמר המלחמה ציטקיל המשיך לשרת עוד חמש שנים במחוז של אודסה. לאחר שובו הביתה הוא עבד תחילה כסתת אבן זוטר. בהמשך התפתח מקצועית והפך לבנאי מקצועי ולקבלן בנייה. במהלך השנים הבאות הוא סיים לימודים מקצועיים ולקח חלק בהקמת מבני ציבור רבים בעיר הולדתו.

במחצ'קלה ציטקיל נפגש לעיתים קרובות עם המשורר המפורסם רסול גמזטוב ועם חברו המלחין – יאן פריד. ציטקיל היה מוכר היטב בארגון הוטרנים של ישראל, היה חבר הוועד של ארגון הוטרנים בעיר תל אביב.

בתי סולוביוב

נולדתי ב-9.2.1922 בעיר מוהילב שבבלארוס. אבי עבד לפרנסתו כזגג בעוד שסבי עמד בראש הקהילה היהודית האזורית. באזור שלנו חיו הרבה משפחות יהודיות מרובות ילדים. הקהילה עזרה להם לקיים את השבתות והחגים כהלכתם.

בעירנו פעלו שני בתי ספר יהודיים, אבל הנסגרו ב-1937 יחד עם בתי הכנסת ובית הספר הפולני. את לימודי סיימתי כבר בבית הספר הרוסי. ב-1941 סיימתי כבר את שנת א' בלימודי המקצועיים במסגרת מכון ההוראה המקומי, כאשר פרצה המלחמה: ב-22 ביוני 1941 מוהילב הופצה מהאוויר כבר ב-4 לפנות בוקר. באותו הבוקר בעיר הופיעו גם פליטי המלחמה הראשונים שבאו ממערב בלארוס. משפחתנו עקרה מזרחה ועברה למחוז צ'קאלוב, אזור קראסנוחולמסק. אבי גויס לצבא ואילו אמי לצד אמה המבוגרת וארבעת ילדיה צורפה לקולחוז. אמי ואחותי בת ה-15 עבדו בשדות בעוד שאני עבדתי כגזברית בסדנת הטרקטורים.

בתי סולוביוב

על עבודתי הייתי מקבלת 4 ק"ג של לחם ביום. באותם ימים הייתה זו כמות גדולה מאוד.

באפריל 1942 גויסתי לצבא וסיימתי קורס תצפיתני מטוסים. את שירותי התחלתי בעיירה רודני שבמחוז סטלינגרד. תפקידי היה קשה ואחראי: במשך 4 שעות ישבנו בבור עמוק (על מנת לשמוע טוב יותר). בדפנות הבור צוינו האזימוטים. לא היה לנו כל ציוד מיוחד למעט המשקפת. לאחר מכן נהגנו להמשיך בתורנות של 4 שעות נוספות לצד עמדת הטלפון ואז קיבלנו 4 שעות למנוחה. סדר משמרות זה חזר על עצמו בהתמדה. נאלצנו לדאוג לעצמנו: להביא אוכל מהיחידה, לבשל, לכבס ולהתרחץ באגם הסמוך. כל הזמן רצינו לישון. מרוב העייפות למדנו לנמנם עם עיניים פקוחות בשיעורי 'הכנה הפוליטית'. אם זאת הקפדנו למלא את משימותינו בצורה האחראית ביותר. אסור היה לנו לטעות שכן חיי האנשים בעורף היו תלויים במידע שהפקנו: לאחר שהעברנו את תוצאות התצפית למפקדת הפלוגה אלה היו

מעבירים את הנתונים הלאה. הנתונים אפשרו ליצור את תמונת המסלול המתוכנן של מטוסיי האויב ולהפעיל מבעוד מועד את האזעקה בנקודות בהן תתכן התקיפה האווירית...

בשנת 1944 סיימתי קורס קשרים. במרץ 1945 יחידתנו התמקמה בעיר גנזנו שבפולין. כאן קבלנו בקשר את ההודעה על הניצחון הכה מיוחל על גרמניה. בגמר המלחמה סיימתי את המכון להוראה. במשך 30 שנה עבדתי כמורה לשפה וספרות רוסית. גידלתי וחינכתי 3 בנים, 4 נכדים ו-2 נינים. בעלי, ווטרן אף הוא, שירת בתפקיד קצין התותחנים בדרגת סרן בין השנים 1939 - 1946. הוא נפטר בישראל וקבור בעיר לוד. כיום אני חיה בהוסטל ונוטלת חלק בפעילות הוועד המקומי".

אסתר סולוביוב

אסתר סולוביוב נולדה וגדלה בעיירה קוחאנובו במחוז ויטבסק של בלארוס במשפחה עמלה ושומרת מצוות. אמה הייתה תופרת, אביה – נפח. הוריה היו אנשים מכובדים בעיירה.

זמן קצר לפני המלחמה אסתר סיימה במוהילב קורס מורים ועבדה זמן מה בתור מורה בכיתה ד'. אחרי סיפוח 'מערב בלארוס' ע"י ברית המוצעת בעקבות הסכם מולוטוב-ריבנטרופ, היא מונתה לתפקיד מחנכת באחד מבתי היתומים בשטח שסופח. כאן המחנכת הצעירה ראתה שילדים זקוקים לא רק לידע אלא גם ליחס חם שיהא בו כדי להחליף ולו מעט את דאגת ההורים. אסתר, שגדלה במשפחה חמה ותומכת, עמדה במבחן הזה. כאן, בבית היתומים קראו לה "אמא". קץ אך ולפתע הגיעה פקודה מלמעלה: מיד לפנות את הילדים מזרחה.

אסתר סולוביוב

אבל מי ייסע עם הילדים? חפשו את האדם

המתאים. איש אינו יכול, לכל אחד יש סיבות משלו. בחרו באסתר. היא לא תוכל להתנגד, היא צעירה, היא חברת ברית הנוער הקומוניסטי. חוץ מזה, הילדים אוהבים אותה. היא צריכה, היא אפילו חייבת ללוות אותם.

"זאת משימתך כחברת ברית הנוער הקומוניסטי", אמרו לה בהנהלת בית היתומים. "ובנוגע לפרידה מן ההורים – ממילא הכל יסתיים בקרוב ואת תחזרי..."

וכבר ב-26 ביוני 1941 אסתר עם 168 ילדים מבית היתומים הועמסו לקרנות משא ונשלחו מזרחה. היא הייתה אז בסך הכל בת 19.

את הוריה היא כבר תראה לעולם. הם נרצחו בגטו יחד עם עוד 24 קרובי משפחתה. ביניהם היו גם שתי אחיותיה, שאחת מהן הגיעה עם בנה הקטן לקיץ אל ההורים. מת מות גיבורים בקרב גם אחיה, שהיה באחת היחידות של פרטיזנים בבלארוס. במשך חודש שלם אסתר וחניכיה נסעו ליעדם, ישוב קצ'לינו במחוז סטלינגרד. הם נסעו לעט. קרנות עם ילדים לא נחשבו למטען חשוב ביותר. אבל למרות הכל אסתר הצליחה להביא ליעד את כל הילדים. היא הצליחה לאורך כל הדרך להאכיל

אותם, לפתור בעיות רפואיות והיגייניות, לדאוג לביטחונם בעת הנסיעה ברכבות. בקצ'לינו אסתר מסרה את הילדים לבית היתומים המקומי ועבדה בו כמחנכת. יום ולילה היא הייתה עם הילדים, דאגה להם. ב-1942, כאשר החזית התקרבה לסטלינגרד, היא פנתה ללשכת גיוס וביקשה להתגייס, גויסה ושובצה כקשרית בגדוד התותחנים מס' 732. בלב כבד היא נפרדה מהילדים שהפכו למשפחתה. עם הבריגדה היא עברה את כל הדרך מסטלינגרד עד ברלין. היא למדה די מהר את מקצוע הקשרית הצבאית, כולל תיקון מכשירים וקיום ושימוש בצפנים. באפריל 1944 באזור סמולנסק, כאשר אסתר תיקנה קו טלפון, התפוצץ לידה פגז. היא נפצעה ביד וברגל וסבלה מהלם קרב. רסיס אחד נשאר בזרועה עד סוף החיים. בפולין, יחידתה של אסתר עצרה פעם ליד מחנה המוות בלובלין. מול עיניה של אסתר כאילו נצבו דמויות של הוריה, של אחיינה הקטן ושל קרובים אחרים. חברים שמו לב באותם ימים, ששערות ראשה החלו להאפיר. בתום המלחמה אסתר התיישבה בעיר אורשה בבלארוס וקרוב ל-50 שנה עבדה בתור מורה של בית ספר יסודי. היא התחתנה עם עורך עיתון מקומי, שאף הוא שב מהחזית. תחילה הכל היה בכי טוב, במשפחתם גדלו בן ובת, אבל אחר-כך הגיע צער: חלה ומת בנם, ואחרי כן מת ממחלה קשה בעלה. בדצמבר 1999 אסתר עלתה ארצה יחד עם בתה ושני נכדיה. אחד הנכדים עובד כיום בבית החולים סורוקה בתור רופא, והנכדה – מורה בבית ספר. יש לאסתר גם שלושה נינים. אסתר סולוביוב – חברת ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה שלחמו בנאצים. היא קיבלה עיטור מלחמת המולדת, מדליות "ניצחון על גרמניה", "על אומץ לב" ועוד

פיודור סופרפין

חיי ומעלליו של איש מיוחד זה יכלו לשמש בקלות כתסריט לשובר כופות הוליוודי: בעת המלחמה ולאור הנסיבות, האיש הזה שבעת היוולדו ניתן לו השם "חוני" נאלץ להמר את שמו ל"פיודור". וכך קרה הסיפור, לדבריו של פיודור עצמו:

"ב-1941 היחידה שלי ניהלה קרבות קשים באזור העיר ויניצה שבאוקראינה. רוב האזור כבר נכבש על ידי הגרמנים. במהלך הקרבות, כאשר טבעת הכיתור מסביבנו נסגרה כמעט לחלוטין, קיבלתי כדור בכתף והגעתי לתאג"ד על מנת לקבל עזרה רפואית. במקום ביקשתי את האחות לרשום במסמכים את "פיודור" כשמי הפרטי שכן הבנתי שבתור אחד הנושא בשם היהודי "חוני" אין לי סיכוי לשרוד אף לא יום אחד אם אפול בידי הגרמנים.. לאחר צאתי מתאג"ד השגתי בגדים אזרחיים והלכתי לעיירה השכנה בה התמקמה מפקדה גרמנית: תכנתי לקבל

פיודור סופרפין

במקום את תעודת המעבר על מנת לנסות ולהגיע עמה אל קו החזית ולחבור לכוחותינו...

איך שאני נכנס למבנה ורואה מולי קצין גברתן עם כלב רועים גרמני היושב לרגליו. התכוננתי לגרוע מכל: אם הוא היה מבין שאני יהודי, הייתי תופס את גרונו, יהיה מה שיהיה... הוא שאל אותי בשפה הגרמנית מה שמי. אני, כמובן, הבנתי את דבריו, בהיות יידיש שפת אמי. עשיתי את עצמי כלא מבין והחזייל שעמד לידו שאל אותי ברוסית קלוקלת: "מה שמך?"

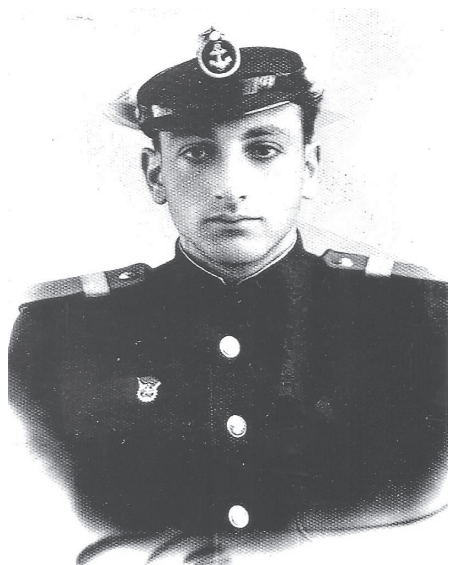
"שמי פיודור ושם משפחתי סופרפין", עניתי לו והצגתי לפניו את המסמך מנתאג"ד "אנגלי? צרפתי? יהודי?" – שואל הגרמני.

"איזה יהודי?! מה אתה לא רואה שאני בלארוסי?! – אני עונה. "אהה! בלארוסי!", הינהן הקצין, והחתיים את מסמך המעבר שלי.

בדרך זו חוני סופרפין הפך לצמיתות לפיודור וניצל ממוות. השם החדש הפך לקמעה שלו ועזר לו לשרוד גם את המלחמה וגם להינצל בנס מהמעצר האפשרי בגולאג לאחר מכן.

מקס טורין

מקס נולד בעיר מוסקבה שנת 1924 במשפחת פועלים. עם תחילת המלחמה ב-1941 משפחתו פונתה לאזור של אוראל. אביו, שהיה כבר מבוגר מדי כדי להתגייס, עבד שם כחשמלאי, ובנו מקס עבד לצידו. באביב 1943 מקס גויס לצבא

מקס טורין

ונשלח לבית הספר לטיסה של חיל הים הממוקם בעיר פֶּרֶם. בגמר לימודיו במקום הוא רכש מקצוע של טכנאי מטוסים ושובץ בחטיבה המוטסת ה-4 של החזית הבלטית הייתה זו תקופה של ההתקדמות האינטנסיבית של הצבא האדום שהכה באויב הנאצי באוויר וביבשה. יחידתו של מקס צוידה במטוסים חדשים מדגמי ה-LA-5 וה-LA-7 שהחלו להוות איום רציני על מטוסי ה-פוקה-וולף הגרמניים. מקס, שלמד את המבנה של המטוסים מהסוג החדש במהלך הכשרתו, הפך לנכס של ממש בעיני טייסי היחידה שמסכו עליו במאה אחוזים בעת שטיפל במטוסיהם.

בשנת 1944, יחידתו של מקס לקחה חלק בגירוש הנאצים מארצות הבלטיות ובאבטחת שולות המוקשים וטיהרו את אגן הים הבלטי מהמוקשים הצפים. בנוסף לכך מטוסי היחידה ליוו את המפציצים הסובייטים שטסו להפציץ את הערים הגרמניות דנציג, ליבאו ופילאו... החטיבה המוטסת ה-4 הייתה לאחת החטיבות הטובות של החזית הבלטית ותרמה תרומה חשובה להשלמת כיבושה של המעוז הגרמני העיקרי באזור – העיר קניגסברג...

מקס נשאר בשורות הצבא במשך חמשת השנים הבאות, ולאחר שחרורו משורות הצבא ב-1950 שב למוסקבה ועבד כחרט באחת ממעבדות מחקר, ובמקביל הוא סיים את לימודיו במכון לטיסה בעיר מוסקבה וזכה בדרגת סגן במיל'.

בשנים שלאחר מכן מקס היה לחבר פעיל בברית ותיקי מלחמת העולם עוד ברית המועצות. ב-1990 הוא עלה ארצה יחד עם אשתו ובנו. עוד בגיל למעלה מ-90 המשיך בפעילות נמרצת במסגרת ברית ווטֶרְנִים, הרצה בפני אנשים על מורשת הקרבות של אז ואף היה אחראי על הארכיון של ברית ותיקי מלחמת העולם שלחמו בנאצים.